

**T.C.
TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI
Dış İliŐkiler ve Avrupa Birliği
Koordinasyon Dairesi BaŐkanlıĐı**

**AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİĞİ YOLUNDA
TÜRKİYE’DE BİTKİ SAĞLIĞI**

AB Uzmanlık Tezi

**AŐıyan BAŐKENT
AB Uzman Yardımcısı**

Ankara – 2007

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR DİZİNİ	iii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	v
TABLOLAR DİZİNİ.....	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1– BİTKİ SAĞLIĞI VE KARANTİNA KAVRAMLARI.....	2
1.1 Karantina, Bitki Sağlığı, Bitki Koruma.....	2
1.1.1 Bitki sağlığı terminolojisi.....	5
1.1.2 Yabancı otlar ve parazit bitkiler.....	5
1.1.3 Bitki sağlığı disiplini	6
1.1.4 Alien zararlısının oluşturduğu riskler	6
1.1.5 Bitki sağlığı ve karantina faaliyeti.....	7
1.1.6 Bitki zararlısının oluşumu	8
1.2 İlk Bitki Sağlığı Kontrol Önlemleri.....	8
1.2.1 İlk bitki sağlığı mevzuatı	8
1.2.2 Ticarete bitki zararlısının yayılması	11
1.2.3 Uluslararası bitki sağlığı anlaşmalarının geliştirilmesi.....	12
1.2.4 Uluslararası kongreler.....	14
1.2.5 Uluslararası tarım enstitüsü.....	14
1.2.6 Avrupa ve Akdeniz Bitki Koruma Örgütü.....	16
1.2.7 Uluslararası Bitki Sağlığı Kontrolleri	16
1.2.8 Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Uluslararası Bitki Koruma Sözleşmesi	17
1.2.8.1 Uluslararası Bitki Koruma Sözleşmesi	17
1.2.8.2 Uluslararası Bitki Koruma Sözleşmesi 1997.....	19
1.2.9 Bölgesel Bitki Koruma Örgütü.....	22
1.2.10 Bitki sağlığı önlemlerine ilişkin uluslararası standartlar	23
1.2.10.1 Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemlerinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma.....	27
1.2.11 Biyolojik Çeşitlilik Konvansiyonu	31

1.2.11.1 Biyogüvenlik Protokolü	34
1.2.12 CITES Sözleşmesi.....	36
1.2.13 UPOV: Uluslararası Yeni Bitki Çeşitlerini Koruma Birliği	39
1.2.14 Alien türlerine ilişkin rehber prensipler	41
1.2.15 Bitki sağlığı hizmetleri	41
1.2.16 Bitki sağlığına ilişkin diğer uluslararası anlaşmalar.....	42
1.2.16.1 Bölgesel anlaşmalar	42
1.2.16.2 İkili anlaşmalar	43
1.2.16.3 Saldırı ajanı olarak kullanılan bitki zararlılarının kontrolü.....	44
BÖLÜM 2 – AVRUPA BİRLİĞİ BİTKİ SAĞLIĞI REJİMİ.....	44
2.1 Düünden Bugüne Bitki Sağlığı Rejimi.....	44
2.2 Bitki Sağlığı Hizmetlerinin Yürütülmesi.....	47
2.3 Bitki Sağlığı Rejiminin Düzenlenmesi.....	55
2.3.1 Avrupa Bitki Koruma Otoritesi.....	56
2.3.2 Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi	56
2.3.3 Topluluk Bitki Çeşitliliği Ofisi.....	57
2.3.4 Bitki Sağlığı Daimî Komitesi	57
2.4 Bitki Sağlığı Direktifi	59
2.5 Bitki Sağlığı Rejimi Bileşenleri	87
2.5.1 Zararlı organizmalar	87
2.5.2 Bitki koruma ürünleri.....	91
2.5.3 Bitki ıslahçı hakları.....	102
2.5.4 Tohum fide kalitesi.....	106
2.4 AB'ye Katılan Son On Üye Devletin Bitki Sağlığı Müzakereleri.....	108
BÖLÜM 3 –TÜRKİYE BİTKİ SAĞLIĞI REJİMİ.....	123
3.1 Zararlı Organizmalar	123
3.2 Bitki Koruma Ürünleri	131
3.3 Bitki Islahçı Hakları.....	139
3.4 Tohum Fide Kalitesi.....	142
4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	147
KAYNAKÇA.....	157

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABGS	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
ADI	Günlük Kabul Edilebilir Alım
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	Avrupa Kömürçelik Topluluğu
APPPC	Asya ve Pasifik Bitki Koruma Komisyonu
ARfD	Akut Referans Doz
AT	Avrupa Topluluğu
BIP	Sınır Kontrol Noktaları
BKÜ	Bitki Koruma Ürünleri
BM	Birleşmiş Milletler
CA	And Ülkeleri Komitesi
CAC	Kodeks Alimentaryus Komisyonu
CBP	Cartegena -Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi
CITES	Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme
COSAVE	Güney Amerika Bölgesi Bitki Sağlığı Komitesi
CPM	Bitki Sağlığı Önlemleri
CPPC	Karayip Bitki Koruma Komisyonu
CPVO	Topluluk Bitki Çeşitliliği Ofisi
DG SANCO	Sağlık ve Tüketicinin Korunması Genel Müdürlüğü
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
ECPA	Avrupa Bitki Koruma Otoritesi
EFSA	Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi
EM	Etkili Madde
EPPO	Avrupa ve Akdeniz Bitki Koruma Örgütü
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
FVO	Gıda ve Veteriner Ofisi
GATT	Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması
GDO	Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar
IAPSC	Afrika Bitki Sağlığı Konseyi
ICPM	Bitki Sağlığı Önlemlerine İlişkin Geçici Komisyon (ICPM)
IPPC	Uluslararası Bitki Koruma Sözleşmesi
ISPM	Bitki Sağlığı Önlemleri için Uluslararası Standartlar
IUCN	Dünya Doğayı Koruma Birliği
KKGM	Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü
LMO	Canlı Modifiye Organizmalar
MERCOSUR	Güney Amerika Ülke Gurubu
MRL	Maksimum Kalıntı Limitleri
NAFTA	Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması
NAPPO	Kuzey Amerika Bitki Koruma Örgütü
OIE	Uluslararası Salgın Hastalıklar Ofisi
OIRSA	Bölgeler Arası Tarım Sağlığı Örgütü
OPD	Ortak Piyasa Düzeni
OTP	Ortak Tarım Politikası
PPPO	Pasifik Bitki Koruma Örgütü
RPPO	Bölgesel Bitki Koruma Örgütü

SCHP	Bitki Sağlığı Daimi Komitesi
SPS	Sağlık ve Bitki Sağlığı Tedbirleri
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UP	Ulusal Program
UPOV	Uluslararası Yeni Bitki Çeşitlerini Koruma Birliği
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1	DG SANCO-Organizasyon şeması.....	50
Şekil 2	Denetim basamakları	52
Şekil 3	Her bir ürün sektörü ve her yıl için Topluluk Bitki Çeşit Haklarına ilişkin başvuru sayısının dağılımı	106

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1	Bitki sağlığı önlemlerine ilişkin uluslararası standartlar	26
Tablo 2	Toksikolojik sınıflara göre AB 15 içerisinde ki toksik madde üretim değerleri, (milyon ton)	100
Tablo 3	AB–15 içerisinde toplam pestisit satış değerleri (etkili madde'nin tonu) (fungusit, herbisit, insektisit ve diğer pestisitler)	101
Tablo 4	Pestisit ticareti; ithalat değerleri (1000\$)	101
Tablo 5	Pestisit ticareti; ihracat değerleri (1000\$)	101
Tablo 6	Alınan başvuru sayısı	105
Tablo 7	Mevcut tarım ilaçları kurulu üretim kapasitesi	130

GİRİŞ

Özellikle son yıllarda tarımsal üretimin geleneksel yöntemlerle yapılması, yoğun girdi ve teknoloji kullanımı, tarımsal üretimde yaşanan ve sağlığı olumsuz etkileyen sorunlar nedeniyle gelişmiş ülkeler, çevre, bitki, hayvan ve insan sağlığına zarar vermeyen bir üretim modeli geliştirme arayışına girmişlerdir. Tüketiciler, çevre, bitki, hayvan ve insan sağlığına zarar vermeyen, çevre ve canlılara dost, güvenli ve hijyen koşullarına uygun üretilen ürünleri talep etmeye başlamışlardır. Hem bu talebi karşılayabilmek hem de tüketiciyi ve çevreyi korumak, bitki ve hayvan sağlığı şartlarıyla gıda güvenliğini sağlamak amacıyla mevzuat ve politika çalışmaları yoğunlaşmıştır.

Avrupa Birliği'nin Ortak Tarım Politikası (OTP); gıda yetersizliklerinin önüne geçilmesini, tarımda çalışan kesimin gelir düzeyinin artırılmasını, piyasa mekanizmaları arasındaki farklılıkların giderilmesini ve istikrarın sağlanmasını, üretim standartlarıyla tarım teknolojisinin geliştirilmesini ve dolayısıyla verimliliğin artırılmasını, tarımsal üretim araçlarının etkili kullanımının ve ürün arzı güvenliğinin sağlanmasını, tarımdaki en önemli faktörlerden biri olan işgücünün uygun kullanımının temin edilmesini, tüketicilere daha gerçekçi ve uygun fiyatlar sunulmasını ve fiyatların üye ülkeler arasında haksız rekabete yol açmasının önüne geçilmesini hedeflemektedir.

Tarım politikası, AB'ye katılım için tamamlanması gereken müzakere başlıklarının en geniş olanıdır. Bu başlık, gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı alanlarındaki mevzuata ek olarak, üyelik tarihinden itibaren yürürlüğe girecek düzenlemeleri de kapsamaktadır. Katılım aşamasında önemli olan nokta, aday ülkenin Topluluk müktesebatını uygulayabilecek durumda olup olmadığıdır. Türk mevzuatının bitki sağlığı ile ilgili bölümleri önemli ölçüde Topluluk mevzuatı ile uyumludur. Bu konuda yapılması gereken çalışmalar esas itibariyle tespit edilmiş olup, bunların mevzuata dâhil edilmesi gerekmektedir. Bitki sağlığı alanında, AB ve Türkiye arasındaki farklılık mevzuattan çok uygulamadan kaynaklanmaktadır.

Bu tezde, Avrupa Birliği üyeliği yolunda Türkiye’de bitki sağlığı konusu ele alınmaktadır. Tezde öncelikle bitki sağlığı, karantina ve bitki koruma kavramları irdelenmekte, daha sonra Avrupa Birliği Bitki Sağlığı Politikası ve Türkiye Bitki Sağlığı Politikası ele alınarak mevcut durum ve ileriye dönük amaç ve öneriler ortaya konulmaktadır.

BÖLÜM 1- BİTKİ SAĞLIĞI VE KARANTİNA KAVRAMLARI

1.1 Karantina, Bitki Sağlığı ve Bitki Koruma

“**Karantina**” deyimini Latince “Quadraginta” yani 40 sayısından gelmektedir. 1347’de Venedik’te ülkeye bulaşmasından korkulan vebaya karşı, gelen gemiler 40 gün süreyle karaya yanaştırılmamış, açıkta bekletilerek kontrolden sonra yanaştırılmış ve bu işleme karantina denilmiştir (MacKenzie 2001).

Önceleri sadece insanlarla ilgili salgın hastalıkların 40 günlük inkübasyonunu (hastalığın ortaya çıkması için geçmesi gerekli gün sayısı) kapsayan bu kavram, zamanla hayvan ve bitki hastalıkları için de kullanılmaya başlanmıştır. Böylece bugünkü anlamıyla her türlü bitki ve bitkisel materyalin ülkeye giriş ve çıkışındaki kontrollerinin yapıldığı uygulamalar bütünü olan Ziraat Karantina çalışmaları ortaya çıkmıştır. Artık bugün bu çalışmalar bütün ülkelere benimsenmiş, kanun ve yönetmeliklerle düzenlenmiştir. Ziraat Karantina, “Her türlü bitki ve bitkisel kökenli materyalin ülkeye giriş, çıkış ve ülke içinde dolaşımında uygulanan; kanun, tüzük ve yönetmeliklere dayalı, bitki sağlığı açısından tehlikeli hastalık ve zararlıları dikkate alarak yapılan muayene, kontrol ve diğer faaliyetleri kapsayan bir çalışmalar bütünüdür”.

Bu, mantıklı sağduyulu ve önleyici bir faaliyettir ve hayvanlar ve bilinmeyen ya da şüpheli bitki statüsüne sahip bitkilerin ulusal giriş noktalarına geldiği durumlarda da uygulanmaktadır. Ancak, bazı ülkelere karantina terimi zararlı organizmaların yayılışını engellemek ile ilgili olarak daha geniş anlamları kapsamaktadır.

Avrupa’da bitki karantinası ve bitki sağlığı terimleri aynı alanlarını kapsamaktadır, bazı ülkeler birincisini bazıları ise ikincisini kullanmayı tercih etmektedirler. Kuzey Amerika’da bitki koruma terimi yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu terimler, insan faaliyetleri sonucunda bitkiye zararlı organizmaların yayılmasını ve geçişini azaltmak üzere belirlenmiş yasal ve düzenleyici önlemler ile ortak faaliyetleri kapsamaktadır. Ülkeler arasında bu terimlerin hangi alanları kapsadığına dair bazı farklılıklar bulunmaktadır. Yasal ve düzenleyici önlemler genellikle eradikasyon, geliştirmeme kampanyaları (mevcut zararlının ekonomik eşik altında baskı altında tutularak gelişiminin engellenmesi), surveyler, risk analizi ve ilgili konuları içermektedir. Genellikle bitki sağlığı terimi sertifikasyon ve pazarlama planları, göçmen pestisitlerin kontrolü ve bitki pestisitlerinin yanlış kullanımının engellenmesi gibi konularla da bağlantılıdır. Bitki sağlığının yerine teknik terim olarak bitki hijyeni de kullanılmaktadır. Bitki sağlığı, zararlı bilimi ve uygulamaları ile kayıt ve düzenlemeleri de kapsamaktadır. Avrupa’da bitki koruma terimi zararlı bilimi, bitki sağlığı ve bitki karantinası alanlarını da içermektedir.

Türkiye’de Ziraat Karantina’ya karşı ilk işlem, 1875 yılında Sadaret Makamı’ndan yazılan bir yazıda Filokseralı yerlerden gelecek asma çubuklarının ülkeye sokulmamasının emredilişidir. Ziraat karantina faaliyetleri, önceleri Ziraat Müdürlüğü bünyesinde Gümrük Karantina Laboratuvarı tarafından yürütülmekte iken, 1953–1957 yılları arasında “Ziraat Karantina ve Fumigatuarlar Mütahassıslığı” tarafından yürütülmüştür. Daha sonra “Ziraat Karantina ve Fumigatuar Müdürlüğü” olarak ayrı bir kuruluş statüsü kazanmıştır. İl Müdürlükleri 1966 yılından itibaren Bölge Ziraat Karantina Müdürlüğü olarak görevini sürdürmüştür. 1985 yılında Bakanlığımız bünyesindeki yeni düzenlemeler doğrultusunda bugünkü şeklini alarak Ziraat Karantina Müdürlüğü adı altında İl Tarım Müdürlüğü’ne bağlı kuruluş olarak faaliyetlerine devam etmektedir. 6968 sayılı yasanın gereği olarak 1964 yılında yürürlüğe konan “Ziraat Karantina Tüzüğü”yle karantina önlem ve uygulamalarının nasıl yürütüleceği ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Ziraat Karantina Tüzüğü’nün 58. maddesinde “Tarım Bakanlığının görevli memurları, bitki ve maddelerin hastalık veya zararları ile bulaşık olup olmadıklarını incelemek ve denetlemek için her türlü

resmi ve özel kara, deniz ve hava taşıtlarına (Transit geçenler dâhil) bitki yetiştirilen, depolanan, bulundurulan, satılan veya işlenen yerlere (Buraları konut sayılsa dâhil) girmeye ve gerekli muayene, denetleme ve işlemleri yapmaya yetkilidirler” ifadesi yer almaktadır. Ziraâ karantina inspektörü, bu yetkiye dayanarak, 8 Mart 1991 tarihli “Ziraâ Karantina Tüzüğü” ile 5 Mayıs 1991 tarihli “Ziraâ Karantina Yönetmeliği” doğrultusunda çalışmalarını yürütmektedir. Ayrıca; 1995 yılında yayınlanan “Ziraâ Karantina Fümigasyon Yönetmeliği”, “Ziraâ Karantina İnspektör Yönetmeliği” ile 1998 yılında yayınlanan “Ziraâ Karantina Numune Alma Yönetmeliği” çalışmalarımıza yön vermektedir.

Ülkemiz için tarım ürünlerinin ihracatı büyük önem arz etmektedir. Tarım ürünlerimizin dış ülkelerden geri dönmemesi ve itibarımızın zedelenmemesi için dış karantinaya tâbi hastalık ve zararlılar yönünden temiz olması amacıyla kontroller yapmak ve fümigasyon gibi gerekli tedbirleri almak, karantina kuruluşlarının görevleri arasında yer alır. Aynı şekilde, yabancı ülkelerden yurdumuza giren ya da transit olarak geçen tarımsal ürünlerin de kontrolü ve gerektiğinde (ihracatta olduğu gibi) fümigasyonun yapılması da karantina kuruluşlarının görevlerindedir.

Ziraâ karantina gerek ihracatta, gerekse ithalatta vazgeçilmeyecek faaliyetlerden birisidir. Bugünkü dünyamızda ulaşım araçları hem çeşitlenmiş hem de süratlenmiştir. Bunun sonucu olarak da turizm büyük önem kazanmış, insanlar yeni yeni yerler, ülkeler görmek amacıyla ülkelerinden çok uzaklarda olan yerlere bile gider olmuşlardır. Eskiye oranla ülkeler arası mesafeler çok kısalmıştır. Eskiden ulaşılması çok güç ülkeler bugün kapı komşumuz durumuna gelmişlerdir.

Ziraâ Karantina kontrolünün amacı, ihraç edilen ziraâ ürünlerin hastalık ve zararlılardan arî olup olmadıklarını tespit etmek, gerekiyorsa ilaçlama yaparak ürünlerin temiz olarak sevkini sağlamaktır. Alıcı ülkelerin istekleri doğrultusunda ve her türlü tehlikeli hastalık ve zararlılardan arî bitki ve bitkisel ürünleri göndermek, gerek ülkemizin dış ticaretinin gelişmesi ve gerekse bitkisel ürün ihraç eden diğer ülkelerle rekabet edebilmek için çok önemlidir. Aksi takdirde gönderilen bitkisel

ürünler geri dönecektir. Bu durum memleketimizin itibarını düşüreceği gibi, ihracatımızın gerilemesine de sebep olacaktır.

İhracatta olduğu gibi ithalatta da Ziraat Karantina çok önemlidir. Gerek ithalat ve gerekse diğer yollardan yapılacak bitki girişlerinde ülkemiz tarımını tehdit edecek zararlı ve hastalıkların bulunması mümkündür. Son yıllarda üstün nitelikli tohumlukların yurdumuza girişi hızlanmıştır. Bunlar çoğaltılıp yurt genelinde dağıtılacağından Ziraat Karantina yönünden çok dikkatli olunması gerekmektedir. İşte bu nedenlerle ithalat ve ihracatta gerekli kontrollerin yapılması ve gerekli tedbirlerin alınması hususlarında Ziraat Karantinasının büyük önemi vardır.

1.1.1 Bitki sağlığı terminolojisi

Bitki sağlığı; bitkilere zarar verme olasılığı olan organizmalar, diğer bitkiler, mantarlar, bakteri, virüsler, böcekler, akarlar, nematodlar ve diğer organizma kategorileri ile ilgilidir. Genel bir ifade ile bitki zararlısı yalnızca hayvanlar âlemine ait olanları değil, bitkilere zararlı tüm organizmaları kapsamaktadır. Diğer bilimsel disiplinlerde olduğu gibi, bitki sağlığının da kendi içinde büyük ve ayrı bir terminolojisi vardır ve bitki hijyeni sıfatı bu disipline ait konuların anlatılmasında en uygun terimdir. Bazı uluslararası örgütler daha kapsamlı terimler kullanırlar (Hopper 1995 and Anon 1996), ancak günümüze değin en yaygın kullanımı olan Bitki Sağlığı Önlemlerine İlişkin Uluslararası Standartlardır (Anon 2002).

1.1.2 Yabancı otlar ve parazit bitkiler

Bitki hijyeni ve sağlığı ile ilgili çalışanlar, bodur ökse otu gibi (*Arceuthobium spp*) bazı önemli parazit bitkilerin kontrolünden sorumludur. Ancak, önemli yabancı otlar ya da bitki istilası olarak sınıflandırılan diğer bitkilerin kontrolünün sorumluluğu konusunda ülkeler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Yer, ışık ve besin bakımından rekabete girerek ürünlere ya da bitkilere zarar veren bitkiler, bitkilere zarar ya da hasar verdiklerinden dolayı bitki zararlısı tanımı kapsamına girmesine karşın, bu her zaman bitki hijyeni ve sağlığı yetkililerini ilgilendirmemektedir. Bazı ülkelerin

kontrolü düzenleyici önlemler kapsamında çok az bitki türü varken ya da hiç yokken, diğerlerinin pek çok bitki türü bulunmaktadır. Bu önlemlerin uygulanması bitki hijyeni ve sağlığı yetkilisinin sorumluluğunda olabileceği gibi, devletin genellikle de tarımın diğer bölümleri, çevre ya da yayım birimleri gibi diğer birimleri tarafından da yürütülebilir.

1.1.3 Bitki sağlığı disiplini

Uygulamalı biyolojinin bir dalı olarak bitki sağlığı, bitki patolojisi ve bitki entomolojisi (nematod bilimi ve diğer omurgalı bitki pestisitleri biyolojisi) gibi disiplinleri birbirine bağlar. Biyolojinin diğer dalları, pestisit bilimi ve kimyası bitki sağlığı üzerinde etkili olan diğer dallardır. Kısaca bitki sağlığı bilimsel bilginin uygulaması, dikilen ya da kültüre alınan bitkiler ve bunların oluşturduğu doğal vejetasyondaki bitki sağlığı standartlarının sağlanmasına yönelik düzenleyici sistemlerin oluşturulması ve idari kapasitenin yenilenmesidir.

1.1.4 Alien zararlısının oluşturduğu riskler

Tarih boyunca insanlar göç ederken bilerek ya da bilmeyerek alıştıkları gıdalar ile yetiştirdikleri bitkileri ve hayvanlarını da beraberlerinde götürmüşlerdir (Diamond 1998). Yeni yerlerin fethedilmesi ve imparatorlukların kurulması bunu kolaylaştırmıştır. Eski Ortadoğu, Mısır, Yunan ve Roma İmparatorluklarında yetiştirilen bitkilerin yayıldığı önceden beri bilinmektedir. O dönemde, bitkilerle birlikte zararlıları da taşınmaktaydı, tohumla ya da bitkisel çoğaltım materyali veya topraklı taşınım yapılmadığında ya da insan popülasyonunun kolonileştiği yeni alanlara dikilmediklerin de bu zararlılar taşınmamaktaydı. Yeni ticaret kanallarının oluşturulması bitkiler ve bunların zararlılarının daha hızlı taşınmasını sağlıyordu. Asya ve Avrupa arasında ipek yolunun yapılmasıyla doğudan batıya elma ve portakalın, batıdan doğuya da buğday ve arpanın da aralarında bulunduğu pek çok ürün gurubunun nakliyesi kolaylaşmıştı. Benzer şekilde, Çin, Güney-Doğu Asya ve Ortadoğu ile Batı Afrika arasındaki ticaret yolları pirinç, şeker kamışı, soya fasulyesi, muz ve bunların zararlılarının taşınmasını kolaylaştırmıştır. Bu ticarete

daha çok bitkisel ürünler olmasına karşın, özellikle 19. yüzyılın başlarında tohum daha çok ticareti yapılan bir ürün haline gelmiştir. Gıda bitkilerinin tohumlarının yanı sıra süs bitkilerinin tohumları özel koleksiyoncular tarafından toplanıp, Avrupa'ya daha sonraları da Kuzey Amerika'ya yollanmıştır. 19. yüzyılın ortalarında uzun mesafelerde yetiştiriciliği yapılan bitkilerin taşınması daha sıklaşmış bu da konukçusu ile birlikte taşınan bitki zararlılarının olası riskini arttırmıştır. “Wardian Case” olarak bilinen minyatür seraların Nathaniel Bagshaw Ward tarafından 1830 yılında bulunması canlı bitkilerin uzun mesafelerde nakliyesi, bitkilerin ve bunların zararlılarının bazen aylarca sürebilen deniz yolculuklarına dayanımını kolaylaştırmıştır (Hobbhouse 1992). Bundan sonra ise, malların deniz yolculuklarının süresini azaltan buharlı gemilerden canlı bitkilerin bir kütadan diğerine bir gecede nakliyesini sağlayan modern uçaklara geçilmesi gibi uzun mesafelerde nakliye kolaylaşmıştır. Konteynırlar malların nakliyesini sağlarken, soğutmanın bulunması canlı bitkiler ve bunların zararlılarının nakliye süresince iyi koşullarda taze kalmasını sağlamıştır.

1.1.5 Bitki sağlığı ve karantina faaliyeti

Geçen yüzyılın sonlarına doğru yaşanan bu gelişmeler, bitki ve bitkisel ürünlerin dolaşımında sadece ticaret ile değil savaşlar nedeniyle insanların göç etmesi ve özellikle geçen yüzyılda kütle turizminin gelişmesiyle arttığını göstermiştir. Bitki ve bitkisel ürünlerin dolaşımını sağlayan bu gelişmeler, aynı zamanda bunların nakliyesi ve bunlara ait zararlıların yayılmasını da kolaylaştırmıştır. Yetiştirilen bitkilere ait bilinen her çeşit zararlı günümüzde ürüne ya da alanın yerel vejetasyonuna ve dolayısıyla ülkenin ekonomisine zarar vermektedir. Yerel alanda zarara neden olan bilinmeyen diğer organizmalar yayılarak yeni alanlarda bitki zararlısı haline gelmektedir. Bitki sağlığı ve karantina yukarıda bahsedilen bu tehditler ve risklerle yakından ilgilidir. Bitki sağlığı bilimi ve çalışmaları daha çok yayılımın ve yeni alanlarda bitki zararlısı oluşumunun engellenmesi ya da en aza indirilmesi ile bunların kontrolü ve eradikasyonu üzerine yoğunlaşmıştır. Ulusal ve uluslararası kanunlar ve yönetmelikler, yayılımın ve bitki zararlısı oluşumunun engellenmesini amaçlamaktadır. Bitki sağlığı ve karantina çalışmaları ile ilgili bu kanunların ve

yönetmeliklerin düzenlenmesi, idaresi, uygulaması, düzeltilmesi ve gerektiğinde iptali temel görevler arasındadır. Bu çalışmalar, zararlıların biyolojisi ve tanımlanması ile konukçularla ilgili diğer çalışmalar ve zararlıların kontrolü gibi bilimsel araştırmalarla da desteklenmektedir.

1.1.6 Bitki zararlısının oluşumu

Tarih boyunca benzer iklimlere sahip ülkeler arasında yapılan ticarete, ticareti yapan ülkede yaşama kabiliyetine sahip olan ticareti yapılan bitki ve bitkisel ürünlerin zararlılarının da değişimi olmuştur. Bu tip ticaret, ticaret ortakları arasındaki olası bitki sağlığı riskini biraz azaltmaktadır. Ancak, yaşayabilecekleri tüm alanlara henüz yayılmamış ciddi zarara yol açabilecek bitki zararlıları ülkede bulunabilir. Bu durumda bitki sağlığının temel amacı, daha fazla yayılımın engellenmesi, bu zararlıların mümkünse kontrolü ve eradikasyonunu sağlamak ve sağlıklı ve güçlü bitki materyali sağlayan çiftçiler ve üreticilerin bu işleri yapmasını sağlayacak çalışmalara katkıda bulunmaktır.

1.2 İlk Bitki Sağlığı Kontrol Önlemleri

1.2.1 İlk bitki sağlığı mevzuatı

İlk yasal önlemlerin amacı kadıntuzluğu (*Berberis vulgaris*) olarak bilinen bitki zararlısının imha edilmesini ve bunun kontrolüdür. Kuzey Avrupa'daki gözlemler ve deneyimler buğday ve tahıllarda şiddetli rüzgârın meydana getirdiği zararın çitleri meydana getiren kadıntuzluğu çalılarında belirgin biçimde daha fazla olduğunu göstermiştir (Large 1940). Bu gözlemler kadıntuzluğunun, tahılların şiddetli rüzgâr sonucu tahribatına ya da kara pas hastalığının oluşumuna neden olduğuna dair bir inanç oluşturmuştur. Kadıntuzluğu ve pas arasındaki ilişkiye dair bu inanış o kadar güçlü bir hale gelmiştir ki 1660 yılında Rouen, Fransa yasal yetkilisi buğday yetiştirme alanlarında kadıntuzluluğu çalılarının imha edilmesine yönelik bir kanunu yürürlüğe koymuştur. Aynı nedenle, 1726–1772 yılları arasında Yeni İngiltere'nin kolonileri Connecticut, Massachusetts ve Rhode Island da kadıntuzluğu çalılarının

yok edilmesine izin veren yasal önlemleri uygulamaya başlamıştır. Benzer önlemler Schaumburd-Lippe Almanya (1805) ve Bremen (1815) tarafından da alınmıştır (Fulling 1942,1943). 1865 yılında ünlü mantarbilimci ve aynı zamanda Freiburg Botanik Profesörü Anton De Barry kadıntuzluluğunun, soruna neden olan Puccinia graminis parazit mantarına alternatif konukçu gibi davrandığını göstermiştir. Kadıntuzluğu mantarın hayat döngüsünü tamamlaması için gerekmektedir. Eylem için yasal zemin oluşturulduktan sonra, kadıntuzluğunun yok edilmesi ya da bölgesel önlemlerin bunun yok edilmesini sağlaması için mevzuat gerekmektedir. Danimarka (1869,1904), Prusya (1880), Avusturya (1882), Norveç (1916), Bavyera (1920) ve Macaristan (1920) gibi pek çok Avrupa ülkesi benzer önlemleri almıştır. Diğer pek çok Avrupa ülkesi, özellikle de kara pas hastalığının önemli olmadığı İngiltere gibi ülkeler, kadıntuzluğu eradikasyonu eylemini bazı zamanlarda desteklenmesine karşın bu eylem gönüllülük esasına dayanan zorlayıcı olmayan bir faaliyet olarak kalmıştır. ABD’de 1912 yılında Kongre, Bitki Karantina Yasasını kabul etmiştir. Bunu Kuzey Dakota izlemiştir (1917). Bu yasanın kabulü 1918 yılında 13 eyaletin kendi kadıntuzluğu eradikasyon yasalarını kabul etmelerine ve ABD’nin baharlık buğday yetiştirme alanlarıyla kaplı bölgelerde kadıntuzluğu eradikasyon alanlarını oluşturmalarına neden olmuştur. Kuzey Amerika’ya ilk koloniler tarafından çit bitkisi olarak getirilen B. vulgaris’in yanı sıra diğer Berberis türleri Mahonia (sarı boya ağaçları) cinsiyle ilgili diğer türler, pek çok alt türün ve Puccinia graminis gurubundaki pas ırklarının alternatif konukçusu gibi hareket etmektedir. Bunun sonucu olarak 1919 yılında Birleşik Devletler Tarım Bölümü 31 Berberis türünü ve 4 Mahonia türünün nakliyesini yasaklamıştır (Fulling 1942,1943).

Bu çok çeşitli önlemlerin etkinliği mevzuatının yasal çerçevesine bağlıdır. Bazı durumlarda bazı mevzuat neredeyse kullanımda olmayan sözleşmeler ve istisnalar ile doluyken, basit imha şartları ve bazı istisnalara sahip olanların uygulaması daha etkilidir. Bu, özellikle Danimarka’nın 1914 yılında çıkardığı ve botanik bahçeleri ile diğer sınırlı alanlar dışında kadıntuzluğunun tamamıyla imhasına yönelik kanunda görülmektedir. Ülkeler herhangi bir yasal düzenleme yapmadıklarında, fark edilebilir faydalı etkiye sahip gönüllülük esasına dayalı önlemlere ilişkin bir kayıt da

olmayacağı gibi, büyük ölçekli alanlarda işbirliği içinde yapılmadıkça bu önlemlerin uygulanması mümkün olmayacaktır.

Çok sonraları kadıntuzluğuna bileşik mantarın farklı genetik formlarının, yeni nesiller ürettiği görülmüştür (Butler and Jones 1949). Daha sonraları Avusturya ve Güney ABD gibi ılıman iklimlerde *Puccinia graminis* kışlık tahıllar ve canlı çayırlarda kışladığı ve kadıntuzluğuna gereksinim duymadan yıllar boyunca yaşamayı sürdürebildiği belirlenmiştir. Mantar sporlarının rüzgârla taşınmasıyla tahıllarda ya da çayırlarda kışlama yapamayacağından, daha soğuk iklimlerdeki alanlarda enfeksiyona yol açması mümkündür. Böylelikle kadıntuzluğu eradikasyonu ile kara pasın kontrolü her yerde başarılı olmamaktadır ve bu da kanıtlanmış bilimsel gerçeklere dayalı bitki sağlığı önlemlerinin ne kadar gerekli olduğunu göstermektedir. Bu gereksinim son zamanlarda uluslararası olarak tanınmasına karşın günümüzde bilimsel olarak doğrulanamayan yönetmeliklerin sürdürülemeyeceğini vurgulayan uluslararası bitki sağlığı anlaşmaları prensiplerinde somut hale getirilmiştir.

ABD’de kadıntuzluğu eradikasyonu mücadelesinde elde edilen başarı ekonomik önemi olan diğer türlerin heterojen paslarının kontrolüne ilişkin benzer yasal önlemlerin alınmasını sağlamıştır. *Cronartium ribicola* Kuzey Amerika’nın doğusundaki temel kereste ağaçları olan beyaz çam, *Pinus strobus* ve beş iğne yapraklı çamda kabarcık pasına neden olmaktadır. Frenk üzümü (*Ribes spp.*) alternatif konukçudur. 1912 Yasası altında yayımlanan ilk Federal Karantina Tüzüğü, gerçekte beş iğne yapraklı çama ait dört türün fidelerinin Avrupa’dan ithalatını yasaklayarak bu hastalığın ülkeye girişini önlemeye yöneliktir. Ancak, ithalatın yasaklanması bu hastalığın ülkeye girişini önlemede çok geç kalmıştır. İçte yayılımın önlenmesi ve önemli çam alanlarının korunmasına ilişkin bazı eyaletler *Ribes* bitkilerinin imhasının gerektiği yöresel kontrol alanları oluşturmuştur.

Elma pası (*Gymnosporangium juniperi-virginianae*) kontrol önlemleri, alternatif konukçusu kırmızı ya da kurşun kalem ardıcı olan *Juniperus virginiana*, ABD’de bu tip yasal kontrollerin alınmasına yönelik diğer bir örnektir. 1905 yılından başlayarak

pas hastalığı belirli elma varyetelerini etkilemeye başlamış ve 1912 yılında Virginia ve buna yakın eyaletlerde şiddetini arttırmıştır. 1914 yılında Virginia’da isteğe bağlı olarak elma bahçelerine bir mil uzaklıkta (daha sonra 3,00 mile çıkarılmış) olan kırmızı sedir ağaçlarının imhasına yönelik yasal önlemler alınmıştır. Bunu altı eyalet izlemiş ve yasal önlemler ile elma bahçeleri pas hastalığına karşı korunmuştur (Fulling 1943).

1.2.2 Ticarete bitki zararlısının yayılması

İsveçli doğa bilimcisi Carl Linnaeus bitki zararlılarının konukçuları ile birlikte yayılması riskine ilişkin ilk endişeleri ortaya koyan kişidir (Usinger 1964). Linnaeus, bazı böceklerin Kuzey Amerika’daki bezelye tohumlarına önemli ölçüde zarar verdiğinin ve İngiliz kolonilerinden gelen bu bezelye çeşitlerinin İngiltere’ye girdiğini söylemiştir. 1752 yılında ithal edilen bezelye tohumlarıyla birlikte tohum böceklerinin de İngiltere’ye girmiş olabileceğini ve buradan da yayıldığını ve Avrupa kıtasında bezelyelere zarar verdiğini belirtmiştir. Pek çok böcek çeşidinin bilimsel yöntemlerle kontrolü konusunda önemli çalışmalar yapmış ve ödül kazanan bir makale yayınlamıştır. Ayrıca dumanla fumigasyon, kış güvesine karşı (*Operophtera brumata*) meyve ağaçları gövdesine yağlı tuzaklar konulması, tırtıla karşı karafatmalarla mücadele, yaprak bitlerine karşı braconid asalakları, uğurböceği ve tırtır sineği ile biyolojik kontrol gibi pek çok modern yöntemi geliştirmiştir.

19. yüzyılın ortalarında bitkilerde hastalık nedenleri daha açık bir hale gelmiştir. Yeni keşfedilen alanlar ve deniz taşımacılığı insanların daha önceden olduğundan daha hızlı ve daha geniş alanlarda seyahatini sağlarken, aynı zamanda bitki ve bitkisel ürünleri içeren malların değişimine de olanak sağlamıştır. Tarımda daha geniş alanlarda monokültür yapılması ve daha büyük tarım işletmeleri oluşturulmasına yönelik bir eğilim olmuştur. Bunun nedeni ise, yeni alanlarda ciddi bitki zararlılarının sıklıkla görülmemesi ve yıkıcı etkilerinin olmamasıdır. 1845–1848 yılları arasında İrlanda’da görülen açlık, İrlandalıların tek geleneksel ürünü olan patatese bağımlılığı arttırırken aynı zamanda iklimi de etkilemiş ve sorumsuzca davranan hükümet nedeniyle bitki zararlılarının ülkeye girmesine neden olmuştur

(Hobhouse 1992). Yukarıda bahsedilen durumdan kısa bir süre önce Meksika orijinli *Phytophthora infestans*'ın (patates mildiyösünün), yeni bağımsızlığını kazanmış Güney Amerika And eyaletleri üzerinden iki kıta arasında artan patates yumrusu ticaret hacmi ve hızı nedeniyle Avrupa'ya girdiği düşünülmektedir. 1840'lı yıllardan itibaren gübre olarak kullanılan guano ticareti büyük oranda genişlemiştir. And eyaletlerinden guano taşıyan gemiler aynı zamanda patates de taşıdıklarından patojenlerin Avrupa'ya ulaşma yollarından biri olması muhtemeldir (Bourke 1964). Bu felaketin sonuçları Avrupa ve diğer yerlerdeki patates üreticileri tarafından ciddi biçimde değerlendirilmiş ve ders alınmıştır (Spielman *et al.* 1991, Fry *et al.* 1993).

Avrupa kıtasındaki diğer bir tarım sektörü olan asma yetiştiriciliği 19. yüzyılın ortalarında büyük bir iş kolu haline gelmiş ve Avrupa'daki bağ alanları oldukça büyümüştür. Avrupa ve özellikle Kuzey Amerika gibi diğer asma yetiştirme alanları arasında yapılan asma dikim materyali ticareti büyük ölçüde artmış ve bunun sonucu olarak da diğer bir Kuzey Amerika zararlısı, bu defa asmalarda 1865'li yıllarda Avrupa'da görülmeye başlamıştır.

1.2.3 Uluslararası bitki sağlığı anlaşmalarının geliştirilmesi

Yaşanan kıtlıklar ve şarap endüstrisine yönelik tehditler bitki zararlısına karşı ilk uluslararası önlemin alınmasına neden olmuştur. 1865–1875 yılları arasında yaşanan büyük bir felaket Fransız şarap endüstrisine darbe indirmiştir. Bu, Fransız bağ alanlarında Amerikan bağ flokserasının (*Viteus vitifolii*) oluşumu ve yayılma dönemleridir. *Phylloxera vastatrix* olarak bilinen bu zararlı, sadece Fransa'daki bağ yetiştirme bölgelerinde değil tüm Avrupa'ya daha sonraları da dünyanın neredeyse tamamına hızla yayılmıştır. 1875 yılında Fransa'da meydana gelen kayıp, 50 milyon sterlindir (Large 1940). Melezleme için kullanılan asma materyali üzerinde Kuzey Amerika'dan Avrupa'ya zararlı taşındığı ve insanlar tarafından hastalıklı bitkisel materyalin dağıtılmasıyla uzun mesafelerde yayılımın olduğu bilinmektedir. Bunun şiddetli olması nedeniyle hastalığın ilk meydana geldiği ülkeler İsviçre'nin Bern kentinde bir araya gelerek ne yapabileceklerini tartışmışlardır. Avusturya, Fransa, Almanya, İtalya, Portekiz, İspanya ve İsviçre temsilcileri katıldığı bu toplantının

sonuçlarına göre, “Phylloxera vastatrix’e Karşı Alınan Önlemlere İlişkin Uluslararası Sözleşme” 17 Eylül 1878 yılında imzalanmış ve bitki zararlılarının yayılmasını önleyen ilk uluslararası anlaşma özelliğini kazanmıştır (Anon 1914).

1878 Sözleşmesi günümüzde uluslararası bitki sağlığında tanınan pek çok prensibi somutlaştırmıştır. Bunlardan en önemlileri;

1. Uluslararası ticareti yapılan konukçu materyalinin kökeninin Filokseradan arî (zararlıdan arî) olduğuna dair resmi yazılı teminatın verilmesine ilişkin sorumluluk;
2. Zararlı yayma olasılığı bulunan belirli materyal çeşitlerinin uluslararası ticaretinin yasaklanması;
3. Bu tip ticaretin idaresinden sorumlu resmi bir ofisin belirlenmesi;
4. Ticareti yapılan materyalin denetlenmesi ve Sözleşme şartlarına uymayan materyallere yönelik tazminat davasının açılmasının sağlanması;
5. Yeni salgınlara ilişkin bilgilerin bilgi sistemi aracılığıyla hızlı biçimde değişiminin sağlanması;
6. Tüm bu önlemlerin katılımcı ülkeler tarafından ulusal kanunlarda somutlaştırılmasıdır.

Sonraki üç yıl boyunca bu Sözleşmenin kullanılmasıyla terimlerin açıkça tanımlanmaması gibi çeşitli eksiklikler ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda uluslararası toplantı hızlı bir şekilde yeniden gerçekleştirilerek, 1881 yılında ikinci Sözleşmenin oluşturulmasına yönelik anlaşmaya varılmıştır. İkinci Sözleşme Bern’de imzalanmış ve bu sözleşmede yorumlamada sorunlara neden olan terimlerin tanımları yer almıştır. Sekiz yıl sonra 1889 yılında üçüncü Sözleşme yine Bern’de imzalanmıştır.

19. yüzyılın sonlarına doğru ve 20. yüzyılın başlarında bitki patolojisi ve entomolojisi bilimlerinde daha fazla ilerleme kaydedilmiştir. Bitki zararlıları ve bunların ürünlere etkisi konusunda önemli çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca, bitki ve bitkisel ürünlerin kıtalar arası ve uluslararası ticaretinin sürekli artması çeşitli

zararlıların yayılmasına neden olmuştur. Bu yayılım meydana geldiğinde hükümetler ciddi bitki zararlılarının yayılmasını engellemeye yönelik çalışmalar başlatmış ve ulusal mevzuat oluşturulmaya başlanmıştır.

1.2.4 Uluslararası kongreler

19. yüzyılın son çeyreğinde dünya genelinde tarımdaki başarı giderek düşmüş ve yüzyılın sonunda tarımın değeri iyice azalmıştır. 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında, yılın değişik zamanlarında değişik başkentlerde yapılan uluslararası kongrelerde tarımla ilgili bu endişeler dile getirilmiştir. 1890 yılında Viyana’da gerçekleştirilen Uluslararası Tarım ve Ormancılık Kongresi’nde ticarete yayılımı olan zararlıların kontrolü ve en aza indirilmesine yönelik faaliyetleri koordine edecek Uluslararası Bitki Patolojisi Komitesi’nin oluşturulmasına yönelik bir öneri hazırlanmıştır. Bunu, canlı bitkiler ve tohumlardaki zararlıların önlenmesine yönelik bir sistemin gerekliliğine dikkat çekmek için Profesör Rostrup tarafından 1891 yılında Lahey’de düzenlenen Uluslararası Kongre izlemiştir. Ancak Uluslararası Bitki Patolojisi Komitesi 1903 yılında Roma’da düzenlenen Uluslararası Tarım Kongresi’ne kadar oluşturulamamıştır. O dönemlerde San Jose Kabuklu Biti’nin (*Quadraspidiotus perniciosus*) yayılması ve özellikle Flemenk ağaç üreticilerinin ABD’ye yaptıkları ihracatın bu zararlı nedeniyle tehdit altında olmasından dolayı en büyük endişeyi bu üreticiler duymaktaydı. Bu durum, 1899 yılında Hollanda Bitki Koruma Servisi’nin oluşturulmasına neden olmuştur. Bu servisin amacı, hükümete ve üreticilere bilginin sağlanması ile bitki sağlığı tüzüklerinin oluşturulması ve uygulanmasıdır (Koeman and Zadoks 1999). Uluslararası ticarete ciddi bitki zararlıların yayılmasını önleme ihtiyacına yönelik bilincin artmasıyla, pek çok ülke 20. yüzyılın başlarında bu amaçlara yönelik mevzuat ve tüzük hazırlamıştır.

1.2.5 Uluslararası tarım enstitüsü

1885 yılında Kaliforniya’da meyvenin piyasa fiyatı, toplama ve paketleme masraflarının çok altındaydı, bu da dünya genelinde tarım fiyatlarındaki düşüşü yansıtıyordu. Tarımsal üretime yeni başlamış ve Kaliforniya’da meyve üretim

işletmesi bulunan Polonya kökenli Amerikan vatandaşı David Lubin bundan oldukça fazla etkilendi. David Lubin 36 yaşına geldiğinde denemeye değer tüm işleri denedikten sonra 1874 yılında Sacramento'da posta ile sipariş ve büyük mağaza işini yaparak zenginleşti. Lubin, çiftçilik piyasasını fazla üretimin değil bunların ürettikleri ürünleri istedikleri biçimde pazarlamalarını sağlayacak bilginin eksikliğinin yok ettiğine inanmaktaydı. Bu sebeple, Kaliforniya Meyve Üreticileri Borsasını kurdu ve Londra Covent Garden'da mezat usulü ile satışı önerdi. Lubin, ABD'de planların oluşturulması ve tarım ekonomisinin iyileştirilmesini hedefleyen önlemlere yönelik lobi faaliyetlerinde aktif olarak görev aldı ve 1896 yılında Uluslararası Tarım Örgütü'ne ilişkin fikirlerini açıklamak üzere Budapeşte'deki Uluslararası Tarım Kongresi'ne davet edildi.

1904 yılında David Lubin konuya ilişkin bir örgütün oluşturulması, bilgilerin yayınlanması ve dünya çapında tarımsal işlerin koordinasyonu için tüm Avrupa'yı dolaşarak Avrupa hükümetlerinde lobicilik faaliyetlerinde bulundu. Savunduğu fikir hem radikal hem de pahalı olduğundan hoş karşılanmadı. Kral Victor 3. Emmanuel'in İtalya'yı ziyaretinden önce bu önerisini krala götürdü. İtalyan hükümetinin bu fikri hiç desteklememesine karşın kraldan randevu alarak görüşmeyi başardı ve bunun sonucunda kralı ikna ederek projesine sponsor olmasını sağladı. Kral bu öneriyi 24 Ocak 1905 yılında İtalyan Başbakanına yolladı. 1905 yılında Roma'da düzenlenen ve 40 devletin katıldığı uluslararası konferans sonucunda Roma'da Uluslararası Tarım Enstitüsü'nün kurulmasına ilişkin temeller atılmış oldu. Bunun kurulmasından birkaç yıl önce tarımsal bilgi, istatistik, ekonomik ve sosyal çalışmalar, hukuk servisi ve kütüphane için yeterli fonun sağlanmasına yönelik Genel Sekreter ile bir anlaşma yapılmasına karşın 1908 yılına kadar uygulamaya konulmadı (Anon 1969).

Bitki patolojisi ve bitki koruma konularındaki uluslararası konferans, 1914 yılında bu enstitü tarafından gerçekleştirildi ve 1929 yılında Uluslararası Bitki Koruma Konferansı ile sona erdi (Anon 1914, 1929, Rogers 1914). Ancak, bu sözleşme uluslararası durum ve ikinci dünya savaşından olumsuz etkilendi. İmzalayan 46

ülkeden sadece 12 si bunu onaylarken diğerk beş tanesi onaya gerek duymadan prensipleri uyumlaştırdı (Chock 1979).

1.2.6 Avrupa ve Akdeniz Bitki Koruma Örgütü (EPPO)

İkinci dünya savaşı süresince patates böceğinin kontrolüne ilişkin meydana gelen aksaklıklar, çarpışmaların sona ermesi ile tüm Avrupa kıtasında böcek popülasyonunun çok artmasına neden olmuştur. Savaştan sonra, Avrupalılar Patates Böceğinin Kontrolüne İlişkin Uluslararası Komitesi ile işbirliği yaparak çalışmalara başlamışlardır. Savaş sonrası dönemde ticaretin hızla genişlemesiyle zararlıların yayılması riski de artmış, bunun sonucunda da Enfestasyonun Kontrolüne İlişkin Avrupa Çalışma Gurubu oluşturulmuştur. Bu iki komitenin pek çok ortak noktası bulunmaktaydı ve sonunda birleşerek merkezi Paris'te bulunan EPPO'yu Nisan 1951 yılında kurdular (Smith 1979).

1.2.7 Uluslararası Bitki Sağlığı Kontrolleri

Günümüzde uluslararası bitki sağlığı faaliyetleri; Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması kapsamında Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemlerinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma (SPS), Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Bitki Sağlığı Önlemleri Komisyonunun yürüttüğü IPPC, son zamanlarda ise Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) kapsamındaki Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (CBP) gibi bazı anlaşmalar ve örgütler tarafından yürütülmektedir.

Uluslararası Bitki Koruma Sözleşmesi (IPPC) 1997 Revizyonunun sözleşme taraflarının üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edilmesinden önce, Bitki Sağlığı Önlemlerine İlişkin Geçici Komisyon (ICPM) ve komisyonun görevlerinin detaylarına ilişkin henüz kabul edilmemiş bir anlaşma oluşturulmuştur. DTÖ-SPS kapsamındaki Bitki Sağlığı Önlemlerine İlişkin Uluslararası Standartların geliştirilmesi ve benimsenmesi ile IPPC terminolojisine göre oluşturulan uluslararası standartların gerektirdiği kriterlerin yerine getirilmesi IPPC tarafından

yürütülmektedir. CBP, alien zararlısı ve genetiği değiştirilmiş organizmalar konularıyla ilgilidir ve bu nedenle bu organizmalar bitki zararlısı olduğunda IPPC kapsamında örtüşmekte ya da bundan etkilenmektedir. Bitki sağlığı işleri ile ilgili diğer önemli kurumlar IPPC ile ilgili ve buna göre çalışan Bölgesel Bitki Koruma Örgütleri (RPPÖ), Avrupa için ise AB Üyeleri adına bitki sağlığı faaliyetlerini koordine eden AB Komisyonudur. Hükümetlerin bitki sağlığı faaliyetlerini doğrudan ya da dolaylı etkileyecek olan karşılıklı ve çok taraflı anlaşmaları da bulunmaktadır.

1.2.8 Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Uluslararası Bitki Koruma Sözleşmesi

Uluslararası Tarım Enstitüsü 1946 yılında FAO tarafından halef ilan edildi. Bundan sonra ciddi biçimde gelişmiştir ve tarım ve gıdaya ilişkin bilgilerin bir araya getirilmesi, değerlendirilmesi ve yayılması, faaliyetlere ilişkin hükümetlere danışmanlık yapılması ve tartışmaların yapılabilmesi için tarafsız bir ortam sağlama gibi pek çok önemli görevi bulunmaktadır. FAO, özellikle bitki koruma alanındaki pek çok programı dünya genelinde yürütmektedir. Bitki Koruma Servisi içindeki Bitkisel Üretim ve Koruma Bölümü geliştirmekte olan ülkelerde pestisitler, bitki zararlılarının kontrolü ve bunlara ilişkin diğer konular hakkındaki projeleri desteklemektedir. IPPC programlarını da desteklemekte ve uluslararası göçmen zararlılarının kontrolünü koordine etmektedir.

1.2.8.1 Uluslararası Bitki Koruma Sözleşmesi

1946–1950 yılları arasında FAO üyesi ülkeler tarafından uluslararası bitki koruma konusuna ilişkin değişik sunumlar yapılmıştır. 1950 Mayıs'ında bu aktarımların bir sentezi olan taslak bitki koruma anlaşması FAO ve Hollanda hükümetinin Lahey'de ortaklaşa düzenlediği konferansta sunulmuştur. Bu taslak, konferansta kabul edilmiş ve ABD ve Kanada'dan değişik yetkililerin ve bitki koruma uzmanlarının katıldığı diğer bir panele daha detaylı görüşülmek üzere yollanmış, aynı yılın sonlarına doğru FAO'nun düzenlediği özel bir oturumda yapılan tüm değişiklikler göz önüne alınarak revize edilmiştir. Daha sonraları Üye Devletlerin isteği üzerine FAO taslak Sözleşmeye ilişkin yapılan tüm yorumları Üye Devletlerin görüşüne açmıştır. 1951

Eylül ayında bitki koruma uzmanları toplantısında cevaplar ve yorumlar birleştirilmiş, IPPC olarak benimsenen final taslağa şekil verilmiş ve bu taslak 1951 Ekim’de yapılan Konferans’ta FAO tarafından onaylanmıştır (Ling 1953). IPPC 1977 ve 1997 yıllarında revize edilmiştir.

Başlangıçtan sonra, IPPC Bitki Koruma Servisi gayri resmî geçici sekreteri aracılığıyla FAO tarafından desteklenmiştir. Taraf ülkelerin geçici teknik çalışma gurupları ve son yıllarda ise RPPO’lar arasında teknik danışma toplantıları düzenlenmiştir. Bu toplantılarda belirlenen konular ulusal hükümetler aracılığıyla FAO Tarımsal Komitesine IPPC konusunda gerekli değişiklikleri yapmak üzere iletilmektedir. Onaylandıktan sonra, değişiklikler FAO Konseyi’ne iletilir ve iki yılda bir toplanan FAO Konferansı’na resmi onay için gönderilir. Marakeş’te 15 Nisan 1994 yılında imzalanan Uruguay Round DTÖ Çok Taraflı Ticaret Müzakereleri Tek Senedi’ndeki Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemlerinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma Bitki Sağlığı Önlemleri için Uluslararası Standartların (ISPM) belirlenmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bunların geliştirilmesi için, 1993 yılında yapılan FAO Konferansı ile Bitki Sağlığı Önlemleri ve Standartların Oluşturulması Prosedürlerine ilişkin Uzmanlar Komitesi kurulmuştur. 1997 yılındaki FAO Konferansı’nda anlaşmaya varılıncaya kadar bazı ISPM’ler bu sistem kapsamında benimsenmiş, IPPC Revizyonunun temel bir kısmı olan ilerde oluşturulacak ISPM’ler dikkate alınmış ve Bitki Sağlığı Önlemlerine İlişkin Geçici Komisyon (ICMP) tarafından benimsenerek (IPPC Revizyonunun taraf ülkelerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildikten sonra) Bitki Sağlığı Önlemleri Komisyonu’na dönüştürülmüştür. ISPM’lerin FAO Tarım Komitesi tarafında kabul edilmesi ile bunlar FAO Konferanslarının yerini almıştır.

IPPC 1997 Revizyonu aşağıda bahsedilen amaçları açısından oldukça önemlidir:

- 1- Güncel bitki sağlığı uygulamalarını takip etmek;
- 2- DTÖ-SPS Anlaşmalarının yeni kavramlarıyla paralellik sağlamak;
- 3-Yeni mekanizmaların oluşturulmasını sağlamak, CPM, SPS Anlaşması kapsamında resmî olarak oluşturulan bitki sağlığı standartlarının tanınmasını sağlamak;
- 4-Yeni IPPC Sekreterliğinin resmen oluşturulmasını sağlamak.

SPS Anlaşması kapsamındaki bitki sağlığı önlemlerinin uygulanması uluslararası ticareti etkilediği için IPPC ile ortak menfaatlere dayanmaktadır. Ancak IPPC'nin kapsamı farklıdır ve amacı ticaretten ziyade bitki korumaya yöneliktir. IPPC Revizyonundaki en önemli noktalardan birisi, yabanî bitki örtüsü ve orman ürünlerini kapsayan bitki tanımının genişletilmesi ve böylelikle önceki versiyonda kapsamı belirlenmemiş ticari olmayan bitkilerin korunmasına ilişkin bitki koruma önlemlerinin kullanılmasına açıklama getirilmiş olmasıdır. Üzerinde anlaşmaya varıldığı şekliyle revizyon yeni yükümlülükler getirmemektedir, IPPC'nin revize edilmiş versiyonu taraf ülkelerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildiğinde yürürlüğe girecektir.

1.2.8.2 Uluslararası Bitki Koruma Sözleşmesi 1997

IPPC 1997, sözleşmeye taraf ülkelere uygulanması gereken bitki sağlığı kuralları ve politikalarını oluşturarak zararlılarının yayılmasını sınırlamaktadır. Temelde uluslararası ticarete karantina zararlılarının girişi ve yayılmasıyla mücadelesini amaçlamakta ve uluslararası işbirliğinin gerekliliği, bitki sağlığı önlemlerinin teknik olarak doğrulanması, detayların ve şartların herkesçe ulaşılabilir olması (şeffaflık), bunların uygulanması esnasında ticarete keyfiyet ya da haksız ayrımcılık ya da gizli sınırlama oluşmaması konularına önem vermektedir. Temel hükümler şunlardır:

1. IPPC, diğer uluslararası anlaşmaların yükümlülüklerine bağlı kalarak, tüm ülkelerin kabul edilmiş bitki karantina kuralları konusunda ortak sorumlulukları olduğu prensibini oluşturmuştur. (Madde 1 ve 3)
2. Tarafların, IPPC yükümlülüklerini ve gerekli önlemleri tam anlamıyla yerine getirmek ve yürütmek üzere resmî ulusal bitki koruma örgütü kurması gerekmektedir. Kurulan örgütün tanımı IPPC Sekreterliğine ve tarafların isteğine göre de taraflara iletilmelidir. Bitki sağlık sertifikalarının yayınlanmasını kapsayan görevler; yetiştiricilik, depolama, nakliye ya da doğada bitkilerin gözetim altında tutulması (zararlıların belirlenmesi için); denetim ve gerekli olduğu hallerde bitki sağlığı şartlarını karşılayabilmek için muamele yapılması ve buna göre düzenlenmiş malların uluslararası ticarete sokulması; karantina zararlılarının oluşmasına açık alanların

korunması; zararlı risk analizinin yapılması; bitki sağlık sertifikası ve ihracat arasında dzenlenen sevkıyatın bütünlüğünün sağlanması ve personelin eğitimidir. Buna ilaveten sözleşmede imzası bulunan hükümetler, bitki sağlığı yönetmelikleri yayınlarken, zararlılar ve kontrollerine ilişkin halkı bilgilendirirken ve soruna ilişkin araştırmaları yaparken yapabildiklerinin en iyisini yapmak zorundadırlar.(Madde 4)

3. Bitki sağlık sertifikaları, IPPC Eki'nde belirtilen sertifika modeli formatında bitki, bitkisel ürünler ve diğer maddeler için dzenlenen ihracatı kapsayacak biçimde yayınlanmalıdır. Sözleşmeye taraf ülkeler farklı formatta hazırlanmış sertifikaları kabul etmemelidir, ancak ithalatçı ülke tarafından kabul edilirse elektronik formatta yayınlanabilirler. Denetimler ve ilgili faaliyetler ve ilgili bilgiye ulaşım (ithalatçı ülkenin bitki sağlık yönetmelikleri gibi) resmî ulusal bitki koruma örgütünün yetkilendirdiği teknik anlamda yeterli kamu personeli tarafından yapılır. (Madde 5)
4. Ulusal bitki sağlığı yönetmelikleri bir kanunla somutlaştırılmalı ve yayınlanmalıdır. Böylelikle tüm paydaşlar yerine getirmeleri gereken yükümlülüklerden haberdar olacaklardır. Bu yönetmelikler, hedeflerin başarılmasında ve bitki sağlığı alanında teknik anlamda doğrulamanın yapılmasında asgari gereklilikleri yerine getirmelidir. Tüm bitki sağlığı önlemleri teknik anlamda doğrulayabildiklerini sınırlamalıdır. Sözleşmeye taraf olan ülke topraklarında zararlı görüldüğünde buna karşı alınan önlemler hem ithalatta hem de iç üretimde eşit olarak uygulanmalıdır. Önlemler gerekli hallerde yeniden gözden geçirilmeli ve ekonomik olarak kabul edilmeyen olası etkiler göstermeyen zararlılar için bu önlemler gerekmemektedir. (Madde 6, 7)
5. Taraflar, bitki, bitkisel ürün ve diğer ilgili kalemlerin ithalatını da kapsayan bitki sağlığı önlemlerini benimseme hakkına sahiptir. Zararlıların girişi ya da yayılmasını engellemek için, denetim, girişin engellenmesi, yeniden ihracat, muamele, alıkoyma, hareketin kısıtlanması ya da imhaya ilişkin önlemler alınması gerekebilir. Bu önlemler zararlılara uygulandığı gibi, biyolojik kontrol ajanları ya da bitki sağlığına ilişkin fayda sağlanılacağı düşünölen diğer organizmalara da uygulanabilir. Buna ek olarak, giriş noktası

uluslararası ticareti engellemeyecek şekilde belirlenmeli ve bunlar RPPO üyeleri ve bundan etkilenecek diğer ülkelere bildirilmelidir. Bitki sağlığı önlemleri gerekli ve teknik bakımdan doğrulanabilir olduğunda transit sevkiyatlar da uygulanabilir. Olası zararlılarla mücadeleye yönelik acil eylem önlemleri alınabilir; bu önlemler kendi RPPO'larına bildirilir ve devam eden faaliyetler alınan önlemlerin doğruluğunu sağlamak üzere değerlendirilmelidir. (Madde 7)

6. Taraf ülkelerden her biri bilgi değişimini sağlamak üzere bir temas noktası belirlemeli ve bu temas noktasının bilginin sağlanması bakımından mümkün olduğunca işbirliği yapmasını, bitki zararlısının varlığını ya da imhasını raporlamasını ve bitki sağlığı acil durumlarında gereklilikleri sağlamak üzere uluslararası eylemlere katılmasını sağlamalıdır. RPPO'ların kurulması ve bitki sağlığı önlemlerine yönelik uluslararası standartların geliştirilmesi için işbirliği şarttır. Bitki sağlığı şartlarını belirlerken ya da bitki sağlığı faaliyetleri yaparken tüm bunlar dikkate alınmalıdır. (Madde 8, 9, 10)
7. IPPC, tartışmaların yapılabilmesi için tarafsız ortam sağlamalıdır. Bu bakımdan, taraflar sorunları kendi aralarında çözemediklerinde, FAO Genel Müdürü, üzerinde tartışılan konuya ilişkin değerlendirme yapılması ve rapor hazırlanması için uzmanlar komitesi isteme yetkisine sahiptir. Bu hazırlanan raporun bağlayıcılığı yoktur, ancak ilerde probleme ilişkin önemli bir temel olarak kullanılabilir ve ticari anlaşmazlıkların çözümü için gerekli görülen uluslararası örgütlere (DTÖ SPS Komitesi) yollanabilir. (Madde 13)
8. 11 ve 12. Maddeler FAO çerçevesinde Bitki Sağlığı Önlemleri Komisyonu (CPM) ve bunların idaresi için bir Sekreterlik oluşturulmasını sağlamıştır. CPM ve Sekreterliğin amaçları, kuralları ve görevleri belirlenmiştir.
9. 14'den 23. Maddeye kadar olan tüm maddeler, önceki anlaşmaların yerine, (1878 yılındaki floksera sözleşmesi hariç), bölgesel uygulamalar, tamamlayıcı anlaşmalar, onaylama ve bağlılık, taraf olmayan gruplar, dil, teknik yardım, değişiklik, yürürlüğe girme ile ihbar ve suçlamayla ilgilidir.

1.2.9 Bölgesel Bitki Koruma Örgütü

IPPC'nin 9. Maddesi'ne göre RPPO'ların oluşturulması amacıyla bölge içi işbirliğinin sağlanması gerekmektedir ve bölgeler arası işbirliğinin RPPO'lar aracılığıyla sağlanması beklenmektedir. IPPC hedeflerinin yerine getirilmesi bakımından RPPO'ların IPPC Sekreterliği ile işbirliği içinde olması ve sırasıyla CPM Sekreteryaasının RPPO'lara teknik danışmanlık yapmak için düzenli toplantılar yapması, ISPM'lerin geliştirilmesine yardımcı olması ve bölgeler arası işbirliğini desteklemesi gerekmektedir.

Dünyanın pek çok yerinde RPPO bulunmaktadır ve tüm ülkelerin RPPO üyesi olma hakkı vardır. 2002 yılı verilerine göre 9 adet RPPO bulunmaktadır:

1. Asya ve Pasifik Bitki Koruma Komisyonu (APPPC) Bölge: Doğu Asya, Hindistan, Güneydoğu Asya adaları ve Pasifik. 1956 yılında kurulmuştur.
2. Karayip Bitki Koruma Komisyonu (CPPC). Bölge: Karayip. 1967 yılında kurulmuştur.
3. Güney Amerika Bölgesi Bitki Sağlığı Komitesi (COSAVE) Bölge: Güney Amerika Güneyi. 1992 yılında faaliyete başlamıştır.
4. And Ülkeleri Komitesi Comunidad Andia (CA) Bölge: Kuzey-batı güney Amerika. 1969 yılında kurulmuştur.
5. Avrupa Akdeniz Bitki Koruma Örgütü (EPPÖ) Bölge: Avrupa ve Akdeniz. 1951 yılında kurulmuştur.
6. Afrika Bitki Sağlığı Konseyi (IAPSC). Bölge: Afrika, Madagaskar. 1954 yılında kurulmuştur.
7. Kuzey Amerika Bitki Koruma Örgütü (NAPPO). Bölge: Kuzey Amerika. 1976 yılında kurulmuştur.
8. Bölgeler Arası Tarım Sağlığı Örgütü (OIRSA) Bölge: Merkez Amerika. 1947 yılında kurulmuştur.
9. Pasifik Bitki Koruma Örgütü (PPPO) Bölge: Avustralya, Pasifik. 1995 yılında kurulmuştur.

RPPO'ların temel görevi; kendine ait bölgeler arasında bitki sağlığı koordinatörlüğü yapmak, bilgileri toplamak ve yaymak, bitki sağlığı yönetmeliklerinin uyumlaştırılması, bitki sağlığı politikalarının benimsenmesi ve IPPC hedeflerinin desteklenmesidir. Ancak, RPPO'ların çok güçlü olabilmelerine karşın sadece danışmanlık gücü olup, yasal bir gücü bulunmamaktadır. RPPO üyeliği gönüllülük esasına dayalıdır ve bazı alanlarda birden fazla RPPO olabilir. Bu da bir ülkenin birden fazla RPPO'ya üye olabilmesi anlamına gelmektedir. Bazı RPPO'lar Üye Devletlerin ödediği üyelik aidatı ile finanse edilmektedir, üyelik aidatı üye ülkenin büyüklüğü ya da ekonomisine göre belirlenmektedir. Ancak, FAO bazı RPPO'ları sekreterlik yardımı ve bölgesel FAO ofisleri olanaklarından yararlanmasını sağlayarak desteklemektedir. Bazı RPPO'lar değişikliğe uğrar ya da fesh edilerek başka örgütler oluşturulabilir, bunun anlamı da durumlarının statik olmadığı ve gelişmeler doğrultusunda değişikliğe uğradığıdır. RPPO faaliyetlerinin büyüklüğü ve yapısı bakımından büyük farklılıklar bulunmaktadır, bazıları diğerlerinden daha etkindir. Günümüze değin en etkin olanlar, Kuzey Amerika Bitki Koruma Örgütü (NAPPO) ve Avrupa ve Akdeniz Bitki Koruma Örgütü (EPPO)'dur. IPPC desteğiyle, farklı RPPO'lar arasında yıllık teknik danışma toplantıları düzenlenir. Bunun amacı, IPPC hedeflerinin geliştirilmesi, ortak çıkarlara dayalı faaliyetlerin koordinasyonu, ortak sorunların tartışılması ve IPPC Sekreterliğine bu konulara ilişkin öneri sunulmasıdır.

1.2.10 Bitki sağlığı önlemlerine ilişkin uluslararası standartlar

ISPM standartları, IPPC kurulduğundan beri ve 1993 yılında başlayan standart oluşturma prosedürünün geliştirilmesinden itibaren, her yıl güncellenmektedir. ISPM'lerin geliştirilmesi programı ICPM Standartlar Komitesi ve Sekreterliği önderliğinde yapılmaktadır. Uzman çalışma gurubu ilk taslağı hazırlar, Standartlar Komitesi taslağı inceler ve IPPC taraflarının yazılı görüşüne sunar. Standardın başlangıç aşamasından benimsenme aşamasına kadar geçen süre genellikle iki yıldır, ancak karmaşık yapıları olanlar daha uzun sürebilmektedir. Standartlar bilimsel temellere dayanmaktadır ve temel konulara yönelik çok nadir ihtilaflar oluşmaktadır. Bu nedenle, benimseme süreci kolay bir süreçtir. Standarda ilişkin bilimsel bir

verinin olmadığı durumlarda uluslararası topluluğunun danışmanlık ve rehberlik yapması gerekmektedir. Bu durumda ICPM tarafından nihaî kararın alınabilmesi için uzlaşma şarttır.

ISPM programının amacı birbirine bağlı çok sayıda standardı geliştirmektir. Bu standartlardan en temel olanı, bitki sağlığı prosedürlerinin geliştirilmesi ve yürütülmesine yönelik genel rehberlik sağlayan yatay standarttır. Bu kapsamda, özel durumlar için rehberlik sağlayacak olan zararlı ya da ürüne özel dikey standart geliştirilmiştir.

Yatay standartlardan en önemli olanı ISPM No.1:Uluslararası Ticarete İlişkin Bitki Karantina Prensibidir (Anon 1995). Bunun amacı diğer standartların geliştirilmesini sağlamak, bitki sağlığı yetkilisine rehberlik sağlayarak bilimsel temeli olmayan bitki sağlığı önlemlerini kapsam dışı bırakmak ya da azaltmaktır. IPPC ve diğer ilgili anlaşmaları desteklemek ve DTÖ-SPS hükümleriyle tutarlılığı sağlamak hedefleri arasındadır. Genel prensipler ve özel prosedürlere ilişkin diğer özel prensipleri belirlemektedir.

Genel prensipler; bağımsızlık (önlem alma hakkı), gereklilik (sadece bitki sağlığına yönelik önlemlerin alınması) ve en az etki (bitki sağlığı amaçlarının başarılması için alınan önlemlerin kısıtlayıcılığının en az olması) ile ilgilidir. Ayrıca önlemlerde değişiklik yapılması (günün şartlarına göre güncelleme), şeffaflık (bilgilerin yayımlanması ve herkese ulaştırılması), uyumlu olma (mümkün olduğunca uluslararası standartları temel alma) ve denklik (aynı etkiye sahip diğer önlemlerin kabulü) konularıyla da ilgilidir. En son genel prensip uzlaşmanın sağlanmasına ilişkindir. Özel prensipler, teknik yetkili (resmi bitki sağlığı hizmetinin sağlanması), risk analizi, risk yönetimi, zararlıdan arı alanlar, ayrımcılığın olmaması, acil eylemler, uygunsuzlukların bildirim ve işbirliği konularını kapsar.

Diğer yatay genel standartlar bitki sağlığı işlerinin uygulanabilirliğine göre değişmektedir. En geniş uygulama kapsamı olan ISPM No.5: Bitki Sağlığı Terimler Sözlüğü'dür (Anon 2002a). Yeni terimler ve tanımlar oluşturuldukça ya da yeni

ISPM'lerin benimsenmesi esnasında değişiklik gerektiğe bu ISPM yıllık olarak güncellenmekte ve terimlerin uygulanması ya da yorumlanmasına ilişkin bir kılavuzu içermektedir. Geniş uygulama alanları olan diğer standartlar arasında yönetmeliklerin temelini oluşturan zararlı risk analizi, genel bir kılavuz olan ISPM No.2 ve karantina zararlılarına ilişkin ISPM No.11 bulunmaktadır. Bunlar teknik gelişmeler doğrutusunda düzenli olarak güncellenmektedir.

Özel yatay standartlar gözetim ve eradikasyon (ISMP No.6 ve 9) (Anon 1997a, 1998b); zararlıdan arî alanlar ve zararlıdan arî üretim alanlarının oluşturulması (ISPM No.4 ve 10) (Anon 1996d, 1999b); ihracat sertifikası ve bitki sağlık sertifikası (ISMP No.7 ve 12) (Anon 1997b, 2001b); zararlı raporlama (ISPM No.17) (Anon 2002d) ve uygunsuzlukların bildirimini (ISPM No.13) (Anon 2001c) konuları ile ilgilidir.

Genel yatay standartlar kılavuz, yorumlama, yönlendirme ve yaklaşım konularında rehberlik sağlayarak ulusal bitki koruma örgütlerinin IPPC yükümlülüklerini yerine getirebilmelerini sağlar.

Tablo 1. Bitki Sağlığı Önlemlerine İlişkin Uluslararası Standartlar (Anon 2002)

ISPM No.	Başlık	Yayın Tarihi
ISPM 1	Uluslararası Ticarete İlişkin Bitki Karantina İlkeleri	1995
ISPM 2	İthalat Tüzükleri. Zararlı Risk Analizi İçin Rehber Bilgiler	1996
ISPM 3	İthalat Tüzükleri. Egzotik Biyolojik Kontrol Maddelerinin İthalatı ve Serbest Bırakılması İçin Tutum Kodu	1996
ISMP 4	Zararlı Gözetimi. Zararlılardan Ari Alanları Oluşturulmasına Yönelik Şartlar	1996
ISPM 5	Bitki Sağlığı Terimleri Sözlüğü,2003 (Sözlük Eki No. 1 : Düzenlemeye konu olan zararlıların resmen kontrolü kavramının yorumlanması ve uygulanması hakkında rehber bilgiler, 2002 ve Sözlük Eki No.2: çevre konularına ilişkin terimler ve potansiyel ekonomik önemin anlaşılmasına dair rehber bilgiler,2003)	2003
ISMP 6	Gözetim Rehberi	1997
ISPM 7	İhracat Sertifikasyon Sistemi	1997
ISPM 8	Alanda Zararlı Statüsünün Belirlenmesi	1998
ISPM 9	Zararlı Eradikasyon Programı İçin Rehber Bilgiler	1998
ISPM 10	Zararlılardan ari üretim yerleri ve üretim mevkileri/sitelerinin tesisi için şartlar,	1999
ISPM 11	Karantina zararlısı için zararlı risk analizi Ek No.1: Çevresel risklerin analizi,2003	2001
ISPM 12	Bitki sağlık sertifikası rehberi	2001
ISPM 13	Uygunsuzluk ve acil eylem bildirim rehberi	2001
ISPM 14	Zararlı Risk idaresi yaklaşımı isteminde entegre önlemlerin kullanılması	2002
ISPM 15	Uluslararası ticarete ahşap ambalaj malzemelerinin düzenlenmesi rehberi	2003
ISPM 16	Düzenlemeye konu Karantina dışı zararlılar: kapsam ve uygulama	2002
ISPM 17	Zararlıların rapor edilmesi	2002
ISPM 18	Düzenlemeye konu zararlı listesi rehberi	2003
ISPM 19	Bitki sağlığı önlemi olarak ışınlamanın kullanılması rehberi	2003

1.2.10.1 Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemlerinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma

Dünya Ticaret Örgütü, yedi yıllık bir görüşme maratonundan sonra korumacılığı azaltmak, ticarete serbestliği artırmak ve özellikle gelişmiş ülkelerce uygulanan tarım ürünleri ticaretindeki ithalat kısıtlamalarını önlemek amacıyla 15 Aralık 1993 tarihinde tamamlanan GATT Uruguay Turu müzakereleri sonucunda ülkemizin de katılımıyla 1994 yılında imzalanan ve 1 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe giren Nihâî Senet içinde Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Kuruluş Antlaşması ile kurulmuştur. DTÖ şemsiye anlaşmalardan birisi de Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemlerinin Uygulanması Anlaşması'dır. SPS Anlaşması, Tarım Anlaşmasından ayrı olmasına rağmen Uruguay Turu Anlaşmaları arasında tarım konusunu tamamlayıcı niteliktedir. Pazara giriş, iç destekler ve ihracat sübvansiyonlarından sonra tarımla ilgili düzenlemeler açısından dördüncü ayağı oluşturduğu söylenebilir. Uruguay Round çerçevesinde akdedilen anlaşmalardan biri olan Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemlerinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma, ülkelerin gıda güvenliğini sağlamak, hayvanların sağlığını korumak ve bitkilerin hastalıklardan korunmasını temin etmek amacıyla alabilecekleri önlemlerin içerik ve sınırlarını belirlemektedir. SPS Anlaşması genel olarak; insan ve hayvanları gıdalardan kaynaklanan risklerden, insan sağlığını, bitki ve hayvansal kaynaklı hastalıklardan korumak, gıda güvenliğini sağlamak, gıda kontrolü, gıdalarda kullanılan katkı maddeleri, pestisit kalıntıları, bulaşanlar, bitki ve hayvan karantinaları ve hastalıktan arî bölge tayini, ithal edilmiş ürünlerle ilgili sağlık kuralları, ithalat yasakları gibi hususları kapsamaktadır. DTÖ, SPS Anlaşması, üye ülkelerin, SPS önlemlerini söz konusu ithalatın taşıyabileceği risk değerlendirilmesine dayandırmasını ve ticareti kısıtlayıcı sonuçlar doğursa bile risk değerlendirilmesinde bilimsel yöntemlerin kullanmasını ve gizli ticaret kısıtlaması olarak kullanmamasını gerektirmektedir.

Ülkeler prensip olarak gıda güvenliğini sağlamak için hayvan ve bitki sağlığıyla ilgili her türlü önlemi almak yönünde serbest bırakılmışlarsa da söz konusu anlaşma, bu özgürlüğün diğer ülkelere karşı haksız ve koruyucu bir şekilde uygulanmasının önlenmesini amaçlamaktadır. Bu çerçevede, anlaşma gereği sağlık önlemleri gıda güvenliğiyle insan, hayvan ve bitki yaşam ve sağlığını korumak için gerekli ölçüde

uygulanmalı, bu önlemler bilimsel verilere dayandırılmalı, uluslararası ticarete keyfi, ayırım gözeten, gizli veya haksız engel oluşturmamalıdır. Ayrıca anlaşma, gıda güvenliği için alınacak önlemlerin uluslararası karakter taşıması ve bu yönüyle önlemler arasında uyum bulunması şartını da getirmiştir. Söz konusu anlaşma, üye ülkelere sağlık önlemlerini alırken uymaları gereken bazı yükümlülükler de getirmektedir. Sağlık önlemlerinin bilimsel kriterlere göre belirlenmesi ve bilimsel verilere dayanılarak yürürlükte tutulması gerekliken yine sağlık önlemlerinin uygulanmasında yerli-yabancı ve yabancı-yabancı arasında ayrımcılık yapılmaması ve bu önlemlerin uluslararası ticareti kısıtlayıcı gizli bir önleme dönüştürülmemesi de anlaşmanın öngördüğü yükümlülükler arasındadır. Anlaşmaya göre, ulusal mevzuat oluşturulurken; Gıda Güvenliği konusunda FAO/WHO Kodeks Alimentarius Komisyonu (*CAC, Codex Alimentarius Commission*), Uluslararası Salgın Hayvan hastalıkları Örgütü (*OIE, Office International des Epizooties*), Uluslararası Bitki Koruma Konvansiyonu (*IPPC, International Plant Protection Convention*) tarafından hazırlanan standartlar ve uygulamaların temel alınması durumunda, bu mevzuatın bilimsel temele dayalı olduğu kabul edilmektedir. Bu anlaşma, DTÖ üyesi ülkelerin temel hak ve yükümlülükleri, önlemlerin uyumlaştırılması, başka ülkelerin kontrol önlemlerini eşdeğer sayma, riskin değerlendirilmesi ve sağlık konusunda uygun düzeyin belirlenmesi gibi konuları kapsamaktadır. Öte yandan, alınan önlemlere ilişkin açıklama ve bildirimlerde bulunulması ile saydamlığa ilişkin yükümlülükler de anlaşma kapsamındadır. Anlaşma, bir ülkenin sağlık ve bitki sağlığı mevzuatını uyumlaştırırken, uluslararası standarttan sapmasına ancak, “daha ileri düzeyde koruma” gerekliyse izin vermektedir.

DTÖ üyeleri SPS Anlaşması’nı, ihracatçı ülkelerin piyasaya giriş hakları ve ithalatçı ülkelerin belirli sağlık ve güvenlik standartlarını sürdürme hakları arasındaki anlaşmazlıkları çözümlenmek ve insan, bitki ve hayvan sağlığını korumak adına ticareti kısıtlayıcı ve engelleyici tarife dışı engellerin oluşmasını önlemek amacıyla imzalamıştır.

Her ülke, ilgili diğer ülkelerin sağlık önlemleri konusunda gelebilecek sorularına cevap vermek üzere “Bilgi Merkezi” kurmak zorundadır. Ayrıca, tüm ülkeler, yürürlükte olan ve yeni SPS önlemleri ve risk değerlendirmesi ile ilgili temas noktası belirleme durumunda olup, ülkemizde de bu görevi Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’na bağlı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü üstlenmiştir. Ülkeler insan, hayvan ve bitki sağlığı ile ilgili aldıkları herhangi bir kararı, uluslararası ticareti etkileyecek boyutta ise DTÖ sekreteryasına bildirmek zorundadır, sekreteryaya da bu bilgiyi tüm üye ülkelere bildirmektedir. DTÖ üyeleri Kodeks Alimentarius Komisyonu, Uluslararası Salgın Hayvan hastalıkları Örgütü, Uluslararası Bitki Koruma Konvansiyonu gibi uluslararası organizasyonların koyduğu kural ve standartları kullanmasalar bile aldıkları bitki ve hayvan sağlığı ve gıda güvenliği önlemlerini bilimsel temele dayandırmak ve gerekli risk analizlerini yapmak durumundadırlar. DTÖ-SPS Anlaşması’ndaki önemli konular şöyledir:

1. Sağlık ve bitki sağlığı önlemleri, yalnızca gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığını korumak üzere uygulanmalı ve riskleri azaltabilmek için bilimsel olarak kanıtlanabilmelidir. SPS Anlaşmasının diğer bir amacı da ticarete bir örnek uygulamayı sağlamak ve hem iç piyasada, hem yabancı ürünler ve tüccarlar arasında, hem de farklı yabancı ticari ortaklar arasında ayrımcılığı engellemektir. Ticaret ortaklarının sundukları farklı önlemin koruma seviyesi anlaşmadaki koruma seviyesine denk olduğu durumda bu önlem kabul edilir. SPS önlemleri sağlık korumasının uygun seviyede sağlanması için hazırlanmış asgari gerekliliklerden oluşmaktadır. (Madde 2, 4, 5 ve Ek C)
2. DTÖ-SPS önlemleri uluslararası alanda belirlenmiş standartlarla uyumludur. Bitki sağlığı alanında ISPM’ler IPPC’ye göre geliştirilip ve benimsenirken, bölgesel standartların geliştirilmesi ve benimsenmesi RPPO’lara uygun yapılmamaktadır. Uluslararası standartlara uygunluk zorunlu olmamasına karşın, ulusal önlemler ticarete daha kısıtlayıcı olduğu durumlarda hükümetlerden bilimsel doğrulama yapmaları istenebilir. (Madde 3)
3. Pestisit Risk Analizinin bilimsel süreci durumlara uygun önlemleri belirlemek üzere kullanılır ve hangi faktörlerin dikkate alınması gerektiğini belirler. Ulusal bir önlem bilimsel olarak doğrulanamadığında ve ticarete

kısıtlayıcı olduğunda, bu önlemden etkilenen üye, alınması uygun bulunan bu önlemin temeline ilişkin açıklama isteyebilir. (Madde 5)

4. Önlemler hem üretim hem de varış yerindeki alanların koşullarına uygun olmalı ve pestisitten arı ya da düşük pestisit alanlarındaki pestisit yaygınlığı dikkate alınmalı, alınan önlemlere ilişkin kanıtlar olmalı ve ticaret ortağının istemesi durumunda bilimsel verilere ulaşması sağlanmalıdır. (Madde 6)
5. Ulusal yönetmelikler hemen yayınlanmalı, ticaret ortağının buna uyması için uygun zaman tanınmalı ve DTÖ sekreterliğine bildirilmelidir. Hükümetler SPS Önlemlerine ilişkin bilgilerin dağıtımı için Bilgi Merkezi kurmalı ve bildirimden sorumlu tek bir merkezî yetkili belirlemelidir. İstenildiği takdirde SPS Önlemlerinin temeli yeniden incelenebilir. Bitki sağlığı önlemlerinin yayınlanması ve taraf ülkelere bunlara ilişkin bilgilerin sağlanması Anlaşmanın temel amaçlarından biri olan “Şeffaflık” ilkesi olarak bilinmektedir. (Madde 7, Ek B)
6. Kontrol, denetim ve onaya ilişkin prosedürlerde ayrımcılık gözetilmemeli ve bilgi, örnekleme ve olanaklara ilişkin şartlar ilgili prosedüre uygun ve gerekli olduğu biçimde sınırlandırılmalı ve şikâyet prosedürleri işletilmelidir. (Madde 8 ve Ek C)
7. Gelişmiş olan ülkeler, daha az gelişmiş olan ülkelerdeki ticaret ortaklarına, gelişmekte olan ülkenin ihtiyaçları ve içinde bulunduğu uyum için zamanın arttırılması gibi özel zorluklar konusunda teknik yardım sağlamalıdır. SPS hükümlerinin uygulaması, gelişmekte olan ülkelerde gecikmeye uğrayabilir, bu sebeple SPS komitesi gelişmekte olan ülkelere SPS Anlaşmasının yükümlülüklerine göre zaman sınırı olan istisnalar verebilir. (Madde 9, 10 ve 14)
8. SPS Komitesinin kurulması ve çalışma şartları belirlenmiştir ve Üye Devletlerde bulunan bölgesel ya da sivil kuruluşların Anlaşmanın hükümlerine uyması gerekmektedir. (Madde 12 ve 13)

Bilimsel analiz ve verilere verilen önem ISPM No:2 ve No:11'in geliştirilme nedeni olan Bitki Sağlığı Risk Analizi (PRA) uygulamalarını belirgin biçimde arttırmıştır. PRA bitki sağlığı alanındaki riskleri bilimsel ve nesnel olarak analiz eden ve böylece

hangi karşı önlemlerin alınması gerektiğini belirleyen bir yöntemdir. Benzer şekilde, bitki sağlığı önlemlerinin gerekli ve bilimsel verilere dayanıp dayanmadığını belirlemek üzere yapılan analizde de kullanılabilir.

Hükümetlerin DTÖ-SPS Ek A (5)'te tanımlandığı üzere gıda güvenliği ya da hayvan ve bitki sağlığına yönelik uygun koruma seviyesini belirlemede özgür olmaları konusunda uzun tartışmalar yapılmıştır. Teoride hükümetler koruma seviyesini yüksek seviyede oluşturmaktadır, bu da uluslararası ticareti oldukça zorlaştırmaktadır. Ancak bazı kısıtlamalar vardır. Birincisi, risk belirlenmeli, değerlendirilmeli ve önlemler bu oluşan riski karşılayacak kapsamda uygulanmalıdır (Madde 2,2 ve 5,1). 5.4 Maddesine göre uygun koruma seviyesini seçerken ticarete asgari engel yaratan amaca yönelik bir seviye seçilmeli, 5.8 Maddesine göre uluslararası standartlara uymayan önlemlerin gerekçeleri istek olduğunda sağlanmalıdır. İkincisi, IPPC VII.2.g Maddesine göre, önlemler, oluşan pestisit riskiyle uyumlu olmalı, riski karşılayacak asgari gerekliliğe sahip olmalı ve ticaret ve dolaşımda en az engel yaratmalıdır. Buna ilaveten, ayrımcılık gözetilmemesi prensibine göre (DTÖ-SPS Madde 2,3; IPPC Madde VI 1.a) aynı standartlar iç üretimde de uygulanmalıdır. Bununla birlikte ithalatçı ülkede ciddi pestisit yaygınlığı yoksa ve ihracatçı ülkede kontrol edilmediği gibi durumlar söz konusu olduğunda tüm ülkeler yüksek seviyede koruma talep edebilmektedir. Ancak, uygulanan önlemler bilimsel müzakereler ve PRA'ya dayanmalıdır. Bunlar, bilimsel verilere göre test edilmiş ve gerektiğinde PRA sonuçlarına göre açıklama yapılabilecek şekilde geliştirilmelidir.

1.2.11 Biyolojik Çeşitlilik Konvansiyonu

Genetik yapısı değiştirilmiş canlıların ve metabolik ürünlerinin kısa ve uzun vadede ekosistem üzerinde yapabileceği etkiler konusunda duyulan tereddütler, 1992 yılında yapılan Rio Konferansı'nda dikkate alınmış ve bu konferansın bir çıktısı olan Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nde, hem ulusal önlemlerin alınması, hem de uluslararası bağlayıcılığı olan bir protokolün hazırlanması kararlaştırılmıştır. **Cartegena Biyogüvenlik Protokolü** 1996 yılında başlayan bir sürecin sonunda 29

Ocak 2000 tarihinde Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'ne ek protokol olarak kabul edilmiş ve 24 Mayıs 2000 tarihinde imzaya açılmıştır. Protokolü, Temmuz 2002 tarihi itibarıyla aralarında ülkemizin ve AB üyelerinin de bulunduğu 100 ülke imzalamış bulunmaktadır.

Protokolün amacı; Çevresel Kalkınma Hakkındaki Rio Deklarasyonu'nun 15 numaralı prensibinde yer alan ön önlem alma yaklaşımına uygun olarak, insan sağlığı üzerindeki riskler göz önünde bulundurularak ve özellikle sınır ötesi hareketler üzerinde odaklanarak, biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı üzerinde olumsuz etkilere sahip olabilecek ve modern biyoteknoloji kullanılarak elde edilmiş olan değiştirilmiş canlı organizmaların güvenli nakli, muamelesi ve kullanımı alanında yeterli bir koruma düzeyinin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.

Bu konuda mevzuatı en esnek ülkeler ABD, Kanada, Arjantin, Avustralya ve nispeten Meksika'dır. Avrupa Birliği'nin Biyogüvenlik konusunda 1990 yılında çıkarttığı kapsamlı bir direktifi bulunmaktadır. Bir önceki grupta verilen ülkelerle karşılaştırıldığında, AB'nin mevzuatı oldukça katı kurallar içermektedir. Bu nedenle Avrupa'da transgenik ürünlerin üretimi ve kullanıma sokulması oldukça yavaş seyretmektedir. Avrupa'da, transgenik ürünlerin üretim ve tüketimine en sıcak bakan ülkeler Fransa, İspanya ve İngiltere'dir. Ancak, bunlardan ilk ikisinde sembolik de olsa üretimler olmasına rağmen İngiltere henüz üretimle ilgili açık bir tavır sergilememektedir. Danimarka, İsveç ve Avusturya aşırı kamuoyu baskısı nedeniyle şimdilik herhangi bir üretim faaliyetine sıcak bakmazken, diğer Birlik ülkeleri özellikle İngiltere'nin tavrının belirlemesini beklemektedirler. AB'nin yaklaşımının çoğunlukla politik esaslara dayandığı tahmin edilmektedir. Bunun temel nedenleri olarak, Topluluk içerisinde tarım ürünlerine yüksek oranda sübvansiyon uygulanması ve hâlihazırda birçok üründe üretim fazlası bulunmasının yanı sıra, topluluk ülkelerinden herhangi birinde geliştirilmiş ve müsaade almış rekabet üstünlüğü olan transgenik bir ürünün bulunmayışı gösterilmektedir. Ancak, Topluluk üyesi ülkelerde değişik ürünlerde toplam 1500 civarında alan denemesi kurulduğu bilinmektedir. AB'nin kısa süre içerisinde bu ürünlerin üretimine izin vereceği tahmin edilmektedir.

Doğu Avrupa ve Rusya dâhil Bağımsız Devletler Topluluğu bu ürünlerin üretimine küçük alanlarda başlamışlardır.

Ülkemizde genetik yapısı değiştirilmiş (transgenik) bitkiler ile ilgili olarak ilk mevzuat hazırlık çalışmaları Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından 1998 yılı başında başlatılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda hazırlanan “Transgenik Kültür Bitkilerinin Alan Denemeleri Hakkında Talimat” 14 Mayıs 1998 tarih ve TGD/TOH-032 sayılı Bakanlık Olur’u ile yürürlüğe girmiş olup; bu talimat hem ithal edilmek istenen hem de yurt içinde geliştirilmiş transgenik çeşitlere uygulanacak prosedürleri içermektedir. Ayrıca, hâlihazırda, transgenik bitki çeşitlerinin tescil edilmesine ilişkin yönetmelik ile “Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizma (GDO)’ların Çevreye Bilinçli Salımı ve Pazara Sürülmesi” konusunda yönetmelik taslaklarının hazırlık çalışmaları yürütölmektedir.

Halen hangi bitki cins ve türlerine ait tohumluklara ya da bitkisel çoğaltım materyallerine ithal izni verileceği, 27 Aralık 2002 tarih ve 24976 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği”(Tebliğ No:2003/5) esas alınarak yapılmaktadır. Bununla beraber, tüm bitki türleri için ithal edilecek bitki çeşitleri, tohumluk sınıfları, kademeleri ve miktarlarını güncel olarak belirleme yetki ve sorumluluğu Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’na aittir. Bakanlıkça, genetik mühendisliği yöntemleri ile elde edilmiş aktarma genli (transgenik) bitki çeşitlerine ait tohumluklara, ürün yetiştirmede kullanma amacıyla ithal izni verilmemektedir.

Ülkemizde transgenik ürün ithalatı yasaktır. Ancak, ülkemizde risk değerlendirmeleri ile ilgili herhangi bir ürünün (tohum veya gıda olarak işlenmiş ürün) transgenik bir ürün içerip içermediğinin tespitine yönelik analizler periyodik olarak yapılmamaktadır.

Hem IPPC hem de DTÖ-SPS yabanî bitki ve çevreyi korumaya ilişkin olmasına karşın, bu anlaşmalar genellikle ticaretle alakalıdır. CBP (UNEP 1992) “biyolojik çeşitliliğin korunması ve bu bileşenlerin sürdürülebilir kullanımının sağlanması”

amaç edinmiştir (Madde 1). Çeşitliliğe karşı en büyük tehdit ekosistem, habitat ve türleri tehdit eden alien türlerinin yayılması ve taraf ülkelerin bunun girişini engellemesi, kontrolü ya da eradikasyonu sağlamasıdır (Madde 8h). Buna ilaveten CBP'ye göre genetiği değiştirilmiş organizmalar ya da biyoteknoloji sonucunda oluşan canlı değiştirilmiş organizmalar (LMO) da çeşitliliğe karşı oluşan olası tehlikelerdir. Tüm bunların biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı üzerinde ters çevresel etkileri bulunmaktadır ve taraf ülkelerin bu nedenle bunların kullanımı ya da serbest bırakılmasını düzenlemesi ve kontrol etmesi gerekmektedir (Madde 8(g) ve 19, 4).

Hükümetlerin yükümlülüklerini yerine getirebilmelerini sağlamak üzere Cartagena Biyogüvenlik Protokolü (UNEP 2000) ve Alien Türlerinin etkilerinin azaltılması, girişinin engellenmesi ve korunmanın sağlanmasına yönelik rehber prensipler (UNEP 2002) yayınlanmıştır.

1.2.11.1 Biyogüvenlik Protokolü

Birleşmiş Milletler (BM) Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin 8(g) ve 19,3 Maddelerinin uygulanmasına yönelik olarak ve Sözleşmenin II/5 No'lu Taraflar Konferansı Kararı gereğince hazırlanan Biyogüvenlik Protokolü 130'dan fazla ülke tarafından 29 Ocak 2000 tarihinde Fransa'da kabul edilmiştir. Türkiye 24 Mayıs 2000 tarihinde Protokolü imzalamıştır. Şimdiye kadar 107 ülke Protokolü imzalamıştır. Bir ülkenin bir protokolü imzalaması, protokolün genel ilkelerine destek verdiğini belirtmekte ve o ülkenin yasal olarak protokolün hükümlerine bağlanmak için niyeti olduğunu göstermektedir. Ancak, yasal olarak yürürlüğe girmesi için imzalayan ülkeye onaylanması da gereklidir. 50 ülke onayladıktan 90 gün sonra Protokol yürürlüğe girecektir. Şubat 2003 tarihi itibarıyla 45 ülkenin onayından geçen Protokolün bu yıl içinde yürürlüğe girmesi beklenmektedir.

Protokol, insan sağlığına ilişkin riskleri de dikkate alarak biyoçeşitliliğin sürdürülebilir kullanımı ve korunmasına etkisi olabilecek tüm GDO'ların sınıraşan hareket, transit, ele alınış ve kullanımını kapsamaktadır (Madde 1). Protokol ile esas

itibariyle GDO'ların uluslararası ticaretine bir düzenleme getirilmektedir. Bu itibarla Protokolün "Biyo-Ticaret Protokolü" olarak isimlendirildiği de görülmektedir.

İleri Bildirim Anlaşması (Madde 7) Protokolün önemli mekanizmalarından birisidir. Bilinçli olarak çevreye salınacak GDO'ların ilk sınır aşan hareketinden önce izlenmesi zorunlu bir prosedürdür. İhracatçı, ithalatçı ülkeye ilk yüklemeden önce GDO'ları tanımlayan yazılı ve ayrıntılı bilgi sunmalıdır. İthalatçı bilginin alındığını 90 gün içinde karşı tarafa yazılı olarak bildirecektir ve 270 günü aşmadan açıkça bu yüklemeyi onayladığını ya da ret etmesi halinde de nedenlerini bildirecektir. Bununla birlikte, sözkonusu süre içerisinde herhangi bir karar bildirilmemesi ithalatın onayı veya reddi anlamına gelmemektedir. İleri Bildirim Anlaşması sürecinden beş tip GDO hariç tutulmuştur. Bunlar;

- İnsanlara yönelik eczacılık ürünlerinin çoğu,
- Üçüncü ülkeye yönelik GDO'lar,
- Kapalı kullanım amaçlı GDO'lar,
- Gıda, yem veya işleme amaçlı GDO'lar,
- Taraflar toplantısında güvenli olarak ilan edilen GDO'lardır.

Protokol tarafları ileride bu kapsamı genişletmeye karar verebilirler. Bu kategorilerin anılan prosedürden hariç tutulması, ülkelerin kendi ithalat mevzuatında düzenleme yapamayacakları anlamına gelmemektedir.

Ülkeler *risk değerlendirmesi* (Madde 15) temeline dayanarak GDO'ları ithal edip etmeyeceklerine karar vereceklerdir. Değerlendirmeler, GDO'ların insan sağlığı üzerindeki riskler de göz önünde bulundurularak, biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı üzerinde olabilecek olası olumsuz etkilerin tanımlanması ve değerlendirilmesi amacıyla, en az Protokolün 8. Maddesinde istenen bilgilere ve bilimsel olarak sağlam temellere dayanacaktır. Ancak, ilgili bilimsel bilgilerin yokluğu veya yetersizliği durumunda, bir ülke *ön önlem alma veya ihtiyat yaklaşımını* kullanabilir ve GDO'ların ithalatını reddedebilir. Bu yaklaşım

Protokolün özellikle GDO'lar açısından en önemli hükmü olarak nitelendirilebilir. Yaklaşımında (veya ilkede) iki ana ögenin bulunduğu söylenebilir. Birincisi, bilimsel belirsizlik olgusu, ikincisi ise olası çevresel zarar verme riskidir. Risk ile ihtiyat arasında bir seçim yapılması söz konusu olmaktadır. Riskin kabul edilmesi sonucu çevrede ve/veya insan-hayvan sağlığına önemli bir zarar veya beklenenden daha az bir zarar ortaya çıkabilir. Tercihin ihtiyattan yana yapılması halinde ise, zararın ortaya çıkması ya önlenabilir ya da umulandan çok düşük olması sağlanabilir. Bunun maliyeti ihtiyat için alınacak önlemin niteliğine göre değişiklik gösterecektir.

Ayrıca, ithalatçının GDO ithalatına karar verirken *sosyal ve ekonomik değerleri* de dikkate alabileceği hükmü de önemli hükümlerden birisidir. İthalatçı ihracatçının risk değerlendirmesi yapmasını şart koşabilecektir.

Protokol GDO'lara ilişkin önemli mekanizmalar kurarken, gıda, yem ve işleme amaçlı GDO'lar için çevreye kasti salınacak GDO'lardan farklı bir işlem öngörmesi Protokolün uygulama gücünü zayıflatmaktadır.

Protokol metninin hazırlanması sırasında tüm konular çözüme ulaştırılamamış olup, sorumluluk ve telafi, karar sürecinin kolaylaştırılması, Protokole uyum süreci ve mekanizması ile izleme ve rapor verme sistemi konularında Protokolün taraflar konferansına görev verilmiştir.

CBP yürürlüğe girdiğinde ilk bağlayıcı *küresel biyogüvenlik rejimi* olacak ve belli GDO'ların sınır ötesi hareketlerine ilişkin önemli uluslararası yükümlülükler getirecektir. Protokol esas olarak GDO'ların olası olumsuz etkilerinden çevreyi korumayı amaçladığından tarımsal ticarete etkisini en çok ekilmek üzere ihraç edilen tohumlar üzerinde gösterecektir.

1.2.12 CITES Sözleşmesi

“Nesli Tehlike Altında Olan Yabanî Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme- CITES Sözleşmesi”, yabanî hayvan ve bitki türlerinin

canlı ve ölü örnekleri ile bunların kolayca taşınabilen parçaları ve türevlerinin sözleşmeye taraf ülkeler arasındaki ithalatını, ihracatını, yeniden ihracatını ve denizden girişini, kısacası uluslararası ticaretini düzenleyen; temeli izin ve belgelere dayanan ve ancak sözleşmede belirtilen bazı şartların yerine getirilmesi halinde bu izin ve belgelerin verilmesini öngören uluslararası bir sözleşmedir.

1960 yılında Dünya Doğayı Koruma Birliği'nin (IUCN) 7. Genel Kurultayı'nda ilk kez uluslararası platformda dünyanın gündemine girmiş, 1963 IUCN'nin 8. Genel Kurultayı'nda bu yönde bir sözleşmenin imzaya açılması için karar alınmış, 1964 IUCN tarafından sözleşmenin ilk taslağı hazırlanmış, 1969 IUCN'nin 10. Genel Kurultayı'nda uluslararası ticareti kontrol edilecek türlerin listesi tartışılmış, 1972 Birleşmiş Milletler'in Çevre ve İnsan Konferansı'nda bu yöndeki karar kabul edilmiş, 1973 Washington'da yapılan, Sözleşme ile ilgili konferansta 88 ülke konuyu tartışmışlar, 3 Mart 1973'te 21 ülke CITES Sözleşmesi'ni imzalamış, 1 Temmuz 1975 Sözleşmeyi ulusal mercilerinde onaylayan 10. ülkeden sonra, Sözleşme yürürlüğe girmiştir.

Sözleşmenin temel amaçları;

- 1- Nesilleri tehlike altında bulunan ya da bulunabilecek türlerin uluslararası ticaretinin izlenmesi ve gerekli şartlarda durdurulması,
- 2- Ekolojik dengenin, uluslararası ticaret yoluyla istismar edilmesinin önlenmesi,
- 3-Ülkelerin sahip oldukları biyolojik kaynakların sürdürülebilir kullanımlarının sağlanması için, taraf ülkelere yardımcı olunmasıdır.

Sözleşme ve Yönetmelik kapsamındaki türlerin ticaretinin izlenmesi ve bu ticaretin kontrolünde görev alan birimler şunlardır:

Yönetim Mercii: Ek listelerde yer alan türlerin ticaretinde belge düzenlemekle sorumlu birimlerdir.

Bilimsel Mercii: Sözleşme kapsamında yer alan ya da alacak türlerle ilgili bilimsel çalışmalar yapan ve yönetim merciiilerine bu çalışmalar doğrultusunda tavsiyelerde

bulunan taraf ülkelerin yapacakları sözleşme kapsamındaki Ek-II sayılı listede bulunan türlerle ilgili ihracat kotalarını belirleyen bilimsel kuruluşlardır.

Gümrük Birimleri: Sözleşmenin uygulama etkinliğinin artırılması amacıyla gümrük kapılarında, ticaretin kontrol ve denetiminden sorumlu birimlerdir.

Polis Teşkilatı (INTERPOL) : Sözleşme kapsamındaki türlerin yasa dışı ticaretinin önlenmesi amacıyla işbirliği yapılan kurumlardır.

Sözleşme hükümleri gereği taraf ülkelerce Sözleşme fonuna, her yıl Birleşmiş Milletler ölçeği temel alınarak belirlenen meblağlarda yıllık katkı payı ödemesi yapılmaktadır. CITES'in bütçesi; Sözleşmenin yürütülmesi ile ilgili olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı, çeşitli toplantılar, projeler, ülkelerin uygulamalarının etkinleştirilmesine yönelik eğitim seminerleri ve bunun gibi diğer çeşitli aktiviteler için kullanılmaktadır. CITES Sözleşmesi çalışma birimleri; CITES Sekreteryası, Taraflar Konferansı, Daimî Komite, Hayvan Komitesi, Bitki Komitesi ve Tanımlama Rehberi Komitesi'dir. Daimî Komite Sözleşmenin en önemli icra organlarından birisidir ve ülkemiz 2000 yılında yapılan 11. Taraflar Konferansı'nda Avrupa bölgesinden, Norveç'in alternatifi olarak seçilmiştir. Ancak, 13. Taraflar Konferansından sonra yedek üyelik süremiz dolmuştur. Hayvan ve Bitki Komiteleri; CITES Sözleşmesi listelerindeki türlerin yeniden değerlendirilmelerini sağlar. Listelerdeki tür isimlerinin standardize edilmesinde İsimlendirme Komitesi'ne yardımcı olur. Bitki ve hayvan türlerinin ticareti ve yönetimine ilişkin teknik ve bilimsel konularda tavsiyelerde bulunur ve taslak kararlar oluşturur. Tanımlama rehberlerinin oluşturulmasında Sekreteraya'ya yardım eder. Tanımlama Rehberi Komitesi'nin görevleri; bitki ve hayvan türlerinin tanımlama rehberlerinin hazırlanmasında işbirliği ve rehberlik sağlamak, ulusal ve bölgesel türlerin tanımlama rehberlerinin geliştirilmesinde taraflara yardımcı olmak, talep edildiğinde, taraf ülkelere ve Sekreterya'ya örneklerin tanımlanması için tavsiyelerde bulunmak, türlerin ve türevlerinin tanımlanmasına ilişkin sorumlu kişilerin eğitimi için seminer programlarının hazırlanmasına yardımcı olmak ve sözleşme listelerine yeni girmiş türlere ilişkin, kabulü takip eden 1 yıl içinde, tanımlama rehberlerinde bulunacak uygun verileri, taraf ülkelerden temin etmektir.

Çevre ve Kalkınma'ya ilişkin Rio Deklerasyonu'nda bu sorumluluğun paylaşılması kabul edilerek, Prensip 7'de şu şekilde ifade edilmiştir: “Dünya ekosisteminin korunması, iyileştirilmesi ve bütünlüğünün sağlanması için ülkeler global bir ortaklık ruhu içinde işbirliği yapacaklardır ve küresel çevre tahribatına ülkelerin payı farklı olduğundan, tüm ülkeler çevreyi korumada ortak ancak farklı düzeylerde sorumluluğa sahiptir”. Ülkemiz, CITES Sözleşmesine 20 Haziran 1996 tarihinde taraf olmuş ve sözleşme 22 Aralık 1996 tarihinde ülkemizde yürürlüğe girmiştir.

1.2.13 UPOV: Uluslararası Yeni Bitki Çeşitlerini Koruma Birliği

UPOV, 2 Aralık 1961 yılında Paris'te kurulmuş olan hükümetlerarası bir organizasyondur. Ana amacı; bitki ıslahını özendirmek ve geliştirmekten yola çıkarak tarım ve ormancılığın geliştirilmesi ve kalkınmasının yanında, üye ülkeler arasında bitki çeşitlerinin korunmasına yönelik yasal düzenlemeleri uyumlu hale getirmektir. Yeni bitki çeşitlerinin ıslah edilmesi, yetenekli işgücü, gerekli materyal, sermaye ve zaman gerektiren önemli bir yatırımdır. Yeni bitki çeşitlerinin yasal olarak korumaya alınması ve çeşidi ıslah eden ıslahçılara bu çerçevede bir hak ödenmesi bitki ıslahçılarına giderlerini karşılama ve daha sonraki çalışmaları için yeterli desteği bulma imkânı sağlayacaktır. Ayrıca, yeni çeşitlerin koruma altına alınmasıyla, korunan çeşitlerin çoğaltım materyallerinin ticareti konusunda ıslahçılara muhik bir hak ödenecek ve böylece ıslahçıların, üstün vasıflı yeni çeşitler ıslah etmeleri, yeni kaynak ve imkân sağlanarak teşvik edilecektir. Bir aday ülke kendi yasal sistemi çerçevesinde kendisine özgü bir çeşit koruma kanununu çıkardıktan sonra üyelik için UPOV'a başvurabilir.

Ülkemizde, son zamanlara kadar, Yeni Bitki Çeşitlerinin Korunması Uluslararası Sözleşmesi'ne uygun olarak yapılan yasal bir düzenleme bulunmadığından, ıslahçıların büyük emek ve zaman harcayarak ıslah ettikleri veya bulup geliştirdikleri çeşitleri için herhangi bir koruma sağlanmadığı gibi, yasal düzenlemenin olmaması nedeniyle ülkemizin, UPOV'a üyeliği de gerçekleştirememiştir. Ancak, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından, UPOV'un 1991 tarihinde gözden geçirilmiş Sözleşmesi ile Avrupa Birliği'nin 2100/94/AT ve 1768/95/AT sayılı Direktifleri esas

alınarak hazırlanan "Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunmasına ilişkin Kanun" 15 Ocak 2004 tarihli ve 25347 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunun yürürlüğe girmesiyle UPOV'a üyelik konusunda önemli bir adım atılmıştır. Söz konusu Kanunun tanımlar maddesindeki UPOV Sözleşmesi tanımında, UPOV'un 1991 yılında gözden geçirilmiş Sözleşmesi esas alınmış olup, anılan Kanunun birçok yerinde hükümlerin uygulanması bakımından, UPOV Sözleşmesi'ne atıf yapılmıştır. Dolayısıyla UPOV'a üye olmak ve Sözleşmeye taraf olmak bu Kanunun uygulanması açısından zorunludur. Ülkemizin UPOV'a üyelik müracaatı 20-21 Ekim 2004 tarihinde yapılan UPOV Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. Mevzuat gereği ülkemizin kabul ettiği UPOV Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmesi için 8 Aralık 2005 tarihinde TBMM Tarım Komisyonunda, 2 Şubat 2006 tarihinde ise Dışişleri Komisyonunda kabul edilmesine karşılık Genel Kurul onayına henüz sunulamamıştır. Ülkemiz UPOV'a üye olmakla, dünya çapında kabul gören ve desteklenen prensipler ve kurullarla bitki ıslahçılarının haklarını koruma isteğini göstermiştir. Bu Kanunun uygulanmaya başlamasıyla kendi bitki ıslahçılarımızın haklarının diğer üye ülkeler tarafından da korunması imkânı elde edilecektir. Bunun yanında, yabancı bitki ıslahçılarının hakları koruma altına alınarak, ülkemizde yeni çeşit ıslah etme ve tohumluk üretimi amaçlı yatırımlar için ortam hazırlanacak ve bunun neticesinde teknoloji transferi yapılarak yabancı ıslahçıların ve diğer üye ülkelerin çeşit ıslah etme ve geliştirme deneyimlerinden yararlanılabilecektir.

Sonuç olarak, 10 Kasım 1972, 23 Ekim 1978 ve 19 Mart 1991 tarihlerinde Cenevre'de gözden geçirilen 2 Aralık 1961 tarihli "Yeni Bitki Çeşitlerinin Korunması Uluslararası Sözleşmesi"ne katılımımız ve UPOV'a üyeliğimiz, ülkemiz tarımının daha da gelişmesi ve ıslahçıların, üstün vasıflı, yüksek verimli ve kaliteli, pazar, sanayi ve dış satım isteklerine uygun yeni çeşit geliştirmelerine imkân tanınması açısından önem arz etmektedir.

1.2.14 Alien türlerine ilişkin temel ilkeler

Genel durum, önleme, alien türünün girişi ve etkilerin azaltılması gibi dört kısımdan oluşan 15 rehber prensipten oluşmaktadır. Özellikle, Prensip 1’de CBP’de belirtilen bilimsel verilerin yetersizliği ya da yokluğu durumundaki “ihtiyati yaklaşımını” önlem almamanın neticesi olarak kullanamayacağı belirtilmektedir. Kaynak ülkenin diğer ülkelere karşı alien türlerinin istilasını önlemek konusunda üstlendiği sorumluluğu ve ekosistemin gereklilikleri üzerine kurulmuş önleme, eradikasyon, geliştirmeme aşamalarından oluşan bir hiyerarşik yaklaşımı bulunmaktadır (2, 3 ve 4. Prensipler). Risk değerlendirilmesine dayalı önlemler ile birlikte, sınır kontrolleri ve ön önlem alma uygulanmalıdır (7 ve 11. Prensipler). Bu önlemlerin etkili olmadığı durumlarda, yeni türlerin erken belirlenmesini kolaylaştırmak üzere gözetim sistemleri önerilmektedir, belirlendiği durumda ise eradikasyon ya da geliştirmeme önlemleri alınmalıdır (5, 12 ve 14. Prensipler). Zararı azaltmayı hedefleyen kontrol önlemlerine son çare olarak başvurulmalıdır (Prensip 15). Kasten girişe izin verilen durumlarda (araştırma, çevre iyileştirme, tarım ya da bahçe bitkilerini de kapsayan ekonomik ya da endüstriyel gelişme gibi), risk değerlendirmesini gerektiren izin yöntemleri ve ihtiyatî yaklaşımın oluşturulması gerekmektedir (Prensip 10). Diğer prensipler, araştırma, toplum bilinci, işbirliği, bilgi değişimi ve kapasite oluşturulması ile ilgilidir (Gelişmekte olan ülkelere teknik yardım da bu kapsamdadır).

1.2.15 Bitki sağlığı hizmetleri

CBP, Rehber Prensipler ve Biyogüvenlik Protokolü, bitki sağlığı hizmetlerinin geliştirilmesini sağlamıştır. IPPC’ye göre ekosistem, habitat ve türleri tehdit eden ve bitki pestisiti olan alien türleri karantina zararlısı olarak nitelendirilirken, LMO biyolojik çeşitliliği tehdit eden bitki zararlısı olarak kabul edilmektedir. İthalat kontrolleri ve eradikasyon, geliştirmeme ve yayılmanın önlenmesi gibi ihtiyatî önlemler, risk değerlendirmesi, gözetim, denetim, ithalat lisansları gibi konular bitki sağlığı hizmetinin görevleri arasında olmasına karşın, bitki zararlısı ve bitki sağlığı ile ilgili bu konuların kapsamı sınırlandırılmıştır. Ne IPPC ne de CBP’nin birbirlerine

karşı herhangi bir üstünlüğü bulunmamaktadır ve taraf ülkelerin her iki konvansiyona uyması konusunda yükümlülükleri vardır. Bu nedenle bitki sağlığı hizmetleri ve çevre ajansları çıkar çatışmalarının oluşmasını önlemek ya da bunların kolaylıkla çözümlenmesini sağlamak, işlerin tekrarlanmasını önlemek, kısıtlı kaynakların etkin biçimde kullanımını sağlayabilmek ve deneyim ve uzmanlığın paylaşımını sağlamak için birlikte çalışmalıdırlar. Bitki sağlığı uzmanlığı ve sistemleri mümkün olduğunda, CBP'nin yükümlülüklerinin karşılanması ya da diğer uzmanlık sistemlerinin geliştirilmesinde temel kaynak olarak kullanılabilir. Bitki sağlığı hizmetleri IPPC yükümlülüklerini yerine getirebilmek ve DTÖ-SPS'e göre flora ve çevreyi korumak için CBP ve birleşik çevre uzmanlığından faydalanabilmektedir.

En önemli tartışmalardan biri ihtiyatî yaklaşım konusunda yaşanmıştır. Bunun nedeni ise, ekosistemin karmaşıklığı, bilimsel belirsizliğin olması, bunun türlerin hareketini engelleyecek tepkileri tetiklemesi ve bunun sonucu olarak da tüm malların ve insanların hareketinin sehven de olsa taşıyıcı olarak nitelendirilmesidir. Bu nedenle olası tehlikelerin gerçekçi biçimde belirlenmesi, tehlike olasılıklarının ve sonuçlarının maddi değerinin hesaplanması ve mümkünse belirsizliğe ilişkin çalışma yaparken belirsizlik alanlarının kaydedilmesi, bu tehlikelerin etkilerinin azaltılması ve çözümlenmemiş belirsizliğe ilişkin mantıklı çözümler bulunabilmesi için teknik anlamda gerekebilirilebilen önlemlerin alınması gerekmektedir. IPPC, CBP ve diğer anlaşmaların ulusal ve uluslararası seviyedeki yeterlilikleri bu tür sorunların çözümünde kullanılmaktadır.

1.2.16 Bitki sağlığına ilişkin diğer uluslararası anlaşmalar

1.2.16.1 Bölgesel anlaşmalar

RPPO'lar, üyelerine tavsiyelerde bulunmasına ve üyelerin bu yükümlülüklerini yerine getirmelerine karşın, bunların yasal bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Ancak, bazı ülkelerde bölgesel anlaşmaların yasal bağlayıcılığı bulunmaktadır.

Avrupa’da, AB’nin üyesi ülkeler kendi bitki sağlığı mevzuatını bitki ve bitkisel ürünlerin ticaretine ilişkin tek ve ortak olarak uygulanan tüzükler bütününe dönüştürerek uyumlaştırmışlardır. Bu Tüzükler’den en önemlisi ürünlerin ithalatı ve Üye Devletler arasındaki dolaşımıyla ilgili olan 2000/29/AT sayılı Konsey Direktifi’dir. Denetim, gözetim, raporlama ve kontrol gibi çalışma usulleri ile ilgili de tüzükler bulunmaktadır. Bu usullerin uyumlaştırılması Bitki Sağlığı Daimî Komitesi ve Topluluk bitki sağlığı inspektörlerinden oluşan Avrupa Komisyonu çalışanları tarafından yerine getirilmektedir.

Diğer bölgesel düzenlemeler çok karmaşık değildir. Güney Amerika Ülke Gurubu (MERCOSUR) (Arjantin, Brezilya, Paraguay ve Uruguay) tüzükleri uyumlaştırmamışlardır ancak, ulusal tüzükleri bölgelerinin RPPO’su olan Güney Amerika Bölgesi Bitki Sağlığı Komitesi (COSAVE)’ye göre oluşturulmuş ortak standartlarla uyumludur. Bu şekilde yapılmış olan işbirliği kendi bitki sağlığı sistemlerine olan güvenin artmasını, ticaretteki kısıtlamaların en az düzeyde tutulmasını ve MERCOSUR ülkeleri arasında daha özgür ticaretin yapılmasını sağlamıştır.

Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) üyeleri olan Kanada, Meksika ve ABD arasında daha serbest ticaret yapılmasını sağlamıştır. Bu da uluslararası standartlara ve Kuzey Amerika bölgesel standartlarına uyan anlaşmalara dayanmaktadır. NAPPO, bitki sağlığı alanında NAFTA-SPS Komitesine teknik destek sağlamaktadır.

1.2.16.2 İkili anlaşmalar

Tüm ülkelerin kendi tüzüklerini yayınlamaları ve bunların şeffaflık, en az etki ve ayrımcılık gözetilmemesi prensiplerine uygun olması arzu edilen bir durum iken, bilgi ve kaynakların azlığı ya da yetersizliği tüm durumlara uygun detaylı bir tüzüğün oluşturulmasına imkân tanımamaktadır. Bu durumlarda iki ülke arasında yapılan anlaşma ile yukarıda bahsedilen duruma ilişkin ticaretin yapılması kolaylaştırılmaktadır. Bu tür anlaşmalar, özellikle gelişmekte olan ülkeler için

yararlıdır ve bilgi değişimi, ticaretin geliştirilmesi, sistemlerin test edilmesi ve güvenin oluşturulması gibi bazı temel faydalar da sağlamaktadır. Bu tür anlaşmaların şeffaflık ve ayrımcılık gözetilmemesi gibi uluslararası yükümlülüklerle uyumlu olması gerekmektedir, bu sağlandığı durumda ise kendi iç tüzüğüne aktararak çok taraflı ticareti kolaylaştırmaktadır. Ancak bu tür konulara her zaman dikkat edilmemekte ve üçüncü kişi ya da taraflar yapılan bu anlaşmalar konusunda bilgilendirilmemektedir.

1.2.16.3 Saldırı ajanı olarak kullanılan bitki zararlılarının kontrolü

Biyolojik Silahlar Konvansiyonu gibi 1972 yılında imzalanan anlaşma ile anlaşmanın tarafı ülkelerin, bitki zararlılarının saldırı ajanı olarak geliştirilmesi, kazanç elde edilmesi, saklanması ya da kullanılması yasaklanmıştır.

BÖLÜM-2 AVRUPA BİRLİĞİ BİTKİ SAĞLIĞI REJİMİ

2.1 Düünden Bugüne Bitki Sağlığı Rejimi

Tarih boyunca Avrupa ülkeleri arasında çok sayıda anlaşma imzalanmıştır. Başlangıçta bu anlaşmalar iki ülke arasında yapılırken zamanla kapsam genişlemiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bazı Avrupa ülkelerinin liderleri, barışın sürdürülebilmesinin tek yolunun, ülkelerinin ekonomik ve siyasi yönlerden birleşmesi olduğuna inanmıştır. Avrupa Birliği; ilk olarak 1957 yılında **Belçika, Almanya, Fransa, Hollanda, Lüksemburg ve İtalya** tarafından **Roma Antlaşması'nın** imzalanmasıyla **Avrupa Ekonomik Topluluğu** adı altında kurulmuştur. Bu topluluğun temelini, İkinci Dünya Savaşı sonrasında sanayi açısından özellikle önem kazanan iki temel hammadde olan kömür ve çelik sektörünü güçlendirmek amacıyla **1951'de** kurulan **Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu** oluşturmaktadır.

1957’de ekonomik birliği kurmak amacıyla **Roma Antlaşması**’nı imzalayan altı ÷lke “Avrupa Ekonomik Topluluğu”nu (AET) kurmuştur. 248 madde ve protokollerden oluşan Roma Antlaşması, 1 Ocak 1958’de yürürlüğe girmiş ve AET’ye hukuken uluslararası bir kuruluş olma niteliği kazandırmıştır. AET’nin hedefi malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaştığı bir ortak pazarın kurulması, nihai hedef ise AET’nin siyasi bütünlüğe ulaşmasıydı (<http://www.euturkey.org.tr/abportal/>).

1958’de yürürlüğe giren Roma Antlaşması, üye ÷lkeler arasında önce gümrük birliğini, yani malların gümrük vergisi ödenmeksizin üye ÷lkeler arasında serbestçe alınıp satılmasını öngörmüştür. Ancak Roma Antlaşması’nın nihai hedefi sadece ekonomik değil, tarım, ulaştırma, rekabet gibi diğer birçok alanda ortak politikalar oluşturulması, ekonomik politikaların yakınlaştırılması, ekonomik ve parasal birlik kurulması, ortak bir dış politika ve güvenlik politikası oluşturulmasıdır.

Avrupa Birliği’nin bitki sağlığı ve karantinaya ilişkin düzenlemeleri bu yapılan işbirliğinin sonuçlarından birisidir ve AB üyesi olmak isteyen bir ÷lkenin tarım sektöründe uyumlaştırması gereken düzenlemeler arasındadır. Bitki sağlığı konusunda ilk olarak 1966–1969 yılında “*tohumluk patateslerin pazarlanmasına ilişkin*” 11 Temmuz 1966 tarih ve 66/403/AET sayılı Konsey Direktifi (*OJ 125, 11.7.1966, p. 2320/66*); “*bağ çoğaltım materyallerinin pazarlanmasına ilişkin*” 9 Nisan 1968 tarih ve 66/403/AET sayılı Konsey Direktifi (*OJ L 93, 17.4.1968, p. 15–23*); “*yem bitkileri tohumlarının pazarlanmasına ilişkin*” 14 Haziran 1966 tarih ve 66/401/AET sayılı Konsey Direktif’leri yayınlanmıştır (*OJ 125, 11.7.1966, p. 2298–2308*).

Süreç içerisinde bitki sağlığına ilişkin düzenlemeler Üye Devletler ve Üye Devletler ile üçüncü ÷lkeler arasında bitki ve bitkisel ürünlerin ticaretinin düzenlenecek biçimde geliştirilmiştir. Bu gelişmeler 1973 yılında Danimarka, İrlanda ve Birleşik Krallığın Topluluğa katılımları nedeniyle kesintiye uğramıştır. Genişleyen Toplulukta bitki sağlığına ilişkin düzenlemeler yeniden gözden geçirilerek “*Bitkilere veya bitkisel ürünlere zararlı olan organizmaların Topluluğa girişlerine karşı ve onların Topluluk içinde yayılımına karşı koruyucu önlemlere ilişkin*” 21 Aralık 1976 tarih ve 77/93/AET sayılı Konsey Direktifi yayınlanmıştır. Bu direktifin orijinal

metni Üye Devletlerin bitki sağlığına ilişkin düzenlemeleri arasında farklılıklar olduğundan uyumlaştırma sürecinde pek çok değişikliğe uğramıştır. Sonuçta, bitki sağlığı düzenlemelerinin temelini oluşturan üç ilke üzerinde karara varılmıştır. Bunlar; şeffaflık, ortak karantina zararlı listesi ve özel durumlarda alınacak acil önlemlerdir. Üye Devletler arasında bitki ve bitkisel ürünlerin ticareti Uluslararası Bitki Sağlığı Sertifikası ve bunun uygulanmasına ilişkin kurallar çerçevesinde yürütölmektedir.

Ortak Piyasa Düzeni tüm Üye Devletler tarafından desteklenen bir sistem olmasına karşın, 1980'li yılların ortalarında AET içinde yapılan ticarete pek çok engel bulunmaktaydı. Üye Devletler, ileri teknolojiye sahip ölkeler ve dünya piyasalarıyla rekabet edebilmek için, ticarete oluşan bu engelleri ortadan kaldırıp serbestleşmesini sağlamak amacıyla, 1985 Haziran ayında Milano'da bir araya gelmişlerdir. 1980'lerde üye ölkelerdeki farklı standartların sanayici açısından bürokratik zorluklar getirmesi nedeniyle iç pazarın oluşturulması gündeme gelmiştir. Bu çerçevede Avrupa Komisyonu, 1985 yılında iç pazarın oluşturulmasına yönelik programı içeren Beyaz Kitabı yayınlamıştır.

İç Pazar'ın oluşturulmasıyla ilgili en önemli belge 1986 yılında imzalanan ve Temmuz 1987 tarihinde yürürlüğe giren Tek Avrupa Senedi'dir. Tek Avrupa Senedi'nde Ortak Pazar hedefi yeniden tanımlanmış, Avrupa Parlamentosu'nun yetkileri artırılmış ve nitelikli oy çokluğu ile karar alma mekanizması getirilmiştir. Tek Avrupa Senedi'nde ayrıca Ortak Pazar'ın aşamalı olarak 31 Aralık 1992 tarihine kadar gerçekleştirilmesi hedefi konmuştur. Ortak Pazar'la üye ölkeler arasında politik, ekonomik ve sosyal bütünleşme, ekonomik ve parasal birlik, teknolojik araştırma ve geliştirme, çevre politikası ve dış politika alanında işbirliği gibi yeni Topluluk politikaları belirlenmiştir. Tek Senet ile birlikte Ortak Pazar'ın gerçekleştirilmesi için gerekli hukuki ve politik dayanak oluşturulmuş ve Beyaz Kitap'ta yer alan program genişletilmiştir (www.deltur.cec.eu.int).

Avrupa Komisyonu ve Üye Devletlerdeki Bitki Sağlığı Hizmetlerini yürüten kurumlar arasında bitki sağlığının korunması ve bitki karantina zararlılarının

yayılmalarının kontrolü ile ilgili işbirliği içinde çalışılması için bir karar alınmıştır. Bu kararın alınmasından sonra, Konseydeki çalışma gurupları ve daimî komiteler 7 yıl süren müzakere ve tartışmalar sonucunda bitki sağlığına ilişkin bitki pasaportu gibi yeni kavramlar geliştirmiştir. Önceden bir ya da birkaç ülkede uygulanmakta olan farklı şartlara sahip bitki sağlığı düzenlemeleri ya tamamen yürürlükten kaldırılmış ya da Topluluk genelinde uygulanabilecek biçimde uyumlaştırılmıştır. Bunun sonucunda ise 77/93/AET sayılı Konsey Direktifi'nde pek çok değişiklikler yapılarak, Üye Devletlerde 1 Ocak 1993'te yürürlüğe girecek olan tüzükler oluşturulmuştur. Ancak Tek Pazar bitki sağlığı rejiminin uygulanması 5 ay gecikmeli olarak 1 Haziran 1993'te başlamıştır (Ebbels 1993).

Yıllar boyunca 77/93/AET sayılı Konsey Direktifinde yapılan değişikliklerin çok sayıda ve karmaşık yapıda olmasıyla kapsam genişlemiş ve 2000 yılında değişikliğe uğramış yeni versiyonu olan "*Bitkilere veya bitkisel ürünlere zararlı olan organizmaların Topluluğa girişlerine karşı ve onların Topluluk içinde yayılımına karşı koruyucu önlemlere ilişkin*" 8 Mayıs 2000 tarih ve 2000/29/AT sayılı Konsey Direktifi yayınlanmıştır.(*OJ L 169,10.7.2000, s. 1*). Bu yeni Bitki Sağlığı Direktifi aynı zamanda AB Bitki Sağlığı Rejiminin temel direktifidir.

2.2 Bitki Sağlığı Hizmetlerinin Yürütülmesi

1993 yılında AB'nin iç pazara girişiyle birlikte AB içinde yapılan bitki sağlığı kontrollerinin daha fazla uyumlaştırılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Komisyon, Üye Devletlerde temel görevi gıda güvenliği, hayvan sağlığı ve refahı ile bitki sağlığı alanlarında yeterli seviyede kontrollerinin yapıldığını tahkik etmek olan ve şimdilerde Gıda ve Veterinerlik Ofisi (FVO) olarak adlandırılan bir ofis kurmuştur. Bu ofis her yıl 20–25 arası bitki sağlığı denetimi yapmaktadır. Komisyon, Avrupa Toplulukları Antlaşmalarının bekçisi rolüyle, gıda güvenliği, hayvan sağlığı, bitki sağlığı ve hayvan refahına ilişkin Topluluk mevzuatının doğru uygulanmasını ve yürütülmesini sağlamaktan sorumludur. Bir Komisyon servisi olan FVO, bu görevi yerine getirmede önemli rol oynamaktadır. FVO'nun görevleri; yaptığı

değerlendirmeler yoluyla, gıda güvenliği ve kalitesi, veteriner ve bitki sağlığı sektörlerinde,

- Etkin kontrol sistemlerini teşvik etmek;
- AB içinde ve AB'ye ihracat yapan üçüncü ülkelerde mevzuata uyumu kontrol etmek;
- AB politikasının geliştirilmesine katkıda bulunmak ve paydaşları değerlendirmelerin sonuçları konusunda bilgilendirmektir.

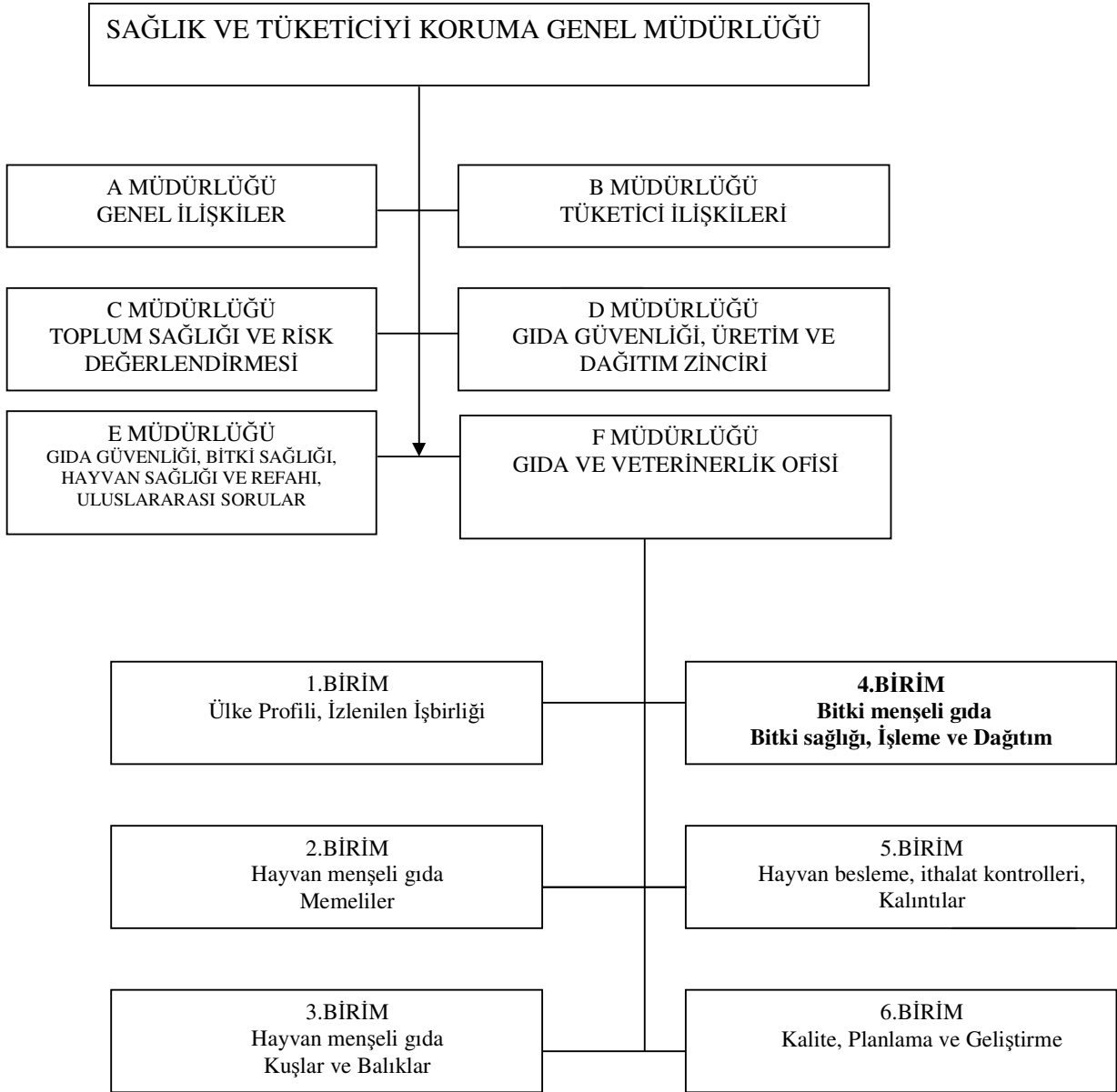
FVO, bu görevi, Üye Devletlerde ve AB'ye ihracat yapan üçüncü ülkelerde denetimler yaparak yerine getirmektedir. Her yıl, FVO, denetimler için öncelikli alanları ve ülkeleri belirleyerek bir denetim programı ortaya koyar. Programın güncel ve doğru olmasını sağlamak için, yıl ortasında program tekrar gözden geçirilir. Bu programda gerçekleştirilen her denetimin bulguları, sonuç ve tavsiyeleriyle birlikte bir denetim raporunda toplanır. Ziyaret edilen ülkenin yetkili otoritesine, bu raporlar taslak aşamasındayken yorum yapma fırsatı verilir. FVO, denetimler sırasında açığa çıkan eksiklikleri gidermesi için ülkenin yetkili otoritesine tavsiyelerde bulunur. Yetkili otoriteden FVO'ya bu eksiklikleri nasıl gidermeyi planladığını gösteren bir eylem planı sunması istenir. Diğer Komisyon servisleriyle birlikte FVO bu eylem planını değerlendirir ve bir dizi takip faaliyeti ile bunun uygulanmasını izler. FVO, Komisyon'un mevzuatın netleştirilmesine, değiştirilmesine veya yeni mevzuat oluşturulmasına gerek görebileceği alanlara dikkat çeker. Böylelikle, FVO denetim sonuçları, AB mevzuatının geliştirilmesine de katkıda bulunur.

1992'lerin sonlarında AB tek pazarının oluşturulmasından beri, mallar, bir kez AB'ye girdiğinde ya da pazarlandığında, Üye Devletler arasında sınır kontrolü olmadan serbestçe dolaşabilir. Tüm bitki sağlığı kontrolleri Üye Devletin bireysel sorumluluğundadır. Avrupa Komisyonu bitki sağlığı "denetim kurulu" AB bitki sağlığı rejimin ana unsurlarının tüm AB'de kabul edilebilir standartlarda yürütüldüğünü tahkik etmek amacıyla 1993 yılında oluşturulmuştur. Komisyon denetçilerinin çalışmalarına ilişkin yetki, AB bitki sağlığı ana mevzuatının 2000/29/AT sayılı Konsey Direktifinin 21. maddesinde verilmektedir. Özellikle, denetim kurulu Üye Devletin uygulamayı tam olarak yaptığını tahkik etmek için

nokta denetimlerini yapmak üzere yetkilendirilmiştir. 21. Madde, nokta denetimlerinin yapılmasında bazı genel kuralları şart koşmuştur:

- Üye Devletler ileriye dönük yeterli bildirimde bulunmalıdır.
- Üye Devletler denetçilerle denetimin amaçlarını yerine getirmelerini sağlamak için iş birliği içinde olmalıdır.
- Denetçiler ilgili devletteki ulusal denetçilerle aynı haklara sahip olmalı ve aynı kurallara riayet etmelidirler.

Organizasyon: Avrupa Komisyonu denetçileri Sağlık ve Tüketicuyu Koruma Genel Müdürlüğü içindeki Gıda ve Veterinerlik Ofisi'ne bağlıdırlar. (Şekil 1). 4. Birimdeki “bitki sağlığı” sektörüyle birlikte çalışırlar. FVO'nun temel faaliyeti gıda güvenliği, hayvan sağlığı, bitki sağlığı ve hayvan refahı ile ilgili nokta denetimleriyle ilgilenmektedir.

Şekil 1. Avrupa Komisyonu Sağlık ve Tüketiciyi Koruma Genel Müdürlüğü Organizasyon Şeması (Christoffersen 2004)

Günümüzde FVO içinde 90 tane denetmen bulunmaktadır. 4. Birimde bitki sağlığı konusunda tarım uzmanı olan 20 adet denetmen bulunmaktadır.

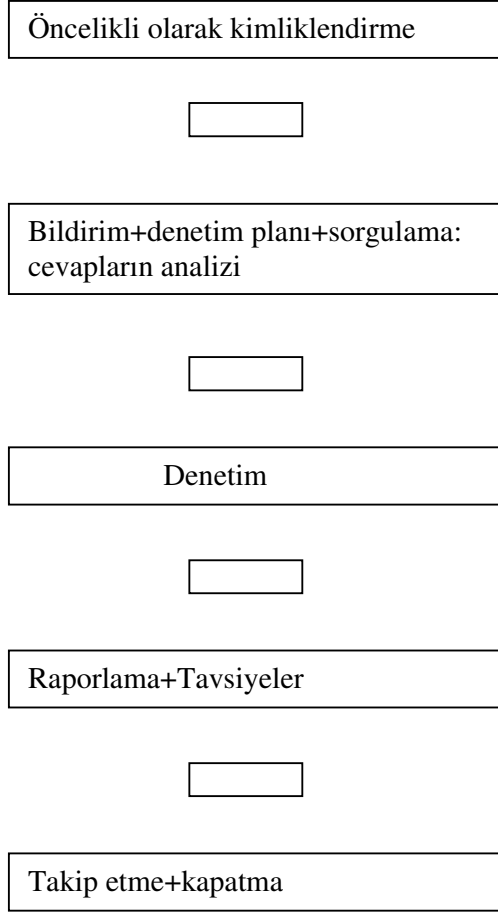
Çalışmanın Yürütülmesi: Yukarıda da bahsedildiği gibi, AB içinde Üye Devletlerin bitki sağlığı kontrollerine ilişkin hizmetlerin izlenmesi nokta denetimleri vasıtasıyla

sağlanmaktadır. Bir başka deyişle bunun sağlanması, Üye Devletlerden doğrudan ya da mevzuat gerekliliği nedeniyle istenen veriler ve raporların değerlendirilmesidir.

Bireysel denetimlerin takip edilmesi ve raporlanması, yıllık denetim programlarının planlanmasından yürütülmesine kadar, çalışmanın tüm aşamalarını detaylı biçimde anlatan iyi geliştirilmiş FVO işlemler el kitabı vardır. El kitabını güncelleyen ve Ofisin çalışmaları için kalite güvencesini sağlayan “Kalite, Planlama ve Geliştirme” özel birimi de bulunmaktadır. Bu, çalışmalarda bir örnek yaklaşımı ve denetim raporlarının hazırlanmasında ve denetim yapılmasında istikrarlı bir kalite seviyesinin olmasını sağlar.

Denetim programı, yılın yarısında yeniden gözden geçirilen 12 aylık dalgalı bir program şeklinde oluşturulmakta ve Üye Devletlere önceden sunularak internette yayınlanmaktadır. Bitki sağlığı denetimleri stratejisi, daha az denetimin yapıldığı, ancak örneğin özellikle bir pestisit ya da pestisit salgınının ele alındığı tüm kontrol sisteminin daha çok değerlendirildiği çok yönlü bir tabiatta yapılan denetime doğru gitmektedir. Bu yaklaşımla, yılda 20–25 denetim yapabilmektedir.

Denetim: Denetim görevi, genellikle 4 ya da 5 iş gününü alır. Ancak zaman olarak ölçüldüğünde denetimin kendisi işin en küçük parçasıdır. Başarılı bir sonuç için hem denetim öncesi hem de denetim sonrasında gerçek bir çalışma gerekmektedir. Şekil 2’de denetim görevi yöntemlerinin çeşitli basamaklarına genel bir bakış verilmektedir.

Şekil 2. Denetim basamakları (Christoffersen 2004)

Denetim Hazırlığı: Başarılı bir denetim için iyi hazırlık yapmak gerekir. Denetimden en az iki ay öncesinden, ülkede denetim yapılacak bitki sağlığı servisi ile gün kararlaştırılmalı ve resmi bildirim yollanmalıdır.

Bildirim mektubu ile birlikte denetim planının da yollanması gerekir. Bu belge denetim yapılacak gurubun denetimin ne hakkında yapılacağını anlamalarına ve bunun için tam hazırlanmalarına yardımcı olur. Böylece türlerin aşağıdaki gibi detaylandırılmasını sağlar:

- denetimin amaçları
- denetimin yasal dayanağı

- denetimin kapsamı ve derinliği (kapsamdaki hedef alanlar, karşılaşılacak organizasyonlar, ziyaret edilecek kuruluş tipleri)
- yapılan pratik düzenlemeler (yorumlama-tercüme, taşıma, yerleşim)
- raporlama usulleri

Genellikle ön denetim sualnamesi bildirim mektubuyla birlikte bulunur. Bu, denetlenen grup tarafından doldurulmalı ve denetim takımına görevden önce gönderilmelidir. Denetlenen grubun denetim takımına gereken bilgilere odaklanmasına ve denetim süresince acil olarak sağlanamayan verilerin (istatiksel veriler ve belgeler) hazırlanması için gereken zamanın verilmesine olanak tanır. Ayrıca denetim takımının, denetlenen grubun hazırladığı yolculuk programının uygun olup olmadığının değerlendirilmesi gibi konularda, denetime hazırlanmasına yardımcı olur. Sonuç olarak, denetim süresince temel bilgiler paylaşıldığından zamandan kazanılır ve bu bilginin ziyaret edilen ülkedeki uygulamaların tüm seviyede doğru biçimde yansıtıldığını doğrulamak üzere denetim buna odaklanabilir. Sorname genellikle aşağıdakilerden oluşur:

- İstatiksel veri (üretim, ticaret vs.)
- Ulusal mevzuat
- Kontrol sistemi organizasyonu
- Eldeki kaynaklar
- Araştırma ve denetim verileri
- Laboratuvarlar

Denetim takımında genellikle iki adet Avrupa Komisyonu denetçisi bulunur. Denetçi, özellikle konu teknik uzmanlık gerektirdiğinde Üye Devletteki ulusal uzmanlardan sağlanır. Yukarıda da bahsedildiği gibi seyahat programı, ülkenin coğrafyasını ve ilgili sektörlerini en iyi bilen denetlenen grubun önerisi temel alınarak önceden hazırlanır. Bu seyahat programı görev esnasında değiştirilebilir. Sonuçların ön yargısız olmasını sağlamak için ziyaretlere genellikle kısa bildirimler de eklenir. Bir denetimin temel unsurları:

- Merkezi otoriteyle görüşmelerin açılması
- Bölgesel ve yöresel denetçi bürosuna ziyaret
- Laboratuarlara ziyaret
- Üreticilere ve tüccarlara ziyaret
- Görüşmenin kapatılmasıdır.

Kapanış görüşmesinde, temel bulgular ve sonuçlar denetlenen guruba sözlü olarak sunulur. Bu, yanlış anlaşılmanın giderilmesini ve denetim raporu denetlenen guruba ulaştığında sürprizlerin engellenmesini sağlar. Ayrıca denetlenen gurubun eksikliklerinin belirlenmesi durumunda, iyileştirici faaliyetlerin yorumunu kapsayan acil bir cevabın verilmesine olanak tanır.

Raporlama: Raporlama standart bir biçim ve usulde yapılır. Raporda eksikliklerin bulunması durumunda iyileştirici faaliyetler için özel tavsiyeler bulunmalıdır. Taslak raporda denetlenen gurubun görüşüne başvurulur. Denetim takımı rapordaki olgulara dayanan hataları düzeltir ve aydınlatıcı yorumlar sunar. Sonuçta, rapor son hali verilerek tüm Üye Devletlere ve Avrupa Parlamentosu'na gönderilir ve internette yayımlanır (www.europa.eu.int).

İzleme ve Kapatma: Denetimin sistematik biçimde takip edilmesi ve denetçilerin tavsiyeleri gerçek bir ilerleme sağlanabilmesi için gereklidir. Üye Devletler tarafından yapılan bitki sağlığı kontrolü hizmetlerinin izlenmesindeki bu unsurlar, geçen yıllar boyunca kademeli olarak güçlendirilmiştir. Raporda iyileştirici faaliyetler için tavsiyeler olduğunda, denetlenen gurubun her bir tavsiyeye yönelik eylem planı sunması gerekmektedir. Bu eylem planı değerlendirilir ve yeterli bulunduğu dosya kapatılır. Plan sunulmadığında ya da yetersiz bulunduğu daha fazla araştırmalar yapılmalı ya da takip edilmeye devam edilmelidir. Son çare olarak Avrupa Komisyonu kurallara uymayan Üye Devlete karşı yargılama usulleri başlatır.

Sonuçlar: AB içinde bitki sağlığı kontrolleri hizmetlerinin sunulmasının izleme çalışmaları yıllar içinde geliştirilmiş ve bazı dersler çıkarılmıştır:

- Daha az sıklıkta yapılan, tüm sistemi kapsayan ayrıntılı denetim ile kaynakların daha iyi kullanımı yolu seçilmelidir.
- İyi geliştirilmiş usullerin olması, kalite kontrolü için çalışmalara karşı tek bir yaklaşımın sağlanması, istikrarlı ve yüksek seviyedeki kaliteye sahip denetim ve raporların olması önemlidir.
- Rapor tavsiyelerinin sistematik takip edilmesi, iyileştirmedeki denetim sonuçlarının sağlanması için gereklidir.
- İyi kalitede işlerin yürütülmesi için zengin kaynaklar gereklidir (Christoffersen 2004).

2.3 Bitki Sağlığı Rejiminin Düzenlenmesi

Topluluk içerisinde Bitki Sağlığı Politikalarının düzenlenmesinden sorumlu olan makam, Sağlık ve Tüketicinin Korunması Genel Müdürlüğü, orijinal adı ile DG SANCO – Health and Consumer Protection DG'dir. DG SANCO bitki sağlığı politikalarını belirlerken aynı zamanda rejimin ana bileşenleri olan; Bitki Koruma Ürünleri, Zararlı Organizmalar; Tohum ve Fide Kalitesi ve Bitki Islahçı Hakları kapsamında çalışan diğer ilgili makamlardan görüş ve tavsiye alır. Bu makamlar;

1. Çevre Genel Müdürlüğü (DG Environment)
2. Avrupa Bitki Koruma Otoritesi (ECPA - European Crop Protection Authority)
3. Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi (EFSA - European Food Safety Authority)
4. Topluluk Bitki Çeşitliliği Ofisi (CPVO - Community Plant Variety Office)
5. Bitki Sağlığı Daimi Komitesi (SCHP- Standing Committee on Plant Health)
6. Bitkiler Bilimsel Komitesi (Scientific Committee on Plants)'dir.

Avrupa Birliği, “Bitki Sağlığı Rejimi” işte bu makamların görüşleri doğrultusunda şekillenirken, bitki sağlığı konusunda çalışmakta olan uluslararası örgütlerle de çok yakın temas halindedir.

2.3.1 Avrupa Bitki Koruma Otoritesi

Merkezi Brüksel’de olan Avrupa Bitki Koruma Otoritesi 91/414/AET sayılı Direktifin yayımlanmasından sonra, bitki koruma ürünlerine ilişkin karar alma konusunda AB Araştırma Enstitülerine karşı baskıların artması sonucunda 1992 yılında kurulmuştur. Avrupa’daki ulusal birlikler ve şirketler üyeleridir. AB’deki bitki koruma ürünlerine ilişkin araştırma geliştirme faaliyetlerini yürütmenin yansıra bitki koruma ürünlerine ilişkin yapılan mevzuat çalışmalarında danışmanlık görevinde bulunurlar. Temel görevi; destek ve bağımsız bilimsel tavsiye sunmak ve ye Devletlerdeki benzer yapılarla yakın işbirliğine yönelik bir ağ yaratmaktır (www.ecpa.be).

2.3.2 Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi

Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi (EFSA – European Food Safety Authority); gıdaya ilişkin kontrol ve değerlendirmeler için bilimsel referans noktası niteliğinde bir Avrupa ajansı olup, mevcut bilimsel ve teknik destek sistemini geliştirir. EFSA’nın görevleri: Kendi inisiyatifiyle veya Komisyon’un, Avrupa Parlamentosu’nun veya ye Devletlerin isteği zerine; Topluluk kurumlarına ve ye Devletlere en doğru bilimsel görüşü vermek; bir örnek risk değerlendirme metotlarının geliştirilmesini teşvik ve koordine etmek; Komisyon’a bilimsel ve teknik destek sağlamak; görevini yerine getirmesini sağlayacak bilimsel çalışmalar yapmak; gıda güvenliğine ilişkin alanlarda (bireylerin gıdaların tüketiminden kaynaklanan risklere maruz kalması, biyolojik riskler, bulaşanlar ve kalıntılar) bilimsel ve teknik veri araştırmak, toplamak, bir araya getirmek, analiz etmek ve özetlemek; ortaya çıkabilecek riskleri belirlemek ve tanımlamak için harekete geçmek; gıda güvenliği alanında faaliyet gösteren örgütlerden oluşan bir ağ sistemi kurmak ve bunun işleyişinden sorumlu olmak; Komisyon’un isteği üzerine; uygulanan kriz yönetimi prosedrlерinde

bilimsel ve teknik destek vermek; Komisyon'un isteği üzerine; Komisyon, üyelik için başvuran ülkeler, uluslararası örgütler ve üçüncü ülkeler arasındaki işbirliğini geliştirmek amacıyla bilimsel ve teknik destek sağlamak; halkın ve ilgili tarafların hızlı, güvenilir, tarafsız ve kapsamlı bilgi edinmesini sağlamak; kendi alanındaki konularda elde ettiği sonuç ve görüşlerini serbestçe ifade etmektir (European Food Safety Authority, "EFSA Structure" www.efsa.eu.int).

"Tüketici sağlığı ve gıda güvenliği alanında Bilimsel Komiteler kuran 23 Temmuz 1997 tarihli ve 97/579/AT sayılı Komisyon Kararı" (*OJ L 237, 28/08/1997 P, 0018-0023*) ile kurulmuş olan "Bitkilere İlişkin Bilimsel Komite", Mayıs 2003'te EFSA'ya devredilmiştir.

2.3.3 Topluluk Bitki Çeşitliliği Ofisi

Bitki çeşit haklarının korunmasına dair sistem Topluluk mevzuatı ile kurulmuştur. Bu sistem, tüm bitki çeşitleri için verilmiş fikrî mülkiyet haklarına tüm Birlik içinde geçerli olacak şekilde izin verir. Topluluk Bitki Çeşitliliği Ofisi (CPVO), bu planı yürütür ve uygular. CPVO, 27 Nisan 1995 tarihinden beri çalışmalarını sürdürmektedir. CPVO, birlik ajansı olarak yasal statüye sahiptir. CPVO, esas olarak çeşitli ücretlerin ödenmesinde kendisini finanse eder.

2.3.4 Bitki Sağlığı Daimî Komitesi

Bu Komite, 23 Ekim 1976 tarih ve 76/894/AET sayılı Bitki Sağlığı Daimî Komitesi kurulmasına ilişkin Konsey Kararı ile kurulmuştur. Bitki sağlığı ve pestisite ilişkin düzenlemeler çalışma konularıdır. Sağlık ve Tüketicinin Korunması Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyet gösterir. Çalışma konularına göre farklı temsilcilerden oluşmaktadır. Pestisitlerin kontrolüne ilişkin olarak kayıt, pazarlama ve izin verilen kalıntı limitleri konularında, bitki sağlığı tüzüğüne ilişkin olarak bitki ve bitkisel ürünlere zararlı organizmaların yayılmasının önlenmesi ve buna uygun koşulların belirlenmesi konularında çalışmaktadır. Ayrıca Üye Devletler arasında belirli özellikteki malların dolaşımı, üçüncü ülkelere ithalat, bitki pasaportu,

listelenen ve listelenmeyen zararlı organizmalar, imha, salgın ve acil durum prosedürleri, korunmuş kuşak ve derogasyonlar konuları ile ilgili de çalışmaktadır. Bitki sağlığı konularına ilişkin olarak Komite yılda bir ya da iki kez toplanır. Bitki Sağlığı Daimî Komitesi'nin çalışma alanı kapsamında olan temel bitki sağlığı düzenlemeleri şunlardır:

- 8 Mayıs 2001 tarih ve 2001/32/AT sayılı Topluluk içinde bitki sağlığı riski olan korunmuş kuşakların tanınmasına ilişkin Komisyon Direktifi,
- 8 Mayıs 2000 tarih ve 2000/29/AT sayılı Bitkilere veya bitkisel ürünlere zararlı olan organizmaların Topluluğa girişlerine karşı ve onların Topluluk içinde yayılımına karşı koruyucu önlemlere ilişkin Konsey Direktifi,
- 15 Nisan 1998 tarihli ve 98/22/AT sayılı Toplulukta üçüncü ülkelerden gelen bitkiler, bitkisel ürünler ve başka maddelerin varış yeri dışındaki kontrol noktalarında bitki sağlığı kontrollerinin yapılması için asgari koşulları belirleyen Komisyon Direktifi,
- 20 Temmuz 1998 tarihli ve 98/57/AT sayılı *Ralstonia solanacearum* (Smith) Yabuuchi et al.'ın kontrolü hakkında Konsey Direktifi,
- 9 Eylül 1997 tarih ve 97/647/AT sayılı Patateslerde *Pseudomonas solanacearum* (Smith) teşhisi, bulunması ve belirlenmesi için geçici bir deneme programını ayrıntılarıyla veren Komisyon Kararı,
- 20 Ekim 1997 tarih ve 2051/97/AT sayılı Bitki sağlığı kontrolü konusunda Topluluk mali katkısı tahsisatlarına ilişkin hükümlerin uygulanması için detaylı kuralları belirleyen Komisyon Tüzüğü,
- 26 Temmuz 1995 tarih ve 95/44/AT sayılı 77/93/AET sayılı Konsey Direktifinin I ila V. Eklerinde liste halinde verilen bazı zararlı organizmalar, bitkiler, bitkisel ürünler ve başka maddelerin, deneme veya bilimsel amaçlarla ve çeşitli türlere ilişkin çalışmalar için Topluluğa sokulabileceği veya Topluluk veya bazı korunan alanlarında dolaşabileceği koşulları belirleyen Komisyon Direktifi,
- 21 Ocak 1994 tarihli ve 94/3/AT sayılı Üçüncü ülkelerden yapılan bir sevkiyatın kesilmesinin ya da zararlı bir organizmanın bildirilmesi için bir usul belirleyen ve bitki sağlığı ile ilgili olası bir tehlikenin bildirilmesine ilişkin Komisyon Direktifi,

- 24 Haziran 1993 tarihli ve 93/50/AET sayılı Üreticiler ya da bu tür bitkilerin alanlarında bulunan depolar ve sevk merkezlerinin resmi bir kayıt listesinde verileceği 77/93/AET sayılı Konsey Direktifinin Ek V A kısmında liste halinde verilmemiş bazı bitkileri belirleyen Komisyon Direktifi,
- 24 Haziran 1993 tarih ve 93/51/AET sayılı Bazı bitkiler, bitkisel ürünler veya başka maddelerin koruma altındaki bir bölgeden geçişi ve böyle bir koruma altındaki bölge menşeli ve bu bölge içinde dolaşım halinde bulunan bu tür bitkilerin, bitkisel ürünlerin veya başka maddelerin hareketleri için kurallar belirleyen Komisyon Direktifi,
- 4 Ekim 1993 tarihli ve 93/85/AET sayılı Patates halka çürüklüğünün kontrolü hakkında Konsey Direktifi,
- 30 Temmuz 1992 tarih ve 92/70/AET sayılı Toplulukta koruma altındaki alanların tanınmasına yönelik olarak sürdürülen araştırmalar için ayrıntılı kurallar belirleyen Komisyon Direktifi,
- 3 Kasım 1992 tarih ve 92/90/AET sayılı Bitki üreticileri ve ithalatçıları ile bitkisel ürünler veya başka maddelerin tabi oldukları yükümlülükleri ve bunların kayıt altına alınmaları için ayrıntıları belirleyen Komisyon Direktifi,
- 3 Aralık 1992 tarih ve 92/105/AET sayılı Belirli bitkilerin, bitkisel ürünlerin veya başka maddelerin Topluluk içinde hareketleri için kullanılacak bitki pasaportları için bir standardizasyon derecesi ile bu tür bitki pasaportlarının yayımlanmasına ilişkin ayrıntılı usulleri ve bunların değiştirilmesi için koşullar ve ayrıntılı usulleri belirleyen Komisyon Direktifi,
- 8 Aralık 1969 tarihli ve 69/464/AET sayılı Patates Kanseri Hastalığının Kontrolüne İlişkin Konsey Direktifi,
- 8 Aralık 1969 tarihli ve 69/465/AET sayılı Patates Kist Nematodunun Kontrolüne İlişkin Konsey Direktifi.

2.4 Bitki Sağlığı Direktifi

AB Bitki Sağlığı rejimi “*8 Mayıs 2000 tarih ve 2000/29/AT sayılı Bitkilere veya bitkisel ürünlere zararlı olan organizmaların Topluluğa girişlerine karşı ve*

onların Topluluk içinde yayılımına karşı koruyucu önlemlere ilişkin Konsey Direktifi” (OJ L 169,10.7.2000, s. 1) ile yürütülmektedir. Toplam 140 sayfa olan metin, 29 madde ve 9 ekten oluşmaktadır.

2000/29/AT sayılı Direktifin ana metni; kapsam, tanımlar, yasaklamalar, gereklilikler (denetimler, operatörlerin ruhsatlandırılması), bitki pasaportları, istisnalar, ihbarlar, komitoloji, denetim organı, finansal katkı vb. konuları içermektedir.

Direktifin amacı;

- Bitkiler ve bitkisel ürünler üzerinde zarar yapan hastalık ve zararlıların Topluluğa **girişini** engellemek.
- Bitkiler ve bitkisel ürünler üzerinde zarar yapan hastalık ve zararlıların Topluluk içerisinde **yayılmasını** engellemek.
- Topluluk içi ticareti kolaylaştırmak şeklinde belirtilebilir.

Direktifin kapsamı;

- İç ticaret (Üye Devletlerin kendi sınırları içerisindeki bitki ve bitkisel ürün ticaretlerine yönelik düzenlemeleri içerir),
- Topluluk içi ticaret,
- Topluluğa ithalat konularından oluşmaktadır.

İhracatta ticaret yapılan ülkenin kendi belirlediği kurallara göre düzenleme yapıldığından, ihracat kuralları kapsam dışında kalmaktadır. Öte yandan AB'nin bitki ve bitkisel ürün ticaretinde zararlı organizmalara karşı alınacak önlemlere ilişkin oluşturduğu kurallar oldukça gelişmiş olduklarından ve uluslararası geçerlilikleri tanınmış olduğundan dolayı büyük ölçüde ihracat yapılacak ülkenin taleplerini karşılamaktadır.

2000/29/AB sayılı Konsey Direktifini incelendiğinde;

1. Madde kapsam: “Her Üye Devlet, ulusal hükümetin kontrolü altında, özellikle bu Direktifin koşulları içindeki bitki sağlığı ile ilgili konularla bağlantı ve koordinasyon

için tek ve merkezi bir otorite oluşturmalı veya görevlendirilmelidir. Tercihen Uluslararası Bitki Sağlığı Koruma Sözleşmesi (IPPC) altında kurulan bitki koruma servisi bu amaç doğrultusunda tayin edilmelidir. Otoriteye ilişkin değişiklikler, Komisyona ve diğer Üye Devletler bildirilmelidir.”

2. Madde tanımlar:

(a) *bitki* denince; yaşayan bitkiler ve bunların tohumları dâhil yaşayan parçaları düşünülmelidir. Bitkilerin yaşayan parçaları aşağıdakileri kapsamalıdır: derin dondurucuyla saklanandan ziyade botanik anlamda meyveler, derin dondurucuyla saklananların dışındaki sebzeler, yumrular, koçanlar, soğanlar ve rizomlar/kök gövdeler, yapraklı dallar, yaprak bulunduran ağaç parçaları, bitki doku kültürleri, tohumlar. Tohumlar şu anlamda düşünülmelidir: dikilmek amaçlı olanların dışındaki botanik anlamdaki tohumlar,

(b) *bitki ürünleri*: prosesten geçmemiş veya basit hazırlıklardan geçmiş artık bitki olmayan bitki kökenli ürünler,

(c) *dikim*: sonraki büyümesi, üremesi veya çoğalmasını güvence altına almak için bitkinin yerleştirme işlemi,

(d) *dikilme amaçlı bitkiler*: halen dikilmiş olan ve dikili olarak kalması amaçlanan ya da girişlerinden sonra yeniden dikilecek olan bitkiler; veya giriş anında dikilmeyen fakat sonra dikilmesi amaçlanan bitkiler,

(e) *zararlı organizma*: hayvan veya bitki ailesine ait ya da virüs, mikoplazma veya diğer patojenlere ait bitki veya bitki ürünü zararlıları,

(f) *bitki pasaportu*: Bu Direktifin bitki sağlığı standartları ve özel koşullar ile ilgili hükümlerinin kanıtını veren ve farklı tipteki bitkiler veya bitki ürünleri için Topluluk düzeyinde standartlaştırılmış, Üye Devletteki sorumlu resmi merciler tarafından hazırlanmış ve bitki pasaportu verme prosedürünün ayrıntılarını yöneten kuralların yerine getirilmesi ile verilmiş olan resmi etiketler,

(g) *Bir Üye Devletteki sorumlu resmi merci*: Üye Devletin resmi bitki koruma servisi veya servisleri (her hangi bir Devlet otoritesi ulusal düzeyde veya ilgili Üye Devletin anayasası tarafından belirlenmiş sınırlar içindeki ulusal otoritenin kontrolü altında bölgesel düzeyde olmalıdır),

- (h) *korunmuş kuşak*: Topluluktaki; bu Direktifte söz edilen bir ya da daha fazla zararlı organizmanın o bölgeye özgü olmadığı veya onların o bölgede yerleşmelerine yönelik uygun koşulların olmasına rağmen tespit edilmedikleri, Topluluğun bir ya da daha fazla bölümünde tesis edilmiş, belli zararlı organizmaların, bu organizmaların o bölgeye özgü olmadığı veya Toplulukta tespit edilmediği gerçeğine rağmen, verilen müsait ekolojik koşullarda özel ekinler için yerleşme tehlikesinin olduğu alanlar,
- (i) *beyan veya önlem*: sertifikalar, Üye Devletin resmi bitki koruma servisinin temsilcisi veya onların sorumluluğu altında, diğer kamu memurları tarafından; tüm diğer durumlarda ister böyle temsilciler, isterse kamu memurları, isterse de Üye Devletin sorumlu resmi mercilerinden birinin görevlendirdiği, aldıkları önlemlerden hiç bir kişisel çıkarı olmayan ve niteliklendirmenin asgari koşullarını karşılayan nitelikli temsilciler tarafından, verildiyse veya alındıysa resmî olarak düşünülmelidir. Üye Devletler, onların kamu memurlarının ve nitelikli temsilcilerinin bu Direktifin doğru şekilde uygulanması için gereken niteliklere sahip olmasını güvence altına almalıdır.

3. Madde zararlı organizmaların yasaklanmasına ilişkin şartlar:

Üye Devletler, Ek I, Kısım A'da listelenen zararlı organizmaların kendi topraklarına girişini yasaklamalıdır. Ek II, Kısım A'da listelenen bitki ve bitki ürünleri Ek'in bu kısmında listelenen ilgili zararlı organizmalarla bulaştığında, Üye Devletler söz konusu bitki ve bitki ürünlerinin kendi topraklarına girişini yasaklamalıdır. Üye Devletler, korunmuş kuşaklarda:

- (a) Ek I, Kısım B'de listelenen zararlı organizmaların;
- (b) Ek II, Kısım B'de listelenen bitkiler ve bitki ürünleri burada listelenen zararlı organizmalarla bulaştığında söz konusu bitkiler ve bitki ürünlerinin girişini ve yayılmasını yasaklamalıdır.

Ek I ve II'de listelenen zararlı organizmalar aşağıdaki gibi bölünmelidir:

- Topluluğun herhangi bir bölümünde olduğu bilinmeyen ve Topluluğun bütünü ile ilgili olan organizmalar sırasıyla Ek I, Kısım A, Bölüm I'de ve Ek II, Kısım A, Bölüm I'de listelenmelidir;

- Toplulukta olduğu bilinen fakat bir bölgeye özgü olmayan veya Topluluğun her yerinde tespit edilmeyen ve Topluluğun bütünü ile ilgili olan organizmalar sırasıyla Ek I, Kısım A, Bölüm II'de ve Ek II, Kısım A, Bölüm II'de listelenmelidir;
- İlgili oldukları korumuş kuşağı karşı sırasıyla Ek I, Kısım B'de ve Ek II, Kısım B' de listelenmelidir.

Topluluğun bir ya da daha fazla yerinde bir bölgeye özgü olan veya tespit edilen zararlı organizmalar çıkarılmalı, bitkiler ve bitki ürünlerine zararlı olduğu düşünölen fakat Ek I ve Ek II'de listelenmemiş olan belirlenmiş organizmaların, kendi topraklarına girişı veya kendi topraklarında yayılması yasaklanmalı veya aynı prosedür, belirlenmiş koşullara göre özel izin gerektirmelidir. Ek II'de listelenmiş olan fakat bu ekte listelenenlerin dışındaki bitkiler üzerinde bulunan, bitkilere ve bitki ürünlerine zararlı olduğu düşünölen belirlenmiş organizmaların, kendi topraklarına girişı veya kendi topraklarında yayılması yasaklanmalı veya aynı prosedür altında belirlenmiş koşullara göre özel izin gerektirmelidir; Ek I ve II'de listelenmiş olan, izole edilmiş durumda bulunan ve bitkilere ve bitki ürünlerine zararlı olduğu düşünölen belirlenmiş organizmaların, kendi topraklarına girişı veya kendi topraklarında yayılması yasaklanmalı veya aynı prosedür altında belirlenmiş koşullara göre özel izin gerektirmelidir.

4. Madde bitki ve bitkisel ürünlerin yasaklanmasına ilişkin şartlar:

Ek III, Kısım A'da listelenen bitkiler ve bitki ürünleri Ek'in bu bölümünde listelenen ölkelerden geldiklerinde, Üye Devletler söz konusu bitkilerin ve bitki ürünlerinin kendi topraklarına girişini yasaklamalıdır. Üye Devletler, Ek III, Kısım B'de listelenen bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin kendi topraklarında bulunan ilgili korunmuş kuşaklara girişinin yasaklanması konusunda hazırlıkta bulunmalıdırlar. Ek III, Kısım A'nın Topluluğun her yeri için bitki sağığı riski oluşturan bitkileri, bitki ürünlerini ve diğer maddeleri ve Kısım B'nin sadece korunmuş bölgeler için bitki sağığı riski oluşturan bitkileri, bitki ürünlerini ve diğer maddeleri içermesini sağlayacak şekilde revize edilmelidir. Korunmuş alanlar orada

belirtilmelidir. Topluluktan gelen bitkilere, bitki ürünlerine ve diğer maddelere uygulanmamalıdır.

5. Madde özel koşullar karşılanmadıkça yasaklanan maddelere ilişkin şartlar:

Üye Devletler, Ek IV, Kısım A'da listelenen bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin kendi topraklarına girişini, Ek'in bu kısmında belirtilen ilgili özel koşullar karşılanmadıkça yasaklamalıdır. Üye Devletler, Ek IV Kısım B'de listelenen bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin korunmuş kuşaklara girişini ve buralardaki hareketini, Ek'in bu kısmında belirtilen ilgili özel koşullar karşılanmadıkça yasaklamalıdır. Üye Devletler, bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin bir Üye Devletin topraklarındaki hareketine de uygulanmasını sağlamalıdır. Endüstriyel amacı olmayan malların sahipleri ya da alıcılar için veya nakliye sırasındaki tüketim için olan ve zararlı organizmanın yayılma riskinin olmadığı küçük miktarlardaki bitkilerin, bitki ürünlerinin, gıda maddelerinin ya da yem maddelerinin hareketine uygulanmaz. Direktifin prosedürüne göre belirlenmesi gereken koşullara uygun olarak, deneme veya bilimsel amaçlar için ve çeşitlere ait seçim çalışmaları için uygulanmaz.

6. Madde resmi ihracat kontrolü; üreticilerin ve ithalatçıların kaydına ilişkin düzenlemeler:

Üye Devletler, en azından Ek V, Kısım B'de listelenen bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin diğer Üye Devlete girişi konusunda, bunların ambalajlarının tamamının veya bütünü temsil eden örneklerinin ve gerekirse nakliye araçlarının resmî olarak titizlikle muayene edildiğini ve aşağıdaki şartları taşıdığını belgelemelidir:

- (a) Ek I, Kısım A'da listelenen zararlı organizmalarla bulaşma olmadığını;
- (b) Ek II, Kısım A'da listelenen bitkiler ve bitki ürünleri durumunda, bunların Ek'in bu bölümünde listelenen zararlı organizmalarla bulaşma olmadığını;
- (c) Ek IV, Kısım A'da listelenen bitkiler ve bitki ürünleri durumunda, bunların Ek'in bu bölümünde gösterilen ilgili özel koşullara uyduğunu; şart koşulan önlemler kabul edilir edilmez, sadece Ek I, Kısım A, Bölüm

II, Ek II, Kısım A, Bölüm II ve Ek IV, Kısım A, Bölüm II konusunda uygulanır. Bu hükme göre gerçekleştirilen incelemenin seyrinde, Ek I, Kısım A, Bölüm I veya Ek II, Kısım A, Bölüm I'de listelenen zararlı organizmalar saptandığında söz edilen koşulların karşılanmadığı kabul edilir. Malın gittiği Üye Devlet burada söz edilen Maddelerde listelenen seçeneklerden birinde kendisi için fayda bulduğunda, Üye Devletler muayene önlemlerinin Direktife olan uygunluğunu güvence altına almalıdır. Üye Devletler Ek IV, Kısım A'da listelenen ve diğer Üye Devlete girecek olan tohumların Ek'in bu bölümünde listelenen ilgili özel koşullara uygunluğundan emin olmak için bunları resmî olarak muayene etmelidir. Ek I, Kısım B veya Ek II, Kısım B'de listelenen zararlı organizmalar ve Ek IV, Kısım B'de bulunan özel koşullar açısından, bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin korunmuş kuşakların içinde veya dışında hareketine uygulanmaz.

Resmî muayeneler aşağıdaki hükümler göre yapılmalıdır:

- (a) Resmî muayeneler orada kullanılan yetiştirme ortamlarının yanı sıra, üreticiler tarafından yetiştirilen, üretilen ve kullanılan veya orada bulunan ilgili bitki ve bitki ürünlerini kapsayacak şekilde genişletilmelidir.
- (b) Resmî muayeneler işletmelerde tercihen üretim yerinde yapılmalıdır.
- (c) Resmî muayeneler, Ek IV'de yer alan özel koşulların etkisinde kalmadan, düzenli olarak uygun zamanlarda yılda en az bir kez ve en azından görsel olarak yapılmalıdır; gerekirse ilave önlemler alınabilir.

Söz edilen resmî muayenelerin istendiği üreticiler, onları tanımlayan bir kayıt numarası ile resmî kayıta listelenmelidir. Böylece oluşturulan resmi kayıtlar talep üzerine Komisyona verilebilir. Üye Devletler, Ek V, Kısım A'da listelenmeyen belli bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin üreticilerinin veya üretim kuşaklarındaki toptan satış mağazalarının ya da dağıtım merkezlerinin de, resmî, lokal, bölgesel veya ulusal kayıtlara uygun olarak listelenmesini şart koşmalı ve sağlamalıdır. Bu kayıtlar, her hangi bir zamanda belli bitkileri, bitki ürünlerini ve diğer maddeleri, gerekirse ve mümkün olduğu yere kadar, üretimin doğasını veya ticaret koşullarını akılda tutarak orijinine kadar geriye doğru izleyebilen bir sistem

oluşturulabilir. Üye Devletler, hiç bir zararlı organizma yayılışından korkulmadığında:

- ilgili bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin tüm üretimi ve satışı lokal pazardaki kişiler tarafından son kullanım amaçlı olan ve resmi kayıtlarda profesyonel olarak bitki üretimi (lokal hareket) ile uğraşmayan küçük üreticileri veya işleyicileri veya
- istenen resmî muayenelerin dışında bırakılan üreticilerden gelen bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin lokal hareketini

muaf tutabilirler.

Bir veya daha fazla zararlı organizma konusunda bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin bir korunmuş bölge içindeki hareketine dair koşullar;

- bir veya daha fazla zararlı organizmaya göre bitkiler, bitki ürünleri ve diğer maddeler için adı geçen bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin oluşturulan korunmuş bölge içinden geçen hareketi konusundaki garantiler,
- resmi muayenelerin sıklığı ve zamanlaması,
- kayıtlı üreticilerin zorunlulukları,
- özellikle 'küçük üretici' ve 'lokal pazar' kavramları ve ilgili prosedürler ve muafiyeti hakkında diğer koşulları kapsar.

7, 8 ve 9. Maddeler Bitki Sağlığı Sertifikasının verilmesi:

Muayeneler sonucunda oradaki koşulların karşılandığı düşünüldüğünde, Ek III, Kısım A'da bulunan modele uyan, damga ve imza hariç Topluluğun resmi dillerinden en azından birinde düzenlemiş ve malın gideceği Üye Devletin resmi dillerinden birinde olan bitki sağlığı sertifikası verilebilir. Bitkilerin botanik ismi Latin karakterlerde gösterilmelidir. Gerekçelendirilmemiş değiştirmeler ve silinmeler sertifikayı geçersiz kılmalıdır. Bu sertifikanın verilen bütün kopyalarının üzerinde kopya olduğunu gösteren bir damga veya baskı bulunmalıdır. Üye Devletler, Ek V, Kısım A'da listelenen bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin beraberinde verilmiş bir bitki sağlığı sertifikası olmadıkça diğer Üye Devlete giremeyeceğini ifade etmelidirler. Bitki sağlığı sertifikası, bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin malı gönderen Üye Devleti terk edeceği tarihten en fazla 14 gün önce

verilebilir. Üye Devlet tarafından yapılacak olan eylem, Ek IV, Kısım B’de söz edilen tohuma kadar olan kısım ile ilgilidir.

Üye Devletler, kendi topraklarına diğer Üye Devletten gelen ve başka bir Üye Devletin topraklarına girecek olan Ek V, Kısım A’da listelenen bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin beraberlerinde eğer Ek VII, Kısım A’da bulunan örneğe göre yapılmış bitki sağlığı sertifikası varsa bunları ek muayenelerden muaf tutar.

Bir Üye Devletten gelen bitkiler, bitki ürünleri ve diğer maddeler ikinci bir Üye Devlette bölündüğünde, depolandığında veya ambalajı değiştirildiğinde ve üçüncü bir Üye Devlete girdiğinde, söz konusu ürünlerin ikinci Üye Devletin kendi topraklarında yer alan koşullara ilişkin bir riske maruz kalmadığı resmi olarak tahkik edilirse ikinci Üye Devletten yeni muayeneler yapması istenmemelidir. Bu durumda, Ek III, Kısım A’da bulunan modele uygun olarak düzenlenmiş bitki sağlığı sertifikası bir orijinal kopya olarak tekrar gönderilir. Bu sertifika, birinci Üye Devlet tarafından verilmiş olan bitki sağlığı sertifikasına veya bunun tasdikli kopyasına eklenmelidir. Bu sertifikanın başlığı “tekrar ihraç etmek için bitki sağlığı sertifikası” olabilir. Yeniden-gönderme bitki sağlığı sertifikası, bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin yeniden gönderen Üye Devleti terk edeceği tarihten en fazla 14 gün önce verilebilir.

Bitkiler, bitki ürünleri ve diğer maddeler birbirinin ardı sıra birkaç Üye Devlete girdiğinde uygulanmaz. Bu durumda eğer birden fazla “yeniden-gönderme bitki sağlığı sertifikası” verildiyse ürünün beraberinde aşağıdaki belgeler olmalıdır:

- (a) en son bitki sağlığı sertifikası veya onun tasdikli kopyası,
- (b) en son yeniden-gönderme bitki sağlığı sertifikası,
- (c) söz edilen sertifikadan önceki yeniden-gönderme bitki sağlığı sertifikası veya onun tasdikli kopyası.

Bitkilere, bitki ürünlerine ve diğer maddelere Ek IV, Kısım A’da yer alan özel koşullar uygulandığı durumda, istenen resmi bitki sağlığı sertifikası, bitkilerin, bitki

ürünlerinin ve diğer maddelerin geldiği ülkede verilmelidir. Ek IV, Kısım B'de listelenen bitkilerin ve bitki ürünlerinin Ek'in o bölümünde isimleri söz konusu ürünler karşısında gösterilen Üye Devletlere girerken de uygulanmalıdır.

10. Madde Bitki Pasaportunun Verilmesi:

Direktifte belirtilen şartlara uygun olarak yapılan muayeneler sonucunda, direktifte verilen koşulların karşılandığı düşünüldüğünde, söz edilen bitki sağlığı sertifikası yerine bir bitki pasaportu verilmelidir. Muayeneler, korunmuş kuşaklara ilişkin olan koşullarla ilgili değilse veya böyle koşulların karşılanmadığı düşünülürse verilen bitki pasaportu bu kuşaklar için geçerli olmamalıdır. Ek V, Kısım A, Bölüm I'de listelenen bitkiler, bitki ürünleri ve diğer maddeler, ilgili toprakta geçerli olan ve verilmiş bir bitki pasaportu ürünlere, ambalajlarına veya onları nakleden araçlara iliştilirilmedikçe, lokal hareketin dışında, Topluluğun içinde hareket etmemelidir.

Ek V, Kısım A, Bölüm I'de listelenen bitkiler, bitki ürünleri ve diğer maddeler, belirtilmiş korunmuş kuşakta geçerli olan ve verilmiş bir bitki pasaportu ürünlere, ambalajlarına veya onları nakleden araçlara iliştilirilmedikçe, bu kuşağa girmemelidir ve orada hareket etmemelidir. Eğer korunmuş kuşağın içinden nakliye hakkındaki ifade edilen koşullar tam olarak karşılandıysa aynı şartlar uygulanmalıdır.

Bir bitki pasaportu daha sonraki bir tarihte ve Topluluğun herhangi bir yerinde aşağıdaki hükümlere uygun olarak diğer bir bitki pasaportu ile değiştirilebilir:

- bir bitki pasaportu sadece, gönderilen mallar bölündüğünde veya gönderilen malların bir kaçı veya parçaları birleştirildiğinde veya gönderilen malın bitki sağlığı durumu değiştiğinde, Ek IV'de veya belirtilmiş diğer durumlarda şart koşulan özel koşulların etkisinde kalmadan değiştirilir.
- yer değiştirme, sadece üretici olsun veya olmasın, bir resmi kayıta listelenen gerçek ve tüzel kişilerin talebi üzerine direktife uygun olarak yapılabilir.

- yer değiştirme pasaportu, sadece talep eden işletmenin bulunduğu alandaki sorumlu resmi merci tarafından ve sadece, eğer ilgili ürünün kimliği ve Ek I ve II'de listelenen zararlı organizmalardan dolayı dağıtımdan itibaren enfeksiyon riskinin olmadığı üretici tarafından garanti edilirse hazırlanır.
- yer değiştirme prosedürü kabul edilebilen hükümlere uymalıdır.
- yer değiştirme pasaportu, orijinal üreticinin ve eğer bitki sağlığı durumunda değişiklik varsa bu değişiklikten sorumlu olan operatörün numarasını da içeren belirlenmiş özel bir işaret taşımalıdır.

11. ve 12. Maddeler İstenilen standartlara uygun olmayan materyale ilişkin:

Belirtilen şartlara uygun olarak yapılan muayenelerin sonucunda, verilen koşulların karşılanmadığı düşünöldüğünde, bitki pasaportu verilmemelidir. İlgili muayenenin bulguları dikkate alınarak, üretici tarafından yetiştirilen, üretilen veya kullanılan ya da onun işletmesinde başka türlü bulunan bitkiler, bitki ürünleri veya diğer maddelerin parçasının veya bunların yetiştirildiği ortamın parçasının zararlı organizmaların yayılmasına ilişkin herhangi bir risk teşkil etmediği tespit edildiğinde, söz konusu şartlar uygulanmamalıdır. İlgili bitkiler, bitki ürünleri veya yetiştirme ortamları aşağıdaki resmi önlemlerin bir veya daha fazlasına tabi olmalıdır:

- Uygun işlem, bunu takiben eğer işlemin sonucunda koşulların karşılandığı düşünöürse bitki pasaportunun verilmesi,
- Ek risk teşkil etmedikleri kuşaklara resmi kontrol altında hareketleri için bir izin,
- Endüstriyel proses yerlerine resmi kontrol altında hareketleri için bir izin,
- İmha.

Zararlı organizmanın yayılma riski ortadan kaldırıldığı anlaşılıncaya kadar üreticinin faaliyetleri tamamen veya kısmen askıya alınmalıdır. Bu askıya alma sürdürdüğü sürece bitki pasaportu düzenlenemez. Yapılan resmi muayeneler sonunda söz konusu

ürünlerin Ek I ve II'de listelenen zararlı organizmalardan arı olmadıkları düşünüldüğünde, gereken değişiklik yapıldığı halde uygulanmalıdır.

Üye Devlet, bitki sağlığı sertifikasına ek deklarasyon talep etmemelidir. Eğer gönderilen bitkilerin, bitki ürünlerinin veya diğer maddelerin bir parçası Ek I ve II'de listelenen zararlı organizmalarla bulaştığına dair resmi olarak araştırılırsa, bulaşma şüphesinin veya zararlı organizmanın yayılma riski olasılığının olmadığı anlaşılan diğer parçanın girişi yasaklanmamalıdır. Üye Devletler, bitkiler, bitki ürünleri veya diğer maddeler kendi topraklarına girdiğinde verilen bitki sağlığı sertifikalarının veya yeniden gönderme bitki sağlığı sertifikalarının yetkili servisin en azından servisin ismini ve giriş tarihini gösteren bir giriş damgasını taşımasını talep etmelidirler. Üye Devletler kendi bitki koruma örgütü, gönderen Üye Devletten gelen bitkilerin, bitki ürünlerinin veya diğer maddelerin bitki sağlığı önlemleriyle ilgili yasaklamalara veya kısıtlamalara tabi olarak durdurulduğu her vakayı söz konusu Üye Devletin bitki koruma örgütüne bildirmesini sağlamalıdır. Standartlaştırılmış bir bilgi sistemi kurulabilir. Üye Devletler, aşağıdaki hükümlere uygun olarak resmi kontroller yürütmelidir:

- bitkiler, bitki ürünleri veya diğer maddeler hareket ettiğinde herhangi bir yerde ve her hangi bir zamanda yapılan kontroller,
- satın alanların işletmelerinin yanı sıra bitkilerin, bitki ürünlerinin veya diğer maddelerin yetiştirildiği, üretildiği, depolandığı veya satışa sunulduğu işletmelerde ara sıra yapılan kontroller,
- bitki sağlığı dışındaki nedenlerden dolayı yapılan diğer doküman kontrolleri ile aynı zamanda ara sıra yapılan kontroller.

Kontroller bir resmi kayıta uygun olarak listelenen işletmelerde düzenli olarak yapılmalıdır. Bitkileri, bitki ürünlerini ve diğer maddeleri ticari amaçla satın alanlar, bitki üretimi ile profesyonel olarak meşgul olan son kullanıcılar olarak, ilgili bitki pasaportunu en az bir yıl süre saklamalı ve kayıtlarına referansları girmelidirler. Müfettişler bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin üretim ve pazarlama zincirinin her hangi bir aşamasına dahil edilmelidir. Söz konusu müfettişler bitki pasaportu ve kayıtlarla ilgili olanlar da dâhil olmak üzere ilgili resmi kontroller için

gerekli olan araştırmayı yapmakla yetkilendirilmelidir. Üye Devletler, resmi kontrollerde uzmanlar tarafından desteklenebilir. Yapılan resmi kontroller yoluyla bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin zararlı organizmaların yayılmasında risk teşkil ettikleri anlaşıldığında bunlar resmi önlemlere tabi olmalıdırlar.

13. Madde Üçüncü ülkelerden ithalat; Sınır Kontrol Noktaları:

Üye Devletler en azından Ek V, Kısım B’de listelenen ve üçüncü ülkelerden gelen bitkiler, bitki ürünleri ve diğer maddeler hakkında aşağıdakileri ifade etmelidir:

(a) bu bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin ve bunların ambalajlarının bütünüyle ya da bütünü temsil eden örnekler yoluyla resmi olarak titizlikle muayene edilmesini ve gereğinde aşağıdakilerin olabildiğince tayin edilebildiğinden emin olmak için bunların nakliyesinde kullanılan araçların da resmi olarak titizlikle muayene edilmesini,

- Ek I, Kısım A’da listelenen zararlı organizmalarla bulaşma olmadığı,
- Ek II, Kısım A’da listelenen bitkiler, bitki ürünleri ve diğer maddeler durumunda, bunların Ek’in adı geçen bölümünde listelenen ilgili zararlı organizmalarla bulaşmadığı,
- Ek II, Kısım A’da listelenen bitkiler, bitki ürünleri ve diğer maddeler durumunda, bunların Ek’in adı geçen bölümünde gösterilen ilgili özel koşullara uyduğu.

(b) bu bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin beraberlerinde Madde 7 veya 8’ de belirtilen sertifikaların olması ve bir bitki sağlığı sertifikasının bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer ürünlerin malı gönderen ülkeyi terk etmeden en fazla 14 gün önce verilebileceğini ve bu sertifikaların IPPC’nin 21 Kasım 1979’da tadil edilmiş olarak Ek’inde tanımlanan modele uygun olan bilgiyi içermelidir ve IPPC altında veya IPPC ile mukavelesi olmayan ülkeler durumunda ülkenin yasaları veya tüzükleri temelinde bu amaç için belirlenen yetkiler kapsamında verilmelidir.

IPPC'nin Ek'inde tanımlanan modele uygun olarak verilmiş olan bitki sağlığı sertifikasının orijinali geçiş dönemlerinde kullanılabilir. Böyle bir dönemin sona erme tarihi direktifte yer alan prosedüre uygun olarak tayin edilebilir.

ye Devletler, nc ülkelerden gelen Ek V, Kısım B'de listelenen bitkileri, bitki ürünlerini ve diğer maddeleri içerdiği deklare edilmeyen malların, bu konuda kural ihlali olduğuna inanmak için ciddi nedenler bulunduğunda, resmi olarak muayene edilmesi gerektiğine karar verebilirler. Böyle muayenelerin yapılması gereken durumlar ve metotlar belirlenebilir

Muayenenin sonucunda, gelen malın kimliği konusunda özellikle de alt familya (genus), tür veya orijin ile ilgili şüphe olursa, gelen malın Ek V, Kısım B'de listelenen bitkileri, bitki ürünlerini ve diğer maddeleri içerdiği düşünülmelidir. Zararlı organizmanın yayılma riskinin olmadığı tespit edildiğinde:

- bitkiler, bitki ürünleri ve diğer maddeler doğrudan Topluluk içindeki iki yer arasında nc bir ülkenin topraklarından geçerek hareket ettiğinde,
- Topluluk topraklarından transit geçtiğinde,

uygulanmamalıdır.

Zararlı organizmanın yayılma riskinin olmadığı belirlendiğinde, bir ye Devlet, belirtilmiş bireysel durumlarda yakın sınır komşusu olan nc ülkede yetiştirilmiş, üretilmiş ve/veya kullanılmış bitkilere, bitki ürünlerine ve diğer maddelere kendi topraklarının sınır kuşağındaki yakın yerlerde çalışılması için şart koşabilir.

İstisnaya konu olan bitkilere, bitki ürünlerine ve diğer maddelere söz konusu bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin geldiği nc ülkeye ilişkin belgeler eşlik etmelidir. Komisyon ve belli nc ülkelerin yetkili mercileri arasında yapılan ve direktifte yer alan prosedüre uygun olarak onaylanan teknik düzenlemelerde, sözü edilen muayenelerle ilgili faaliyetlerin de Komisyonun yetkisi altında ve ilgili hükümlerine uygun olarak ilgili nc ülkede bu ülkenin resmi bitki sağlığı örgütüyle işbirliği içinde yapılabilceği kabul edilebilir.

Korunmuş kuşağa giden mal durumunda, sırasıyla Ek I, II ve III'lerin B Kısımlarında listelenen zararlı organizmalara ve özel koşullar uygulanmalıdır. İlgili bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin Topluluğa ilk girişlerinde, bu konuda Topluluk ve belli üçüncü ülkeler arasında yapılan özel anlaşmaların etkisinde kalmadan uygulanmalıdır.

Üye Devletler, ithalatçıların, üretici olsun veya olmasın, bir resmi kayda dahil edilmesini şart koşmalıdır. Kimlik ve belge kontrolleri ve de uyumu güvence altına almak amaçlı kontroller niteliğinde olan muayeneler, gümrük formaliteleri dahil diğer idari formalitelerin yapıldığı yerde ve zamanda yapılmalıdır.

Bitki sağlığı kontrolü niteliğinde olan muayeneler sözü edilen muayenelerin yapıldığı yerde veya buraya yakın bir yerde gerçekleştirilmelidir. Üye Devletlerin yetkili makamları, Komisyona ve diğer Üye Devletlere giriş noktalarının listesini göndermelidir. Bununla birlikte bu özel durumlarda, bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin nakliyesine ilişkin özel garantiler bulunduğu sürece bitki sağlığı kontrolleri gidilecek yerde yapılabilir. Yapılan bitki sağlığı kontrollerinin ilgili olduğu yere kadar olan muayene içyapısını güçlendirmek için Üye Devletlere bir Topluluk mali katkısı verilmelidir. Bu katkının amacı, muayene için gerekli olan ekipman ve bina tedariklerini iyileştirmek olmalıdır.

Komisyon, Avrupa Birliği genel bütçesinde bu amaca uygun fon tahsis edilmesi için öneride bulunmalıdır. Bu amaç için tahsis edilen fon limitler içerisinde, Topluluk katkısı, doğrudan ekipman ve binanın iyileştirilmesi ile ilgili olan harcamaların % 50' sini karşılamalıdır. Topluluk mali katkısının yerine ve miktarına, ilgili Üye Devlettten gelen bilgi ve dokümanların ve uygun olduğunda Komisyonun izni üzerine uzman tarafından yapılan araştırma sonuçlarının ışığında ve ilgili amaç için tahsis edilen fona bağlı olarak karar verilmelidir. Yapılan muayeneler temelinde koşullar karşılandığı düşünülmediğinde aşağıdaki resmi önlemlerden biri veya daha fazlası derhal alınmalıdır:

- koşulları sağlamaya yönelik uygun muameleler,
- enfekte olmuş ürünlerin gelen maldan çıkarılması,

- incelemelerin veya resmi testlerin sonucu hazır oluncaya kadar bir karantina süresinin yükümlülüğü,
- ürünlerin Topluluk dışındaki bir yere gönderme izninin reddi,
- imha etme.

Çıkarma veya red etme durumunda, Üye Devlet, bitkiler, bitki ürünleri ve diğer maddeler kendi topraklarına giriş için bildirildiğinde hazırlanan bitki sağlığı sertifikasının veya yeniden gönderme bitki sağlığı sertifikasının ilgili sorumlu resmi merciler tarafından iptal edilmesini sağlamalıdır. İptal üzerine, sözkonusu sertifikaların ön yüzlerinde ve göze çarpan bir yerde, belirtilen sorumlu mercilerden en azından isimlerini ve red tarihini gösteren kırmızı üçgen ‘sertifika iptal edilmiştir’ işaretli kaşe bulunmalıdır. Büyük harfle ve en azından Topluluk resmi dillerinden birinde yazılmalıdır.

14. Madde Eklerde değişikliğe ilişkin prosedürler:

Komisyonun gelen öneri üzerine hareket eden Konsey, Ek’lerde yapılacak herhangi bir değişikliği aşağıda yer alan prosedüre uygun olarak kabul etmelidir:

(a) belli üçüncü ülkelerden gelen bitkiler, bitki ürünleri veya diğer maddeler hususundaki Ek III’e ilave başlıklar aşağıdaki koşulları karşıladığında:

- (i) bu başlıklar üçüncü ülkelerden gelen böyle ürünlerin girişi hakkında halen özel yasaklamalar uygulayan bir Üye Devletin talebi üzerine girdiğinde;
- (ii) orijin ülkede olan zararlı organizmalar Topluluğun tamamı veya bir parçası için risk oluşturduğunda;
- (iii) onların söz konusu ürünlerdeki varlıkları giriş anlarında etkin bir şekilde saptanamadığında.

(b) belli üçüncü ülkelerden gelen bitkiler, bitki ürünleri veya diğer maddeler hususundaki diğer Ek’lere ilave başlıklar aşağıdaki koşulları karşıladığında:

- (i) bu başlıklar üçüncü ülkelerden gelen böyle ürünlerin girişi hakkında halen özel yasaklamalar uygulayan bir Üye Devletin talebi üzerine girdiğinde;

- (ii) orijin ülkede olan zararlı organizmalar Topluluğun tamamı veya bir parçası için ekinler konusunda olası hasarın boyutunun öngörülemediği risk oluşturduğunda;
- (c) ilgili Üye Devletle anlaşarak Eklerin B Kısımlarındaki düzeltmeler;
- (d) Eklere bilimsel ve teknik ilerlemeler ışığında yapılan düzeltmeler.

15. Madde Derogasyonlar:

Acil durumlarda prosedüre uygun olarak, Üye Devletler talep üzerine aşağıdaki maddelerde derogasyona izin verebilirler:

- Tahta durumunda eğer benzer korumalar verildiyse,
- zararlı organizmanın yayılma riskinin aşağıdaki faktörlerden biri veya daha fazlası yoluyla önlenmesi sağlandığında, izin verebilirler:
 - bitkilerin veya bitki ürünlerinin orijini,
 - uygun işlemler,
 - bitkilerin veya bitki ürünlerinin kullanımı için özel tedbirler.

Risk, bulunabilen bilimsel ve teknik bilgiler temelinde değerlendirilmelidir; böyle bilgiler yetersiz olduğunda ek soruşturmalar veya uygun olduğunda Komisyonun yetkisi altında ve ilgili bitkilerin, bitki ürünlerinin veya diğer maddelerin geldiği ülkede uygun olarak yapılan araştırmalar yoluyla tamamlanmalıdır. Her izin Topluluk topraklarının hepsine veya bir kısmına bireysel olarak ve zararlı organizmaların korunmuş bölgelerde söz konusu ürün tarafından yayılma riskini dikkate alan koşullar altında veya belli bölgelerde tarımsal ve ekolojik koşullardaki farklılıkları dikkate alarak uygulanmalıdır. Bu gibi durumlarda, ilgili Üye Devletler kati olarak, yukarıdaki hükümler uyarınca belli zorunluluklardan muaf tutulmalıdır.

Derogasyon olması durumunda her bireysel vaka için derogasyon verilmesi için gerekli koşulların sağlandığını belirten bir resmi ibare talep edilmelidir. Üye Devlet Komisyonu bilgilendirmelidir. Komisyon her yıl bu bilgileri diğer Üye Devletlere bildirmelidir.

16. Madde Acil Önlemler; Listelenmiş ya da listelenmemiş zararlı organizmaların bildirilmesi:

Her Üye Devlet, Ek I, Kısım A, Bölüm I veya Ek II, Kısım A, Bölüm I'de listelenen zararlı organizmaların kendi topraklarında bulunmasını veya topraklarının bir kısmında mevcudiyetleri daha önce bilinmeyen Ek I, Kısım A, Bölüm I veya Kısım B ya da Ek II, Kısım A, Bölüm II'de veya Kısım B'de listelenen zararlı organizmaların görülmesi durumunu Komisyona ve diğer Üye Devletlere derhal bildirmelidir. Üye Devlet sözkonusu zararlı organizmayı ortadan kaldırmak, bu mümkün değilse yayılmasını engellemek için gereken önlemleri almalıdır. Komisyonu ve diğer Üye Devletleri alınan önlemler konusunda bilgilendirmelidir. Her Üye Devlet, kendi topraklarındaki varlıkları daha önce bilinmeyen Ek I ve II'de listelenen zararlı organizmaların ortaya çıkması veya buna ilişkin bir şüphe bulunması durumunda Komisyonu ve diğer Üye Devletleri derhal bilgilendirmeli ve alınan veya alınması amaçlanan önlemleri bildirmelidir. Bu önlemler, ilgili zararlı organizmaların Üye Devletlerin topraklarında diğer yayılma riskini önleyecek şekilde olmalıdır. Zararlı organizmaların girme veya yayılma tehlikesinin olduğu düşünülen üçüncü ülkelerden gelen bitkiler, bitki ürünleri ve diğer maddelerin sevkiyatı konusunda, ilgili Üye Devletler Topluluk topraklarını bu tehlikeden korumak için gereken önlemleri derhal almalıdır ve Komisyonu ve Diğer Üye Devletleri bundan haberdar etmelidir. Komisyon, bu önlemlerin bir zararlı organizmanın kendi topraklarına girişini veya orada yayılmasını önlemek için yeterli zamanda alınamayacağını düşünürse, gerekli gördüğü ek önlemleri geçici olarak alabilir. Komisyon, durumu Bitki Sağlığı Daimi Komitesi'nde olabildiğince çabuk incelemelidir. Komisyonun yetkisi altında yerinde araştırmalar yapılabilir. Üye Devletler tarafından alınan önlemlerin kaldırılıp kandırılmayacağına veya düzeltilip düzeltilmeyeceğine dair olanlar da dâhil olmak üzere gerekli hükümler kabul edilebilir. Komisyon, durumla ilgili gelişmeleri izlemeli ve aynı prosedür altında sözkonusu önlemleri, gelişmelerin gerektirdiği şekilde tadil veya iptal etmelidir. Bir önlem yukarıda söz edilen prosedür altında kabul edilinceye kadar Üye Devlet aldığı önlemleri koruyabilir.

17.18. ve 19. Maddeler Komite Oylama Prosedürleri:

Bu Maddede ifade edilen prosedür izlendiğinde, mesele vakit geçirmeden ister Başkanın kendi inisiyatifiyle isterse de bir Üye Devletin talebi üzerine Bitki Sağlığı Daimi Komitesine Başkan tarafından getirilmelidir. Komisyonun bir temsilcisi alınacak önlemlerin bir taslağını Komiteye teslim etmelidir. Komite, meselenin acilliğine bağlı olarak taslakla ilgili görüşünü bildirmelidir. Önlemler Komitenin görüşüne uygun olduğunda Komisyon bunları kabul etmeli ve hemen yerine getirmelidir. Önlemler Komitenin görüşüne uygun olmadığında veya hiçbir görüş bildirilmediğinde, Komisyon Konseye derhal alınması gereken önlemler üzerine bir öneri teslim etmelidir. Konsey öneriyi nitelikli çoğunluk ile kabul etmelidir. Eğer meselenin dile getirildiği tarihi izleyen üç ay içinde Konsey önlemleri kabul etmez ise Komisyon önerilen önlemleri, Konseyin söylenen önlemleri basit çoğunlukla kabul ettiği durumlar haricinde, kabul etmeli ve hemen yerine getirmelidir.

20. Madde Direktifte değişiklik yapılmasına ilişkin prosedürler:

Topluluk hükümleri ile olan uyumu sağlamak için bu Direktifte gerekli görülen düzeltmeler kabul edilmelidir. Bitkiler, bitki ürünleri ve diğer maddeler, özellikle de Ek VI'da listelenenler, bunların ambalajları ve nakledildikleri araçlar için Üye Devletler genelde bitkilere ve bitki ürünlerine depolama sırasında saldıran zararlı organizmalara karşı özel bitki sağlığı önlemleri alabilirler.

21. Madde Direktifin uygulanması:

Bu Direktifin doğru ve her yerde aynı şekilde uygulanmasını sağlamak için Üye Devletlerin yetkisi altında yapılan kontrollerden etkilenmeksizin, Komisyon listelenen görevler konusunda, yerinde, Direktifin hükümlerine uygun olarak kendi yetkisi altındaki uzmanları kontrol yapmak üzere görevlendirebilir. Bu gibi kontroller bir Üye Devlette gerçekleştirildiğinde, bunlar, Üye Devletin resmi bitki sağlığı koruma örgütü ile yakın işbirliği içinde ve prosedüre uygun olarak yapılmalıdır. Uzmanlar:

- Komisyon tarafından görevlendirebilirler,

- Üye Devletler tarafından görevlendirebilirler ve geçici olarak veya bu amaç için düzenlenmiş ve bir önceki düzenlemeye bağlı olmayan şekilde Komisyonu adına çalışabilirler.

Söz konusu uzmanlar, en azından bir Üye Devlette, resmi bitki sağlığını kontrolleri yapmakla görevli personel için talep edilen niteliklere sahip olmalıdırlar.

Kontroller aşağıdaki konularda yapılabilir:

- incelemelerin izlenmesi,
- muayenelerin izlenmesi veya Üye Devletlerle işbirliği içinde yapılması,
- teknik düzenlemelerde belirtilen faaliyetlerin gerçekleştirilmesi,
- araştırmaların yapılması,
- Komisyona ilgili konularda yardım edilmesi ,
- nitelikli çoğunluk ile hareket eden Komisyondan gelen öneri üzerine Konsey tarafından uzmanlara verilen görevlerin yapılması.

Uzmanlar;

- bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin yetiştirildiği, üretildiği, işlendiği ve depolandığı fidanlıkları, çiftlikleri ve diğer yerleri ziyaret edebilir,
- incelemeler ile muayenelerin yapıldığı yerleri ziyaret edebilir,
- Üye Devletlerin resmi bitki koruma örgütlerinin memurları ile istişare edebilir,
- Üye Devletlerin ulusal müfettişlerine bu Direktifin uygulanması doğrultusundaki faaliyetleri gerçekleştirmek üzere eşlik edebilirler.

Üye Devletler, muayenelerin tüm hedef ve etkinliğinin sağlanması için gereken tüm adımları atmalıdır. Ayrıca, uzmanların görevlerini her hangi bir mani olmadan yapabilmelerini sağlamalı ve uzmanların talebi üzerine onlara laboratuvar ekipmanları ve laboratuvar personeli dahil, gerekli tüm donanımları sağlamalıdır. Komisyon bu gibi taleplerden gelen harcamaların Avrupa Birliği genel bütçesinden bu amaç için tahsis edilen fon kapsamında karşılanmasını güvence altına almalıdır. Uzmanlar, ulusal mevzuatlara uygun olarak, ilgili Üye Devletin resmi bitki koruma örgütü

tarafından görevlendirilmelidir. Uzmanlar faaliyetleri ve bulguları konusunda Komisyona rapor vermelidir. Görev, muayenelerin uygun olarak yapılmasını kapsadığında, bu muayeneler oluşturulmuş bir muayene programıyla bütünleştirilmeli ve ilgili Üye Devletler tarafından oluşturulan prosedürün kurallarına uyulmalıdır; bununla birlikte birleştirilmiş muayene durumunda ilgili Üye Devlet, eğer kendi bitki koruma örgütü ve Komisyon arasında anlaşma sağlandı ise, sevkıyatın Topluluğa girmesine izin verilmeyecektir. Topluluk uzmanları ve ulusal müfettişler anlaşamazlarsa, ilgili Üye Devlet belirleyici bir kararı beklerken gereken geçici önlemleri almalıdır. Bütün durumlarda, ceza tutanakları ve idari cezalar konusunda ulusal hükümler normal prosedürlere göre uygulanmalıdır. Uzmanlar bu Direktifin hükümlerinin ihlalinde şüphe ettiklerinde, bu durum ilgili Üye Devletin yetkili makamlarına bildirilmelidir.

Komisyon, zararlı organizmaların yeni vakalarının bildirilmesi için bir ağ kurmalı ve uzmanlar ve ulusal müfettişlerin faaliyetlerini yapmalarına yönelik kılavuzların düzenlenmesi için tavsiyelerde bulunmalıdır. Bu ikinci görevde Komisyonu desteklemek için, Üye Devletler bitki sağlığı alanında mevcut ulusal muayene prosedürlerini Komisyona göndermelidir.

22, 23 ve 24. Maddeler kayıplar ve kontrol önlemlerine ilişkin tazminat:

Bir zararlı organizmanın Topluluğa girmesi veya orada yayılması sonucunda, Üye Devlet, bu zararlı organizmayı yok etmek veya mümkün değilse, kontrol altına almak için onunla mücadele amacıyla alınan veya planlanan gerekli önlemlerle doğrudan bağlantılı olan harcamaları karşılamak için Topluluktan, 'bitki sağlığı kontrolü' mali yardımı alabilir.

İlgili Üye Devlet, talebi üzerine, Ek I ve II'de listelensin veya listelenmesin ilgili organizma;

- söz konusu organizmanın ya daha önce orada olduğu bilinmeyen veya yok edildiği bir alanda ortaya çıkmasından dolayı Topluluğun bütünü veya parçası için yakın bir tehlike teşkil ettiğinde,

- söz konusu alana, üçüncü bir ülkeden veya Topluğun bir başka yerinden bitkilerin, bitki ürünlerinin ve diğer maddelerin sevkiyatı yoluyla girdiğinde

Topluluk mali katkısını alabilir.

Gerekli önlemler:

- (a) resmi olarak veya aşağıdakiler konusunda resmi talep üzerine yapılan imha, dezenfeksiyon, dezenfestasyon, sterilizasyon, temizleme veya diğer muameleler;
 - (i) organizmanın söz konusu alana girdiği sevkiyatı teşkil eden ve bulaşmış olduğu bilinen veya şüphelenilen bitkiler, bitki ürünleri veya diğer ürünler;
 - (ii) ilgili sevkiyattaki zararlı organizmalarla bulaşmış olduğu bilinen veya şüphelenilen bitkilerden yetiştirilen veya bu sevkiyatların bitkilerine, bitki ürünlerine veya diğer ürünlerine ya da bunlardan yetiştirilen bitkilere çok yakın olan bitkiler, bitki ürünleri veya diğer ürünler;
 - (iii) ilgili zararlı organizmalarla bulaşmış olduğu bilinen veya şüphelenilen yetiştirme zeminleri ve alanlar,
 - (iv) yukarıda söz edilen bitkilerin, bitki ürünlerinin veya diğer ürünlerin hepsi veya parçası ile temas etmiş olan üretim materyalleri, ambalajlama, paketleme ve depolama malzemeleri, depolama veya ambalajlama işletmeleri, nakliye araçları.
- (b) resmi olarak veya girmiş olan zararlı organizma ile bulaşmanın varlığı veya boyutunu izlemek için resmi talep üzerine yapılan muayene ve testler;
- (c) söz konusu sevkiyattan veya ondan yetiştirilen materyalin dışındaki bitkilerin, bitki ürünlerinin veya diğer ürünlerin yanı sıra yetiştirme zeminlerinin, ekilebilen alanların veya işletmelerin kullanılması konusundaki giren zararlı organizmayla ilgili bitki sağlığı riski zemininde alınan resmi kararların sonucu olan yasaklamalar ve kısıtlamalar.

Kamu fonundan:

- ilgili yetkili makamın düzenli işletme maliyeti ile ilgili olanlar hariç, tarif edilen önlemlerin maliyetlerin tümünü veya parçasını karşılamak için, veya
- tarif edilen önlemlerin bir veya daha fazlasının sonucundaki kazanç kayıplarının dışında olan finansal kayıpların tamamının veya bir kısmının karşılanması için yapılan ödemeler,

gerekli önlemlerle doğrudan alakalı olan harcamalar olarak düşünülmelidir.

Topluluktan gelen mali katkıyı nitelemek için, ilgili Üye Devlet en geç, zararlı organizmanın tespit edildiği yılı takip eden takvim yılının sonundan önce Komisyona baş vurmalıdır ve Komisyonu ve diğer Üye Devletleri aşağıdakiler konusunda derhal bilgilendirmelidir:

- zararlı organizmanın ortaya çıkmasının doğası ve boyutu ile ne zaman, nerede ve nasıl tespit edildiği,
- zararlı organizmanın girdiği sevkıyatın kimliği,
- alınan gerekli önlemler veya zaman çizelgesiyle birlikte planlanan yardım, ve
- elde edilen sonuçlar ve yapılan veya yapılacak olan harcamaların gerçek veya tahmini maliyeti ile Üye Devletler tarafından aynı gerekli önlemlerin yürütülmesi için ayrılan kamu fonundan karşılanan veya karşılanacak olan bu gibi harcamaların oranı.

Gerçek saptama tarihi 1 Ocak 1995 - 30 Ocak 1997 tarihleri arasında ise, bu tarih, tespit etme tarihi olarak alınmalıdır. Topluluktan gelen mali katkının tahsisatı ve miktarına, Üye Devlet tarafından teslim edilen bilgi ve belgeler, söz edilen tehlikenin boyutunu dikkate alarak Komisyonun yetkisi altında çalışan uzman tarafından yapılan araştırmaların ışığında ve bu amaç için ayrılan tahsisata bağlı olarak karar verilmelidir. Bu amaçlar için bulunan tahsisatlarla belirlenen sınırlar içinde, Topluluktan gelen mali katkı % 50'yi karşılamalıdır ve zararlı organizmanın ortaya çıkışının tespit edildiği tarihten sonra iki yıldan fazla olmayan bir süre içinde alındığı veya bu süre için planlanan önlemlerle doğrudan ilgili olan harcamaların % 25'e kadar olan bölümü karşılanmalıdır.

Topluluktan gelen mali katkı yıllara göre azalmalıdır. Bir Üye Devlet, sevkiyatın kimliği hakkındaki talep edilen bilgiyi tedarik edemediğinde, ortaya çıkışın varsayılan kaynaklarını ve sevkiyatın niçin tanımlanamadığının nedenlerini göstermelidir. Mali katkının tahsisatı aynı prosedüre göre bu bilgini değerlendirme çıktılarına bağlı olarak onaylanabilir. Topluluk içinde durumun gelişmesi ışığında, prosedüre uygun olarak ilave aksiyonların yerine getirileceğine veya ilgili Üye Devlet tarafından alınan ya da planlanan önlemlerin belli gereklilikler veya ek koşullara tabi tutulacağına, eğer bunlar söz konusu hedefin başarılması için gerekliyse, karar verilebilir. Bu gibi ilave aksiyonlar, gereklilikler ve koşullar için Topluluktan gelen mali katkı tahsisatına aynı prosedürle karar verilmelidir. Bu amaçlar için bulunan tahsisatlarla belirlenen sınırlar içinde, Topluluktan gelen mali katkıdoğrudan ilave ilgili aksiyonlar, gereklilikler ve koşullar ile alakalı olan harcamaların % 50' sini kapsamalıdır. Bu gibi ilave aksiyonlar, gereklilikler ve koşullar esasen ilgili Üye Devletten ziyade Topluluk topraklarını korumak için tasarlanır, aynı prosedüre göre Topluluktan gelen mali katkı tahsisatının harcamaların % 50' sinden fazlasını karşılamasına karar verilebilir. Topluluktan gelen mali katkı zamanla sınırlanmalı ve ilgili yıllar aşıldığında azalmalıdır. Topluluktan gelen mali katkı tahsisatı, ulusal yasalar, Topluluk yasaları veya uluslararası yasalar altındaki harcamaların ödenmesi, kayıpların veya hasarların karşılanması için, Üye Devletler dahil olmak üzere ilgili Üye Devletin ya da bireylerin diğerlerine karşı sahip oldukları tazminatların olumlu veya olumsuz etkisinde kalmamalıdır. Bu tazminatlardaki haklar, yasaların işletilmesiyle, Topluluk mali katkısının ödemesinin etkisiyle, bu gibi harcamaların, kayıpların veya hasarların katkı tarafından karşılandığı ölçüde Topluluğa bir transferin hedefi olacaktır. Topluluk mali katkısı birkaç taksit halinde ödenebilir. Eğer Topluluk mali katkısını tahsis edildiği gibi artık doğrulanmadığı görünürse aşağıdaki uygulanmalıdır. Eğer Üye Devletten gelen bilgilerden söz edilen müfettişler tarafından Komisyon yetkisi altında yapılan araştırmaların sonuçlarından ya da Komisyonun, Yapısal Fonlarla ilgili genel hükümlerin yer aldığı 21 Haziran 1999 tarih ve 1260/1999/AT sayılı KONSEY Tüzüğü (OJ L 161, 26.6.1999, s .1) Madde 39'da bulunanlara benzer prosedürlere uygun olarak yaptığı uygun incelemelerin sonuçlarından

- karar verilen gerekli önlemlerin, bütün olarak veya kısmen, yerine getirilmesindeki başarısızlıklar veya bu hükümlere uygun olarak belirlenen ya da izlenen hedeflerin gerektirdiği kurallara veya zaman sınırlarına uymadaki başarısızlıklar doğrulanmadığı, veya
- önlemler artık gerekmediği, veya
- 1260/1999/AT sayılı Konsey Tüzüğü, Madde 39'da tanımlanan durumun açıklandığı

saptanıyorsa, Topluluk mali katkısının ilgili Üye Devlete verilmesi.

Eğer belirtilen kaynaklardan;

- (a) gerekli önlemlerin
 - (i) yerine getirilmediği; veya
 - (ii) bu hükümlere uygun olarak belirlenen ya da izlenen hedeflerin gerektirdiği kurallara veya zaman sınırlarına uyan bir şekilde yerine getirilmediği; veya
- (b) ödenen miktarın mali katkının tahsis edildiğinin dışındaki amaçlar için kullanıldığı; veya
- (c) 1260/1999/AT sayılı Konsey Tüzüğü, Madde 39'da tanımlanan durumun açıklandığı saptanıyorsa, ilgili Üye Devlet, kendine ödenen Topluluk mali katkısı tahsisatı miktarının hepsini veya parçasını geri vermelidir. Geç ödeme hesabının faizi Finansal Tüzüğün hükümlerine uygun olarak ve prosedüre göre Komisyon tarafından düzenlenen düzenlemelere uygun olarak ödenmemiş toplamın üzerine eklenmelidir.

Söz edilen zararlı organizmaların ortaya çıkmasının nedenleri konusunda aşağıdakiler uygulanmalıdır: Komisyon, zararlı organizmaların ortaya çıkmasının ilgili alanda ortaya çıkmasına zararlı organizmayı taşıyan bir ya da daha fazla sevkıyatın bu alana hareket etmesinin neden olup olmadığını doğrulamalı ve sevkıyatın/ geldiği Üye Devleti veya Üye Devletler sırasını tanımlamalıdır. Zararlı organizmayı taşıyan sevkıyatın geldiği Üye Devlet, yukarıda söz edilen Üye Devlet

olsun veya olmasın, Komisyonu, onun talebi üzerine, ilgili sevkıyatın/sevkıyatların orijini veya orijinleri ile ilgili tüm ayrıntılar ve Üye Devletin bu Direktifin hükümlerine uymayan sevkıyatın/sevkıyatları saptamada niçin başarısız olduğunu tespit etmek için, bu Direktifte şart koşulan incelemeler, muayeneler ve kontroller de dâhil olmak üzere kapsanan idari işlemler konusunda derhal bilgilendirmelidir. Belirlenmiş bir süre içinde aynı orijinden veya orijinlerden gönderilen diğer sevkıyatların varacağı yerler konusunda da Komisyonu, onun talebi üzerine bilgilendirmelidir. Bilginin sağlanması amacı doğrultusunda, Komisyonun yetkisi altındaki uzmanlar tarafında araştırma yapılabilir. Bu hükümlere uygun olarak elde edilen bilgi, Topluluğun bitki sağlığı tüzüklerinin veya bunların yerine getirilmesindeki başarısızlıkların ve bu başarısızlıkları çözümü için alınabilecek önlemlerin tanımlanması amacı doğrultusunda, Komite de incelenmelidir. Söz edilen bilgi, Antlaşmanın ve bu Direktifin altında yer alan hükümleri, incelemelerle ilgili olanları veya muayenelerle ilgili olanları, karşılamakta başarısız olan sevkıyatın/sevkıyatların geldiği Üye Devletin ilgili alanda zararlı organizmanın ortaya çıkması ile sonuçlanan uygunsuzluğu saptamadığını tespit etmek için de kullanılmalıdır.

25. Madde BIP'e ilişkin Topluluk finansal yardımı:

Mali katkı hakkında Komisyonda gelen öneri üzerine nitelikli çoğunlukla hareket eden Konsey, bu amaç için kullanılmaya hazır tahsisatla belirlenen sınırlar içinde olan ve doğrudan ekipman ve binalarla ilgili olan harcamaların % 70 kadar olan Topluluk katkısını doğrulayan üstün Topluluk çıkarlarının istisnai durumları hususundaki hükümleri kabul etmelidir.

26. Madde Finansal yardım ve ödemelere ilişkin raporlama prosedürleri:

En geç 20 Ocak 2002 tarihine kadar Komisyon başvuruların sonuçlarını incelemeli ve beraberinde tadil için gerekli önerilerle olan bir raporu Konseye teslim etmelidir.

27. Madde 77/93/AET Konsey Direktifi ve değişiklikler:

Ek VIII, Kısım A'da listelenenlerle tadil edilmiş olan 77/93/AET sayılı Direktif bu vesileyle, Üye Devletlerin Ek VIII, Kısım B'de bulunan yerlerinin değiştirme başvurular için verilen zaman sınırlarına uyma zorunluluklarının olumlu veya olumsuz etkisinde kalmadan, kaldırılmıştır. İptal edilen Direktife yapılan atıflar bu

Direktife yapılan atıflar olarak yorumlanmalıdır ve Ek IX'da yer alan bağlantı tablosuna göre okunmalıdır.

28. ve 29. Maddeler Zamanlama:

Bu Direktif *Avrupa Topluluğu Resmi Gazetesinde* yayınlanmasını takip eden yirminci günde yürürlüğe girer. Bu Direktif Üye Devletlere hitap eder.

2000/29/AT sayılı Konsey direktifinin eklerini incelediğimiz zaman;

Ek 1 - Topluluk içine girişi ve topluluk içinde yayılması yasaklı zararlı organizma listesi

A) Üye Devletlere girişi ve topluluk içinde yayılması yasaklı zararlı organizma listesi

- i. Topluluk içerisinde mevcut olmadığı bilinen zararlı organizmalar (34 böcek, akar, nematot (20+alt tür), 1 Bakteri, 16 Fungus, 6 Virüs ve virüs benzeri organizma (29 alt tür), 1 parazit bitki)
- ii. Topluluk içerisinde mevcut olduğu bilinen zararlı organizmalar (11 böcek, akar, nematot, 2 Bakteri, 2 Fungus, 3 Virüs ve virüs benzeri organizma)

B) Topluluk içerisindeki belirli korunmuş bölgelere girişi ve bu bölgelerde yayılması yasaklı zararlı organizma listesi (4 böcek, akar, nematot, 2 Virüs ve virüs benzeri organizma)

Ek 2- Belirli Bitki ve Bitkisel ürünler üzerinde mevcudiyetleri durumunda Topluluk içine girişi ve topluluk içinde yayılması yasaklı zararlı organizma listesi

A) Belirli Bitki ve Bitkisel ürünler üzerinde mevcudiyetleri durumunda Üye Devletlere girişi ve topluluk içinde yayılması yasaklı zararlı organizma listesi

- i. Topluluk içerisinde mevcut olmadığı bilinen zararlı organizmalar (32 böcek, akar, nematot, 5 Bakteri, 15 Fungus, 15 Virüs ve virüs benzeri organizma)

ii. Topluluk içerisinde mevcut olduğu bilinen zararlı organizmalar (9 böcek, akar, nematot, 11 Bakteri, 12 Fungus, 16 Virüs ve virüs benzeri organizma)

B) Belirli Bitki ve Bitkisel ürünler üzerinde mevcudiyetleri durumunda Topluluk içerisindeki belirli korunmuş bölgelere girişi ve bu bölgelerde yayılması yasaklı zararlı organizma listesi (10 böcek, akar, nematot, 2 Bakteri, 3 Fungus, 1 Virüs ve virüs benzeri organizma)

Ek 3 - Topluluk içine girişi yasaklı Bitki, Bitkisel Ürün ve Diğer maddeler listesi

Ek 4 - Topluluk içerisine ve tüm Üye Devletlerde girişi ve topluluk içinde dolaşımı için özel kurallar belirlenmiş Bitki, Bitkisel Ürün ve Diğer maddeler listesi

Ek 5 - Topluluğa girişine izin verilmeden önce Bitki Sağlık Kontrolü yapılması gereken Bitki, Bitkisel Ürün ve Diğer maddeler listesi

Ek 6 - Özel düzenlemelerin uygulanacağı Bitki ve Bitkisel Ürünler

Ek 7 - Sertifika Modelleri

Ek 8 - Kaldırılan direktif ve ekleri; Transposition (aktarma) ve uygulamaya girme zamanlamaları

Ek 9 - Korelasyon (bağlantı) Tabloları

AB bitki sağlığı mevzuatının temel hedefi, toplulukta bitkilere zararlı organizmaların ortadan kaldırılması, bunların topluluk içinde yayılmasının önlenmesi, toplulukta bulunmayan zararlı organizmaların ithalat yoluyla girişini engellemek amacıyla karantina tedbirleri alınması, bitkisel kaynaklı gıdaların güvenliğini korumak, AB üyesi ülkelerdeki bitkilerin sağlık ve kalite düzeyinin güvenliğini sağlamaktır. Aynı zamanda bu mevzuat uluslararası bitki sağlığı standartları ve kuralları uyarınca dünyanın diğer bölgelerinden yapılan ithalat da dâhil olmak üzere, AB sınırları dâhilinde gerçekleştirilen bitki ve bitkisel ürün ticaretini de düzenlemektedir. Bitki sağlığı mevzuatı kapsamında önemli olan diğer bir husus ise zirai mücadele ilaçları (bitki koruma ürünleri) ile ilgili düzenlemelerdir. Yeni mevzuat ile geçmişten itibaren Üye Devletlerde ruhsatlandırılmış olan ilaçların hepsinin yeniden değerlendirmeye tabi tutulması gerektiğinden, bu ilaçların kalıntılarına ilişkin

düzenlemeler konusunda hâlihazırda çok karmaşık bir yapı bulunmaktadır. Bu yapı Üye Devletlerarasındaki ticarete de birtakım sorunlara yol açmaktadır. Avrupa Bitki Koruma Organizasyonu (Europe Plant Protection Organization- EPPO) tüm üye ülkeleri ortak bir bitki koruma çatısı altında toplamak ve uygulamaları standartlaştırmak amacıyla kurulmuş bir organizasyondur. Bu organizasyon, bitki karantina organizma listelerini açıklar, bitki sağlık sertifikasının içeriğinde olması gerekenleri belirler, asgari ortak müşterekleri belirler ve bunu üyelerine duyurur. Ancak her ülke kendine özgü bitki sağlık sertifika şekli belirleyebilir, içerik ise organizasyon üyelerince değiştirilemez. Bitki sağlığı alanındaki diğer mevzuat ise temel olarak tohum ve fide kalitesi ile bitki çeşidi haklarına ilişkindir. Tohum ve fide kalitesi kapsamında, üreticilere sertifikalı ve kaliteli tohumluk sunulmasını hedefleyen düzenlemeler yer almaktadır.

2.5 Bitki Sağlığı Rejimi Bileşenleri

2.5.1 Zararlı organizmalar

AB bitki sağlığı rejimi içerisinde zararlı organizmalar konu başlığı altında yer alan tüm düzenlemelere ilişkin temel mevzuat; *“2000/29/AT sayılı ve 8 Mayıs 2000 tarihli, Bitkilere veya bitkisel ürünlere zararlı olan organizmaların Topluluğa girişlerine karşı ve onların Topluluk içinde yayılımına karşı koruyucu önlemler üzerine Konsey Direktifi”*dir.

Topluluk bitki sağlığı rejiminin temel amacı bitki ve bitkisel ürünlere zararlı organizmaların Topluluğa girişi ve yayılmasını önlemektir. **Zararlı organizma:** hayvan veya bitki ailesine ait ya da virüs, mikoplazma veya diğer patojenlere ait bitki veya bitki ürünü zararlıları kapsamaktadır. **Bitki denince** yaşayan bitkiler ve bunların tohumlar dâhil yaşayan parçaları düşünülmelidir. Bitkilerin yaşayan parçaları aşağıdakileri kapsmalıdır: derin dondurucuyla saklanandan ziyade botanik anlamda meyveler, derin dondurucuyla saklananların dışındaki sebzeler, yumrular, koçanlar, soğanlar ve rizomlar/kök gövdeler, yapraklı dallar, yaprak bulunduran ağaç parçaları,

bitki doku kültürleri tohumlar şu anlamda düşünülmelidir: dikilmek amaçlı olanların dışındaki botanik anlamdaki tohumlar. **Bitki ürünleri** şu anlamda düşünülmelidir: işleminden geçmemiş veya basit hazırlıklardan geçmiş artık bitki olmayan bitki kökenli ürünleri kapsamaktadır.

Zararlı Organizmalar kapsamında ele alınan konular;

1. Korunmuş Kuşaklar
2. Bitki Pasaport Sistemi (Topluluk içi ticaret/Üçüncü ülkeler ile ticaret)
3. Kontrol Önlemleridir.

Bu konu kapsamında yukarıda sözü geçen 2000/29/AT sayılı direktifin yanı sıra Topluluk içi ticaret Topluluk içerisinde üreticilerin kayıt altına alınmasına ilişkin olarak **“Bitkiler, bitkisel ürünler ve diğer maddelerin üreticilerinin ve ithalatçılarının tabi oldukları zorunlulukları oluşturan ve onların kayıtları/tescilleri için olan ayrıntıları oluşturan”** 3 Ekim 1992 tarih ve 92/90/AET sayılı Komisyon Direktifi (*OJ L344, 26.11.1992 s. 0038–0039*), ve **“77/93/AET sayılı Konsey Direktifinin Ek V Bölüm A’ da yer almayan bazı bitkilerin üretildikleri bölgelerdeki üreticiler, depolar ve paketleme merkezlerinin resmi bir kayıt altına alınması için bu bitkilere özelleşmiş”** 24 Haziran tarih ve 93/50/AET sayılı Komisyon Direktifleri (*OJ No. L 205, 17.08.1993, p.22*) ile düzenlenmektedir.

Zararlı organizmalar konusu içerisindeki ikinci başlık “Bitki Pasaportu Sistemi”dir. Bu başlık içerisinde Topluluk içi ticarete ve üçüncü ülkelerle ticarete konu bitki ve bitkisel ürünlere ilişkin detaylı bilgilerin yer aldığı ve zorunlu taşınması gereken pasaportlara ilişkin düzenlemelerin yapıldığı **“Belli bitki bitkisel ürün ve diğer maddelerin Topluluk içinde hareketlerinde kullanılacak olan bitki pasaportları için bir standardizasyon derecesi oluşturan, ve bu gibi pasaportların verilmesi ile ilgili ayrıntılı prosedürleri ve değiştirme için koşulları ve ayrıntılı prosedürleri oluşturan”** 3 Aralık 1992 tarih ve 92/105/AET sayılı Komisyon Direktifi (*OJ L 004, 08.01.1993 s . 0022- 0025*)’ni değiştiren 2 Mart 2005 tarih ve 2005/17/AT sayılı Komisyon Direktifleri (*OJ L 57, 3.3.2005, s. 23–24*) mevcuttur. Bitki Pasaportlarında, ürüne ilişkin bulunması gereken minimum veriler komisyonca

belirlenmekle birlikte pasaportların niteliği ve ülke içinde düzenlenmelerine ilişkin kurallar her Üye Devletin kendi sorumluluğuna verilmiştir.

Tüm bu mevzuatların yanı sıra “Bitki Sağlık Kontrolleri”nin yapılmasına ilişkin olarak **“2000/29/AT Direktifinin EK V B’de listelenen belirli bitki, bitki ürünleri ve diğer maddelerin bitki sağlığı kontrollerinin azaltılması ve tipine ilişkin kriterler ve gerekli şartlara ilişkin detaylı kuralları belirleyen”**11 Kasım 2004 tarih ve 1756/2004/AB sayılı Komisyon Tüzüğü (*OJ L 169, 10.7.2000, p. 1*) ve **“2000/29/AT Direktifinin EK V B’de listelenen belirli bitki, bitki ürünleri ve diğer maddelerin Topluluğa giriş noktalarında belirlenmesi ve bunlara ilişkin bitki sağlığı kontrolü yapılmasını düzenleyen”** 7 Kasım 2004 tarih ve 2004/103/AT sayılı Komisyon Direktifi (*OJ L 313, 12.10.2004, p. 16–20*) ile zararlı organizmalar ve onları taşıyan bitki bitkisel ürün ve diğer maddelerin bilimsel denemeler, araştırmalar, çalışmalar ve tür seleksiyonları için ithalat şartlarını belirleyen **“77/93/AET sayılı Konsey Direktifinin I ila V. Eklerinde liste halinde verilen bazı zararlı organizmalar, bitkiler, bitkisel ürünler ve başka maddelerin, deneme veya bilimsel amaçlarla ve çeşitli türlere ilişkin çalışmalar için Topluluğa sokulabileceği veya Topluluk veya bazı korunan alanlarında dolaşabileceği koşulları belirleyen”** 26 Temmuz 1995 tarih ve 95/44/AT sayılı Konsey Direktifi (*OJ No L 44, 28.2.1995, s . 56*) ve ve onu değiştiren **“77/93/AET sayılı Konsey Direktifinin EK I’ den Ek V’ e kadar olan bölümünde listelenen bazı zararlı organizma, bitki, bitkisel ürün ve diğer maddelerin deneme veya bilimsel amaçlar için ve çeşit seleksiyonu için Topluluğa veya belli korunmuş bölgelere girişini veya buralardaki hareketini düzenleyen kuralların oluşturulmasına dair olan 95/44/AT sayılı Konsey Direktifini tadil eden”** 25 Temmuz 1997 tarih ve 97/46/AT sayılı Komisyon Direktifleri (*OJ L 204, 31.07.1997, s. 0043–0046*) de bulunmaktadır.

Zararlı organizmaların bir bölgeye girişi ve o bölgeler arasında taşınarak topluluk içerisinde yayılmasına sebep olan en önemli sebeplerden biri ticarete konu ürünlerin nakliyatı ve depolanması sırasında kullanılan ahşap ambalaj malzemeleri ile yükler arasına ve etrafına konulan saman ve ahşap parça malzemeleridir. Bu amaçla ahşap ambalaj maddeleri, saman ve ahşap parçaların Topluluk içerisine girişi için gerekli

şartlar, “**2000/29/AT Direktifinin EK II, III, IV VE V.’ler de değişiklik yapılmasını öngören**” 5 Kasım 2004 tarih ve 2004/102/AT sayılı Komisyon Direktifi (*OJ L 309, 6.10.2004, p. 9–25*) ile 1 Mayıs 2005 itibari ile geçerli olan ve **2000/29/AT Direktifinin EK IV’de değişiklik yapılmasını öngören**” 28 Şubat 2005 tarih ve 2005/15/AT sayılı Konsey Direktifleri (*OJ L 56, 2.3.2005, p. 12–13*) ile düzenlenmektedir.

Ahşap ambalaj malzemelerinin taşınması gereken teknik şartlar:

- Ahşap malzemeler ISPM15’e uygun olarak, ısı yoluyla veya Methyl Bromide kullanılarak sterilize edilmiş olmalıdır,
 - IPPC logosu ve 3 kodu (ülke, üretici ve uygulanan işlemler) içerecek şekilde **ISPM15** mührü ile resmi olarak işaretlenmelidir,
 - Ocak 2009 itibari ile topluk içerisine ithal edilecek tüm ahşap malzemeler işlenmiş ahşaptan yapılmalıdır,
- şeklinde belirtilmektedir.

Üçüncü başlığımız olan **Korunmuş Kuşaklar** (alanlar/bölgeler) topluluk içerisindeki, Üye Devletin talebi ile 2000/29/AT sayılı direktif içerisinde yer alan bir veya daha çok zararlı organizmanın o alana girişine karşın özel önlemler alınması öngörülen alanlardır. Bu alanlar belirli zararlı organizmaların bulunmadığı ancak içindeki çevresel şartların onların yerleşmesi için uygun olduğu alanlardır.

Bazı durumlarda ilgili zararlı organizma korunmuş alanda mevcuttur ancak **eradikasyon** çalışmaları devam etmektedir. Bir Üye Devletin tüm alanı da korunmuş bölge olabilir veya sadece tüm alanın farklı farklı parçaları farklı zararlı organizmalara karşı korunmuş bölge ilan edilebilir. İlgili Üye Devlet söz konusu alanın o zararlıdan arî olduğunu yıllık sörveyler ile kanıtlamalıdır.

Korunmuş kuşaklara ilişkin AB mevzuatları;

- Belirli hastalık risklerine maruz kalan korunmuş kuşakların tanınmasına ilişkin ***“Topluluk içinde bitki sağlığı riski olan korunmuş kuşakların tanınmasına ilişkin”*** 8 Mayıs 2001 tarih ve 2001/32/AT sayılı Komisyon Direktifi (*OJ L 127, 9.5.2001, p. 38–41*) ve onu değiştiren 24 Mart 2006 tarih ve 2006/36/AT sayılı Komisyon Direktifi, (*OJ L 88, 25.3.2006, p. 13–15*)
- Bir alana veya ülkeye korunmuş alan statüsünün verilmesine ilişkin yapılacak surveyleri belirleyen Komisyon Tüzüğü: ***“Toplulukta koruma altındaki alanların tanınmasına yönelik olarak sürdürülen araştırmalar için ayrıntılı kurallar belirleyen”*** 30 Temmuz 1992 tarih ve 92/70/AET sayılı Komisyon Direktifi (*OJ No L 70, 17. 3. 1992, p. 27.*),
- ***“Belli bitkilerin, bitkisel ürünlerin ve diğer maddelerin koruma altındaki bir kuşağın içinden geçiş hareketlerine ve kökeni böyle koruma altındaki bir kuşak olan bu gibi bitkilerin, bitkisel ürünlerin ve diğer maddelerin koruma altındaki böyle bir kuşağın içindeki hareketlerine ilişkin kuralları düzenleyen”*** 24 Haziran 1993 tarihli ve 93/51/AET sayılı Komisyon Direktifi (*OJ L 105, 17.08.1993 s .0024-0025*).

2.5.2 Bitki koruma ürünleri

Bitki Koruma Ürünleri (BKÜ) konusu sadece AB bitki sağlığı politikasının en önemli başlıklarından bir tanesi değil aynı zamanda halk sağlığı, hayvan sağlığı ve çevrenin korunması bakımından sosyal boyutu ile de ön plana çıkan bir konu durumundadır. Ayrıca yalnız AB’de değil tüm dünyada AR-GE faaliyetlerine en yüksek payın ayrıldığı sektörler arasında yer almaktadır. Bugün dünya nüfusu sürekli olarak artmakta ve artışın doğal sonucu olarak gıda maddelerine olan ihtiyaçta sürekli artmaktadır. Günümüzde doğal ürünlere olan talep artış göstermekte olsa da, Gıdanın hammaddesini oluşturan tarımsal üretimde kimyasal mücadele yöntemlerini kullanmadan dünya nüfusunu doyurmak mümkün olmamaktadır. Bu

sebeplerden dolayı günümüz gelişmiş ülkeleri hem insanların karınlarını doyurmaya çalışırken hem de çevreyle dost uygulamalar geliştirme çabasındadırlar. Artık gelişmiş ülkelerin birincil hedefi halklarına güvenli gıda sunmaktır. Bu nedenle çevre, hayvan ve insan sağlığına en az zararı verecek tarımsal kimyasalların geliştirilmesi, tüketiciye arzı ile kontrollü ve sürdürülebilir kullanımının sağlanmasına yönelik politikaların geliştirilmesi konularına çok önem vermektedirler.

Dünya tarımsal kimyasal üretimde söz sahibi ülkelerin ve bilinçli tüketici kitlelerinin bir araya geldiği AB’de BKÜ’lerinin üretimi, ruhsatlandırılması, kontrollü ve sürdürülebilir kullanılması konularına ilişkin olarak çok detaylı düzenlemeler hazırlamış ve bu düzenlemelerini yeni bulgular ışığında sürekli olarak güncelleyerek BKÜ üretim ve pazara sunma sürecini daha zorlu bir hale getirmektedir.

AB’de “Bitki Koruma Ürünleri” konusu kapsamında ele alınan başlıklar:

1. Maksimum Kalıntı Limitleri,
 - a. Örnekleme: ***“79/700/AET sayılı Tüzüğü tadil eden bitkisel ve hayvansal orijinli ürünlerde pestisit kalıntılarının resmi kontrollerine ilişkin örnekleme metotlarını düzenleyen”*** 11 Temmuz 2002 tarih ve 2002/63/AT sayılı Komisyon Direktifi. (*OJ L 134, 22.5.2002, p. 36.*)
 - b. Limitler: ***“Meyve ve sebzelerde maksimum kalıntı limitlerinin belirlenmesine ilişkin”*** 23 Ekim 1976 tarih ve 76/895/AET sayılı Konsey Direktifi (*OJ L 340, 9.12.1976, p. 26*), ***“Tahıllarda maksimum kalıntı limitlerinin belirlenmesine ilişkin”*** 24 Temmuz 1986 tarih ve 86/362/AET sayılı Konsey Direktifi (*OJ L 221, 7.8.1986, p. 37*), ***“Hayvansal orijinli gıda maddelerinde maksimum kalıntı limitlerinin belirlenmesine ilişkin”*** 24 Temmuz 1986 tarih ve 86/363/AET sayılı Konsey Direktifi (*OJ L 221, 7.8.1986, p. 43*), ***“Meyve ve sebzeler dâhil bitkisel orijinli belirli ürünlerde maksimum kalıntı limitlerinin belirlenmesine ilişkin”*** 27 Kasım 1990 tarih ve 90/642/AET sayılı Konsey Direktifi (*OJ L 350, 14.12.1990, p. 71*) ve ***91/414/AET sayılı Konsey Direktifini ve eklerini değiştiren***

gıda ve bitkisel ve hayvansal orijinli yemlerin üstünde ve içinde maksimum kalıntı limitlerinin belirlenmesine ilişkin” 23 Şubat 2005 tarih ve 396/2005/AT sayılı Komisyon Tüzüğü (OJ L 70, 16.3.2005, p. 1–16) ile kalıntıların düzenlenmesi, kontrolü ve kullanımına ilişkin kurallar düzenlenmektedir.

2. Ruhsatlandırma ve Pazara Sunma:

a. Yasaklı maddeler: *“Berlirli aktif maddeleri içeren bitki koruma ürünlerinin kullanımı ve piyasaya arzının yasaklanmasına ilişkin*” 21 Aralık 1978 tarih ve 79/117/AET sayılı Konsey Direktifi (OJ L 33, 8.2.1979, p. 36)

b. Ruhsatlandırma: *“Bitki koruma ürünlerinin pazarlanması ile ilgili*” 15 Temmuz 1991 tarih ve 91/414/AET sayılı Konsey Direktifi (OJ L 230, 19.8.1991, p. 1–32)

Kalıntılar: Pestisitler için “Maksimum Kalıntı Limitleri” (MRL) Topluluk düzeyinde yaklaşık 150 bitki koruma ürünü için ve diğer uyumlaştırılmamış ürünler içinde Üye Devlet düzeyinde oluşturulmuştur. Topluluk, MRL’lerin belirlenmesi çalışmalarını bilimsel temellere dayandırarak, bebekleri de içerecek şekilde tüm tüketicilerin korunması hedefiyle, Topluluk ve Üye Devletlerin eşit sorumluluğu altında yürümektedir.

MRL’lerin Maksimum Toksikolojik Limitler olmadığı unutulmaması gereken bir noktadır. MRL’ler iyi tarım uygulamaları (İTU) temellidir ve eğer İTU kriterlerine uygun pestisit kullanımı yapılmış ise ürünler üzerinde bulunması hedeflenen maksimum kalıntı limitleri olarak belirtilmektedir. Bununla birlikte, MRL’lerin belirlenmesi sırasında Toksikolojik limitlerin yükseltilmemesine dikkat edilmektedir.

Eğer Topluluk genelinde herhangi bir pestisit/ürün kombinasyonuna yönelik limitler oluşturulmamış ise her Üye Devlet tüketici sağlığını korumak amacıyla gerekli MRL’leri ulusal düzeyde belirler.

Maksimum Kalıntı Limitleri;

- Üye ülkelerdeki ve üçüncü ülkelerde ki iyi tarım uygulamaları ile uyumlu olacak şekilde belirlenir.
- Farklı yaş gruplarındaki tüketiciler açısından risk değerlendirmesi yapıldıktan sonra eğer güvenli bulunursa belirlenir.
- Bununla birlikte, limitleri aşan durumlar yakından izlenerek, değerlendirilir ve Üye ülkelerde ki yetkili makamlar ile “gıdalar için hızlı alarm sistemi (Rapid Alarm System)” yoluyla tüketiciyi potansiyel risklerden korumak amaçlanmaktadır.

MRL’ler belirlenirken;

- a) Doğru şekilde pestisit uygulaması (İTU) yapılmış tarımsal ürünler üzerindeki veya içerisindeki kalıntıları belirlemek için tarımsal kontrol denemeleri oluşturulmaktadır.
- b) Tüketici tarafından kalıntı alım/giriş şekillerine yönelik modellemeler oluşturularak, Avrupa popülasyonu ve ulusal popülasyonlar ile alt popülasyonlar için normal ve en kötü koşullar altında günlük kalıntı alım değerleri belirlenmektedir.
- c) Pestisitler üzerine yapılan toksikolojik testlerden elde edilen veriler “günlük kabul edilebilir alım” (ADI) değerlerini oluşturmada kullanılır. Bu değerler genellikle ömür boyu (kronik) maruz kalma sürecince hiçbir ters etki oluşturmayan en yüksek dozu içermekte ve ardından uygun güvenlik faktörleri uygulanmaktadır. Yakın zamanda ortaya çıkan görüş, kimi kalıntıların kısa süre (akut) içinde toksik etki yaratabileceği, bu nedenle kronik maruz kalma senaryolarının MRL’lerin belirlenmesi açısından uygun olmadığı yönündedir. Bu konu Komisyon içerisinde ve Topluluk içerisinde yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Bu olasılığında göz önüne

alınması için Akut Referans Doz (ARfD) ve tüketici alım modelleri tekrar gözden geçirilmektedir.

- d)** Eğer tahmini tüm ürünler için (b) maddesinde belirtilen yöntemler ile belirlenen günlük tüketici alımı, (c) maddesi altında belirlenen ADI'ya oranla daha düşük ise (a) maddesi altında belirlenen kalıntı limitleri MRL olarak kabul edilir. Hesaplanan alım düzeyinin daha yüksek çıkması durumunda ise, (a) maddesinde belirtilen kullanım düzeyleri modifiye edilerek ürünler üzerindeki kalıntı düzeyi düşürülmelidir. Eğer bu mümkün olmayacak ise bu pestisit o ürün üzerinde kullanılmasına izin verilmez ve MRL'si "limit of determination" yani 0 olarak kabul edilir.
- e)** İşlenmiş ürünler ve kompoze gıdalar için MRL'ler genellikle tarımsal ürün için belirlenen MRL temelinde uygun seyreltme veya konsantrasyon faktörü uygulaması yoluyla oluşturulur. Kompoze gıdalar için MRL'ler içeriklerin kompoze gıda içerisindeki ilişkili konsantrasyonları göz önüne alınarak belirlenir. Bu uygulamaya bir istisna olarak belirli işlenmiş ürünler ve kompoze gıdalar için özel MRL'ler belirlenebilir.

396/2005/AT'nin ekleri:

EK I: Bitkisel ve hayvansal orijinli ürünleri listeler. 178/2006/AT sayılı Tüzükle oluşturulmuştur.

EK II: MRL'lerine karar verilmiş Aktif Maddeler

EK III: MRL'lerine henüz karar verilmemiş Aktif Maddeler

Ek IV: MRL'ye ihtiyaç duyulmayan

Ek V: varsayılan değerler henüz yayınlanmamışlardır.

Kontroller, için örnekleme MRL direktiflerinde belirtildiği üzere **2002/63/AT** sayılı direktifin ekinde belirtilen prosedüre uygun olarak yapılır.

2002/63/AT'nin ekleri:

- Bir partiden alınacak minimum birincil örnek sayısı

- İstatistik temelli: örnek sayısı hedeflenen uygunsuzluk bulma olasılığına bağlı olarak değişir.

Birincil örnekleri tanımlar ve minimum laboratuvar örnek büyüklüğünü belirler.

Ruhsatlandırma ve Pazara Sunma

AB Komisyonunun “Bitki Koruma Ürünlerinin” ruhsatlandırılması politikası kapsamında en önemli konu **İnsan Sağlığı ve Çevredir**. AB Komisyonu 1992 yılında itibaren çok iddialı bir iş programı yürütmektedir. Komisyon topluluk çapında, AB’de kullanılan BKÜ’ler içerisinde mevcut olan tüm etkili maddeler için bir tekrar gözden geçirme bir programı oluşturmuştur. Bilimsel değerlendirme temeline dayalı olan bu tekrar gözden geçirme sürecinde, her başvuru sahibi ilgili maddenin, insan sağlığı, çevre, ekotoksikolojik ve gıda zincirindeki kalıntılar bağlamında güvenli olarak kullanılabileceğini kanıtlaması gerekmektedir.

Bu program 2008 yılı itibariyle tamamlanacaktır. Bitki Koruma ürünlerinin ruhsatlandırılması ve pazara sunulmasına ilişkin 2 temel direktif bulunmaktadır. Bunlar;

- **79/117/AET** sayılı Belirli Aktif Maddeleri İçeren Bitki Koruma Ürünlerinin Kullanımını ve Piyasaya Arzını Yasaklayan Konsey Direktifi
- **91/414/AET** sayılı Bitki Koruma Ürünlerinin pazara sunulmasına ilişkin 15 Temmuz 1991 sayılı Konsey Direktifi

79/117/AET sayılı direktifin eki içerisinde listelenen 16 madde (civa, organo-chloride ve çeşitli bileşikler) topluluk içerisinde hiçbir durumda kullanılamaz ve piyasaya arz edilemezler.

Direktif 10 maddenin ve 1 ekin yer aldığı 7 sayfadan oluşmaktadır AB’nin BKÜ’lere ilişkin ikinci temel mevzuatı olan, **91/414/AET** sayılı Bitki Koruma Ürünlerinin pazara sunulmasına ilişkin 15 Temmuz 1991 sayılı Konsey Direktifi 195 sayfa içerisinde 24 madde ve 6 ekten oluşmaktadır.

Bu Direktif, bitki koruma ürünlerinin topluluk içerisinde;

- ruhsatlandırılmasını
- pazara sunulmasını
- kullanımını
- kontrolünü düzenler.

91/414/AET'nin amaçları;

- Üst düzey koruma
- Kabul edilemez bir etkinin olmaması
- Ruhsatlandırma kurallarının uyumlaştırılması, Tek düzelik ilkesi
- Zorunlu resmi ruhsatlandırma
- Topluluk düzeyinde, aktif maddelerin belirlenmesi, kontrolü, değerlendirilmesi, izlenmesi

şeklinde özetlenebilir.

91/414/AET'nin içerdiği hükümler;

- BKÜ ruhsatlarının verilmesi, tekrar değerlendirilmesi, geri alınması
- Aktif Maddelerin EK I'e dâhil edilmesi
- Potansiyel zarar etkisine ilişkin bilgilerin düzenlenmesi
- Ruhsat için başvuru
- Bilgi değişimi
- Veri gereksinimi ve verilerin korunması
- Paketleme ve etiketlemeye yönelik düzenlemelerdir.

Yukarıda sözü edilen hükümlerin Üye Devletlere getirdiği yükümlülükler;

- Pazara sunma ve ulusal ruhsatlandırmaya konu BKÜ'lerinin kullanımı,
- Ürün depolama ve ulusal ruhsata sahip olmayan BKÜ'lerin dolaşım kurallarına uyum,
- Kullanım şartlarına uyum,

- Aktif maddelerin sınıflandırma paketlemesine ve etiketlenmesine uygunluktur.

BKÜ'lerinin ruhsatlandırılması sırasında. “Bitki Koruma Ürünleri” Aşağıda sıralanan amaçlar çerçevesinde, kullanıcıya bir formülasyon halinde sunulan, bir veya daha fazla aktif madde içeren, aktif madde ve preparatlar:

- aşağıda aksi belirtilmedikçe, tüm zararlı organizmalara karşı bitkileri ve bitkisel ürünleri korumak veya bu tür organizmaların etkilerini engellemek,
- Besin maddesi dışında bitkilerin yaşam fonksiyonlarını (büyüme düzenleyicileri gibi) etkilemek,
- bu madde ve ürünler koruyucularla ilgili özel Konsey ve Komisyon hükümlerine tabi olmadığı sürece, bitkisel ürünleri korumak,
- istenmeyen bitkileri yok etmek veya
- bitki parçalarını yok etmek, istenmeyen bitki gelişimini kontrol etmek veya önlemek
- gerekliliklerini tam olarak karşılanmasının sağlanması,
- Aktif maddeler için başvuru kabulü, dosyanın başka bir MS'e ve Komisyona iletilmesi,
- Yeni bilgiye ilişkin zorunlu bilgilendirme zorunluluğu,
- BKÜ ruhsatlandırmak için başvuru gereksinimlerine uyma,
- Bilgilerin değişimi,
- Bulunması zorunlu verilerin sağlanması,
- BKÜ'lerin paketlenmesi ve etiketlenmesi kriterlerine uyum,
- Kontrol önlemlerinin alınarak, yıllık raporların düzenlenmesidir.

Ek 1 içerisinde BKÜ kullanılması için ruhsatlandırılan aktif maddeler yer almaktadır.

130 ± 10 adet etkili madde Ek 1 içerisinde yer almaktadır (Ek 1 içerisine eklenmiş etkili madde sayısı çok dinamik bir yapıdadır. Etkili madde sayısı yeniden gözden geçirme programı 2008 yılında tamamlanana kadar çok sık değişiklik gösterecektir.)

91/414/AET sayılı direktifin Ek 1'i içerisinde yer alan etkili maddelere ilişkin kimyasal bilgilerin, saflık oranlarının, ruhsatlandırma başlangıç ve bitiş sürelerini ile maddeye özel düzenlenmiş hükümlerin nasıl bir düzenle yer aldığı gösterilmektedir. Görüldüğü gibi etkili maddeye ilişkin bilgiler oldukça detaylı ve hükümler oldukça kesindir.

Ek 2 içerisinde bir **etkili maddenin** Ek 1 içerisine dâhil edilmesi için gerekli dosyada bulunması gereken bilgiler kimyasal maddeler ve mikroorganizmalardan oluşan etkili maddeler için ayrı ayrı belirtilmektedir.

Başvuru dosyalarında bulunması gereken veriler (EM)

Bölüm A: Kimyasal Maddeler

- Aktif maddenin tanımı
- Aktif maddenin fiziksel ve kimyasal özellikleri
- Aktif Maddeye ilişkin daha çok bilgi
- Analitik metotlar
- Toksikolojik ve metabolik çalışmalar
- Gıda ve yemlerde, uygulama yapılmış ürünler içinde veya üstünde ki kalıntılar
- Çevredeki davranışı ve sonu
- Ekotoksikolojik çalışmalar

Bölüm B: Virüsler dâhil, mikro-organizmalardan oluşan aktif maddeler

- Mikro-Organizmanın tanımı
- Mikro-organizmaların biyolojik özellikleri
- Mikro-organizmaya ilişkin daha çok bilgi
- Analitik metotlar
- İnsan sağlığı üzerine etkiler

- Gıda ve yemelerde, uygulama yapılmış ürünler içinde veya üstünde ki kalıntılar
- Hedef dışı organizmalara etkileri
- Çevresel etkilerinin özeti ve değerlendirilmesi

Ek 3'de ise bir BKÜ'nün ruhsatlandırılması için gerekli dosyada bulunması gereken bilgiler yer almaktadır.

BKÜ'lerin ruhsatlandırılması için gerekli veriler Ek 2 altında etkili madde ruhsatlandırılması için gerekli verileri aynen içermesinin yanı sıra, BKÜ'nün uygulanmasına yönelik verilerin de bulunması gerektiğini bildirmektedir.

Ek 4, Ek 5 ve Ek 6 içerisinde sırası ile;

- Madde 16'da bahsedilen, insanlar ve çevreye özel risklere yönelik standart bilgi cümleleri,
- Madde 16'da bahsedilen, insanların ve çevrenin korunmasına yönelik önlemleri içeren standart bilgi cümleleri,
- Bitki Koruma Ürünlerinin değerlendirilmesi ve ruhsatlandırılmasına ilişkin bir örnek ilkeler yer almaktadır.

Tablo 2: Toksikolojik sınıflara göre AB 15 içerisinde ki toksik madde üretim değerleri, (milyon ton)
(Eurostat2003, Prodcum database 2003)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Tüm toksik kimyasallar	156.6	161.2	168.7	170.7	168.9	176.2	173.0	174.8	175.1
CMR - kimyasallar	17.9	18.7	18.1	17.5	17.7	18.1	16.7	20.5	20.0
Kronik toksik kimyasallar	9.5	10.5	11.6	11.6	11.7	11.7	10.5	11.6	11.3
Çok toksik kimyasallar	28.9	29.3	30.5	30.6	28.9	30.3	32.1	33.1	31.0
Toksik kimyasallar	38.8	42.2	45.2	44.4	41.7	42.9	43.4	49.2	48.5
Zararlı kimyasallar	61.5	60.5	63.2	66.6	68.8	73.3	70.4	60.4	64.3

Tablo 3. AB-15 içerisinde toplam pestisit satış değerleri (etkili madde'nin tonu); (fungisit, herbisit, insektisit ve diğer pestisitler) (Eurostat 2003, Prodcum database2003)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
AB (15 ülke)	279815	301289	348958	355537	352940	332806	327280	:	:
Belçika	10939	10403	9276	9861	9521	9953	8845	9204	:
Danimarka	4809	3669	3675	3619	2788	2747	2890	2722	:
Almanya	30468	32080	30721	33644	30231	30331	27885	29531	:
Yunanistan	8525	9870	9034	11479	10153	11131	11111	:	:
İspanya	27852	33236	34023	35070	33614	34597	35700	:	:
Fransa	84007	97889	109792	107753	114695	97490	99635	:	:
İrlanda	2291	1782	2356	2534	2102	2133	2246	:	:
İtalya	48495	48050	84799	84526	82048	79831	76346	94711	:
Lüksemburg	357	357	332	430	421	:	:	:	:
Hollanda	10923	9918	10397	10722	10232	9653	7865	8072	:
Avusturya	3404	3566	3690	3340	3419	3563	3133	:	:
Polonya	11818	12457	12749	14375	15396	15470	15491	17435	17580
Finlandiya	1035	912	999	1164	1141	1146	1424	1614	:
İsveç	1224	1529	1608	1629	1698	1652	1738	1711	:
Birleşik Krallık	33668	35571	35507	35391	35481	33109	32971	31064	:

Tablo 4. Pestisit Ticareti; İthalat Değerleri (1000\$) (FAOstat2004)

	2000	2001	2002	2003	2004
Avrupa Birliği (15)	4,205,386	3,879,089	4,653,017	5,148,345	-
Avrupa Birliği (25)	-	-	-	-	7,144,401
Türkiye	97,744	77,361	85,613	107,54	138,808

Tablo 5. Pestisit Ticareti; İhracat Değerleri (1000\$) (FAOstat2004)

	2000	2001	2002	2003	2004
Avrupa Birliği (15)	6,235,355	5,336,133	5,836,990	6,934,579	-
Avrupa Birliği (25)	-	-	-	-	8,800,270
Türkiye	23,09	21,153	20,689	22,493	22,694

2.5.3 Bitki ıslahçı hakları

Bitki çeşit haklarının korunmasına dair sistem; Topluluk mevzuatı ile kurulmuştur. Bu sistem, tüm bitki çeşitleri için verilmiş fikri mülkiyet haklarına tüm birlik içinde geçerli olacak şekilde izin verir.

Topluluk Bitki Çeşit Ofisi (CPVO), bu planı yürütür ve uygular. CPVO, 27 Nisan 1995 tarihinden beri çalışmalarını sürdürmektedir. 6 Aralık 1996 tarihinde Üye Devletlerin Hükümetler arası Konferanstaki Delegeleri CPVO'nun yerinin Angers (France) olabileceğine karar verdiler. CPVO, birlik ajansı olarak yasal statüsünü kazanmıştır. CPVO, esas olarak çeşitli ücretlerin ödenmesinde kendisi otofinansmandır. CPVO Bitki Islahçı haklarına ilişkin sistemi dört temel mevzuat aracılığıyla yürütür.

“Topluluk bitki ıslahçı haklarına ilişkin olarak” 27 Temmuz 1994 tarih ve 2100/94/AT sayılı Konsey Tüzüğü (OJ L 227, 1.9.1994, p. 1–30), Temel tüzüğün uygulama kuralları ile ilgili olarak **“Topluluk Bitki Varyete Ofisinden önceki tutanaklarla ilgili 2100/94/AT No’lu Konsey Tüzüğünün uygulanması için kuralları içeren”** 31 Mayıs 1995 tarih ve 1239/95/AT sayılı Komisyon Tüzüğü (OJ L 121 of 01.06.95 p.37), Ücretler Tüzüğü; Topluluk Bitki Çeşidi Ofisine ödenecek ücretlere ilişkin **“2100/94/AT sayılı Konsey Tüzüğünün uygulanması için uygulama kurallarını oluşturan”** 31 Mayıs 1995 tarih ve 1238/95/AT sayılı Komisyon Tüzüğü (OJ L 121 of 01.06.95 p.37), Temel tüzüğün 14.maddesinde yer alan Topluluk ıslahçı haklarında tarımsal muafiyete ilişkin Uygulama kuralları **“Topluluk bitki varyete hakları hakkındaki 2100/94/AT sayılı Konsey Tüzüğünün (EC) 14. maddesinde (3) saklı kalmak kaydıyla zirai muafiyet ile ilgili uygulama kurallarını içeren”** 24 Temmuz 1995 tarih ve 1768/95/AT sayılı Komisyon Tüzüğü (OJ L 173, 25.7.1995, p. 14–2).

CPVO’NUN YAPISI

İdari Konsey: CPVO her Üye Devletin bir katılımcısı, Avrupa Komisyonu’ndan bir katılımcı ve onların vekillerinden oluşan İdari Konsey tarafından denetlenir. İdari Konsey, CPVO’ya önerilerde bulunur, genel yönelimleri ve genel talimatnameleri düzenler, görüşler sağlar, CPVO’nun idari bütçesini oluşturur ve bu çalışmalarını yürüten başkan ile birlikte, tüm faaliyetlerin teftiş ve kontrolünü yapar.

CPVO yönetimi: CPVO’nun yönetimi AB Konseyi tarafından belirlenen başkan tarafından yürütülür. Başkan CPVO’nun bütçesini belirlemeye yönelik tüm önlemleri alır ve Topluluk Tüzükleri altında kanun çerçevesi içinde ona danışılan uygulamaları garanti altına alır. Başkana herhangi bir sorun olduğunda onun yerine geçebilecek başkan yardımcısı yardım eder. Başkan kendisine ait bazı işlerde Başkan yardımcısına yetki vermiştir.

CPVO’nun iç organizasyonu: CPVO üç birim (Teknik Birim, Finans ve İdare Birimi ve Yasal Birim) ve Personel Birimi ve IT Birimi olmak üzere iki genel hizmet biriminden oluşmaktadır.

Temyiz Başvuru Makamı: Temyiz Başvuru Makamı, CPVO tarafından alınan kesin kararların aksine ait davaların kararlarından sorumludur. Makam, Başkan ve Başkan Vekilleri ile gözden geçirilecek konuya bağlı olarak Başkan tarafından listeden seçilen üyelerden oluşmaktadır. Temyiz Başvuru Makamı üyeleri bağımsızdır.

Temyiz Başvuru Makamı tarafından yürütülen davalarda, Lüksemburg’daki Adalet Divanı tarafından alınan kararların aksine kararlar alınabilir.

Diğer birimler: AB Konseyi, Teftiş Kurulu(gelir kontrolü ve harcama hesapları), Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyonu gibi çeşit topluluk kurumlar direk ya da dolaylı olarak CPVO’nun çalışmalarına katılmaktadır.

CPVO Komiteleri

CPVO idare konseyi, 2100/94/AT sayılı Konsey Tüzüğü Madde 35(2) ve 36(1)(c) ilişkin, Aralık 1999 kararında, beş yıl için başlangıç tarihi 1/1/2000 olarak, aşağıda belirtilen özelliklerde ofis içinde 5 komite oluşturmayı hedeflemiştir.

1. Komite: Bir topluluk bitki çeşit hakkı veya bu nedenle iptal edilmesine ilişkin hükümsüzlüğün açıklanması için bir dilekçe ve birtakım isteklerle bağlantılı olarak işlemlerden doğan masraflara ilişkin kararları veren

2. Komite: Zorunlu işletme hakları için bir başvuru veya münhasır olmayan işletme hakları ile ilgili kararları alır.

3. Komite: Topluluk ıslahçı hakları için başvuru ve hakkın verilmesine itirazın geçerlilik süresine ilişkin kararları alır.

4. Komite: Çeşit isimlendirmesi için teklif ve çeşit isimlendirmesinin herhangi bir birbiri ardına gelen düzenlemelere ilişkin kararları alır.

5. Komite: Başvurunun taliki olmayan şartı ve eski halin iadesi ve başvuru işlemlerinden doğan masraflar hükmüne ilişkin kararları alır.

Topluluk Bitki Çeşit Haklarının Korunmasına Yönelik Olarak Yapılan Başvurulardaki Temel Aşamalar;

Başvurunun yapılması

Başvuru sahibi başvurusunu, korumaya yönelik olarak ya doğrudan CPVO'ya ya da başvuruyu sonradan CPVO'ya ulaştırabilecek bir ulusal ofise yapar.

Başvurunun incelenmesi

CPVO birimleri, başvurunun eksiksiz ve uygun olup olmadığını kontrol eder. Topluluk korumaya ilişkin herhangi bir engel görülmezse, CPVO aday çeşidin teknik incelenmesinin organizasyonu için gerekli önlemleri alır.

Teknik İnceleme

Teknik incelemenin amacı, bu çeşidin diğerlerinden farklı olup olmadığının belirlenmesi ve uzun dönem içinde özelliklerinin istikrarının devamının sağlanıp sağlanmadığının belirlenmesi amacına yöneliktir (DUS). İncelemenin süresi, süs bitkisi türlerinin çoğu için bir yıldan meyve ağaç türleri için altı yıla kadar değişmektedir.

Çeşidin İsimlendirilmesi

Önceki zorunlulukların yanında, aday çeşidin isimlendirilmesi CPVO tarafından testlere ilişkin olarak yapılmalıdır.

Başlığın Onayı

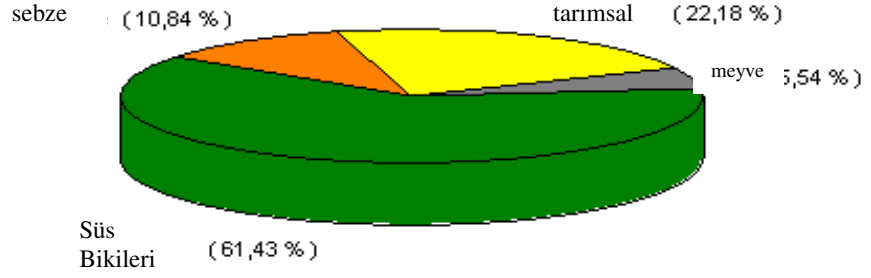
Öncelikle CPVO, inceleme sonuçlarının tatmin edici olup olmadığını ve bütün gereklerin yerine getirilip getirilmediğini göz önünde bulundurur, Topluluk Bitki Çeşit Hakkını 25 yıldan 30 yıla kadar asmalar ve patatesler ve ağaçlar için verir.

CPVO İstatistikleri

Aşağıdaki istatistikler, Topluluk Bitki Çeşit Ofisi tarafından kayıt altına alınmış, bitki çeşitlerinin korunması için başvuruya tabi örnek tüm dosyalar yapılan istatistikleri göstermektedir.

Tablo 6. Alınan başvuru sayısı (CPVO Statistics 2007)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toplam
Tarımsal	957	365	343	405	407	406	442	417	495	536	499	610	230	6.112
Sebze	458	125	157	224	184	246	184	175	238	267	296	342	101	2.997
Süs Bitkileri	1.513	835	953	1.102	1.195	1.267	1.415	1.506	1.643	1.706	1.801	1.616	426	16.978
Meyve	233	61	77	104	95	94	117	124	141	146	138	168	48	1.546
Toplam	3.161	1.386	1.530	1.835	1.881	2.013	2.158	2.222	2.517	2.655	2.734	2.736	805	27.633

Şekil 3. Her bir ürün sektörü ve heryıl için Topluluk Bitki Çeşit Haklarına ilişkin başvuru sayısının dağılımı (CPVO Statistics 2007)

Ülkelere göre başvurular:

AB üyesi ülkelerin toplam başvuru sayısı: 22.880 %82.80

AB üyesi olmayan ülkelerin toplam başvuru sayısı: 4.753 %17.20

Toplam başvuru sayısı: 27.633

2.5.4 Tohum fide kalitesi

Hem tüketici sağlığının en üst düzeyde korunması, hem de tüketici güveninin yeniden sağlanması amacıyla 12 Ocak 2000 tarihinde yeni bir düzenleyici yaklaşım getiren “*Gıda Güvenliğine İlişkin Beyaz Kitap*” [COM(1999) 719 final, 12 Ocak 2000]’ı yayınlamıştır. Gıda zincirindeki zincirin her bir halkasının diğerinden daha güçlü olması gerekmektedir ki tüketici sağlığı tam anlamıyla korunabilsin. Avrupa tohum endüstrisi gıda ve yem zincirinin temel tedarikçisi konumundadır. Sahip olduğu bu önem ve gıdanın doğasıyla bağlantısı nedeniyle Eylül 1999 yılında Tarım Genel Müdürlüğünden alınarak Sağlık ve Tüketicinin Korunması Genel Müdürlüğüne bağlanmıştır.

Tohum fide kalitesine ilişkin mevzuat tarla bitkileri, sebze, asma, meyve, orman ve süs bitkilerine ilişkin düzenlemeleri kapsamaktadır. Tarla bitkileri, sebze, orman, meyve, süs bitkileri ve asma türlerinin tohumları ve çoğaltım materyallerinin pazarlanmasına ilişkin Direktifler ile Topluluk içinde pazarlanan tohum ve çoğaltım

materyallerinin sağlık ve kalite koşullarını karşılaması sağlanmaktadır. Ayrıca, piyasada yer alan çeşitlerin seıminde katı kuralların benimsenmesi, verimli sonuçları beraberinde getirir, iyi tohum kullanılması, yetiştiricilikte tatmin edici sonuçları getirir,tohum ve çoğaltım materyallerinin AB ũlkeleri içerisinde serbest bir Şekilde pazarlanmasını sağlar, ũye ũlkelere, yurtiçi ũretimde ek veya daha katı ũnlemleri uygulama hakkını sağlar. Tohum ve çoğaltım materyalinin pazarlanmasına ilişkin Topluluk Direktiflerine bakıldığında, Topluluğa ũye olmayan ũlkelerde ũretilen materyal, ancak Topluluk **eř değerliliği** ilkesi tespit edildiğinde Topluluk içinde pazarlanabilir. Eşitlik, ilke olarak Konsey Kararlarınca verilir.

Tohum ve fide kalitesine ilişkin Direktif oluşturulmasının nedenleri: Tek bir sertifikasyon sisteminin uygulanması ve bŕylelikle bitki sağlığı açısından, kullanıcıya satın alınan tohum konusunda gŕvence verir, çeşit ŕzelliđi ve saflığı, ĉimlenme kapasitesi ve spesifik saflık açısından da tohum garantilerini sağlar.

Tarla bitkileri ve sebzeye ilişkin Direktifler pazarlama konusunda dŕzenlenmiřtir. Pazarlama Direktifleri ũçũncũ ũlkelere ihraç edilen materyal için uygulanmaz. ***Tohum pazarlama Direktiflerinin başlıca unsurları:*** çeşitlerin listelenmesi ve tohum sertifikasyonudur.

Çeşitlerin listelenmesi ve ortak katalog: ũye Devletler, bir çeşidin ancak farklı, stabil (sağlam) ve yeterince bir ŕnek (yeknesak) olursa kabul edilmesini garanti etmek zorundadırlar. Ziraı bitki tŕrleri halinde; çeşit, tatmin edici yetiştiricilik ve kullanım değerine sahip olmalıdır.

Genetiği Değerştirilmiş Organizmalar: GD bitki çeşitleri tohumları, GD çeşidi, Tarla Bitkileri Ortak Çeşit Kataloğuna, Sebze Bitki Tŕrleri Ortak Kataloğuna, dâhil edilirse AB içinde serbestėe pazarlanabilir. Etiketleme: GD çeşitleri Ortak Katalogda aėıkėa gŕsterilir. GD çeşitlerin tohumları, genetik olarak değerştirilmiş bir çeşide ait olarak, GDO olarak eşsiz belirleyici kimliğiyle etiketlenmek zorundadır.

Tohum Sertifikasyon Prosedürü: Tarla Kontrolü, Tohum Örnekleme, Tohum Testi, Etiketleme, Post-kontrol aşamalarından oluşmaktadır.

Resmi Kontroller ya da Resmi denetim kapsamında kontroller kapsamında: Personele ilişkin koşullar, Ürüne ilişkin koşullar (veya teknolojik unsura yönelik tohum test imkânı), Tesadüfî kontroller (en az %5), Cezalar yer almaktadır.

Etiketleme: Mor çizgili beyaz – Ön temel, Beyaz - Temel, Mavi – Birinci kuşak sertifikalı tohum, Kırmızı – İkinci kuşak sertifikalı tohum, Yeşil – Tohum karışımı, Kahverengi – Ticari tohum’u ifade etmektedir.

Üye Devletlerde bulunan daimi komiteler Komisyonun çalışmalarına destek vermektedir. Bu Komiteler: Tarım, Bahçe Bitkileri ve Orman Ürünlerinin Tohum ve Çoğaltım Materyallerine İlişkin Daimi Komite, Süs Bitkilerinin Çoğaltım Materyallerine İlişkin Daimi Komite, Meyve Türleri ve Çeşitlerinin Çoğaltım Materyallerine İlişkin Daimi Komite.

2.4 AB’ye Son Katılan On Üye Devletin Bitki Sağlığı Müzakereleri

Bitki Koruma Ürünleri: 2004 yılında Topluluğa üye olan 10 Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerinin tutum belgeleri incelendiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmıştır. Çek Cumhuriyeti, Estonya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Letonya, Litvanya, Macaristan, Slovakya topluluktan BKÜ’leri sektörüne yönelik herhangi bir talepte bulunmamışlardır. Ancak Malta, Polonya ve Slovakya’nın bir takım talepleri bulunduğu görülmektedir.

Malta:

79/177/AET sayılı bazı aktif maddeleri içeren bitki koruma ürünlerin kullanımı ve piyasaya arzını yasaklayan Direktife ilişkin olarak Tutum belgelerinde yer alan tabloda belirtilmiş olan bitki koruma ürünleriyle biyosidlerin pazarlanmasına ilişkin yasağın devam etmesi talep edilmiştir. Talep kabul edilmemiştir.

Polonya:

91/414/AT Sayılı bitki koruma ürünlerinin piyasaya arzına ilişkin Direktif 79/177/AET sayılı bazı aktif maddeleri içeren bitki koruma ürünlerin kullanımı ve piyasaya arzını yasaklayan Direktif. İlgili AB listesinin “dikofol”, “lindan” ve “zinep” isimli biyolojik olarak aktif olan maddeleri de içermesi talep edilmiştir. Böylelikle testlerle zararlı oldukları kanıtlanan bu bitki koruma maddelerinin ilgili listeye girmesi ile Polonya’da pazarlanmalarının önüne geçileceği belirtilmiştir. 91/414/AT sayılı direktifin 13(1). Maddesinden istisna olarak, tüzüğün 1 ve 3. eklerinde sıralanmış Polonya’da üretilen ve sadece Polonya’da pazarlanabilecek bazı bitki koruma ürünlerine ilişkin bilgilerin Komisyona verilmesinin en son 31 Aralık 2006 tarihine kadar ertelenebileceğine karar verilmiştir. 2,4-D, MCPA, carbendazim ve Mecoprop (MCP) maddelerini içeren bu bitki koruma ürünlerine ilişkin gerekli verilerin ilgili firmalar tarafından toplanmasına 1 Ocak 2003’ten önce başlanmış olması gerektiği belirtilmiştir. Aksi halde bu geçiş süresinden yararlanamayacaktır.

Slovenya

79/177/AET sayılı bazı aktif maddeleri içeren bitki koruma ürünlerin kullanımı ve piyasaya arzını yasaklayan Direktif. İlgili AB listesinin “atrazine”, chloropicrin”, “methy promide”, paraquat”, “2,4,5-T” ve tetrachlorocarbon” isimli pestisitleride içermesi talep edilmiştir. Böylelikle testlerle zararlı oldukları kanıtlanan bu maddelerin ilgili listeye girmesi ile bu maddelerin Slovenya’da kullanılmasının önüne geçileceği belirtilmiştir. Kabul edilmemiştir.

Zararlı Organizmalar:

Çek Cumhuriyeti:

92/76/AET sayılı bitki sağlığına dair bir risk taşıyan korunan bölgelerin onaylanmasına ilişkin Direktif 77/93/AT sayılı bitki ve bitkisel ürünlere zarar verebilecek organizmaların Topluluğa girişinin önüne geçilmesine dair önlemlere ilişkin Direktif. Ülkedeki bazı bölgelerin bitki sağlığı alanında (ateş yanıklığı) (*Erwinia amylovora*), soluk patates kist nematodu (*Globodera pallida*) hastalıklarına

karşı korunan bölge statüsü kazanması talep edilmiştir. Korunmuş bölge statülerine ilişki söz konusu talep kabul edilmemiştir.

Estonya

Zararlı organizmalara ilişkin herhangi bir talepte bulunmamıştır.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

92/70/AET sayılı koruma alanlarının belirlenmesine dair araştırmaların tabi olacağı detaylı kurallarla ilişkin Direktif. G. Kıbrıs'ın aşağıdaki zararlı organizma ve hastalıklara karşı korunan alan ilan edilmesi talep edilmiştir.

- filoksera (*viteus vitifoliae*)
- halkalı patates çürüğü (*Ralstonia solanacearum* ve *Clavibacter michiganensis subsp. sepedonicus*)
- Patates böceği (*Leptinotarsa decemlineata*)
- Kist nematodu (*Globodera rostochiensis* ve *Globodera pallida*)

Sadece Patates böceğine karşı korunma statüsü elde etmişlerdir. Diğer talepleri reddedilmiştir.

69/466/AET tarihli San Jose Scale kabuklu bitinin kontrolüne dair Direktif. *San Jose Scale* kabuklu bitinin (*quadrastpidiotus perniciosus*) ve kiraz sineğine (*rhagoletis cerasi*) karşı ilgili direktifteki önlemlerden daha sıkı ilave önlemler alınmasına izin verilmesi talep edilmiştir. San Jose Scale kabuklu bitinin G. Kıbrıs'ta bulunmadığı ve ithalat yoluyla ülkeye sızması halinde şeftali, armut, erik, kayısı ve elma gibi meyvelere büyük zarar verebileceği belirtilerek bu hastalığın son iki sezon içinde görülmüş olduğu ülkelerden yapılacak bitkisel ürün ithalatında ilave kısıtlamalar getirebilme hakkı talep edilmiştir. Ayrıca çok iyi kalitede olan kiraz üretiminin devamlılığının sağlanması için de kiraz sineği hastalığına karşı benzer önlemler alınması gerektiği belirtilmiştir. İlgili talepleri kabul edilmemiştir.

86/250/AET sayılı, Danimarka'daki patates hastalığı *Corynebacterium sepedonicum*'dan korunmak için alınacak sıkı önlemlere ilişkin Direktif. İlgili Direktife benzer önlemlerin G. Kıbrıs içinde narenciye *Tristeza virüsüne* ilişkin olarak alınması talep edilmiştir. Bu çerçevede G. Kıbrıs'a bu virüsün görüldüğü ülkelerden yapılacak narenciye ithalatına önemli kısıtlamalar getirme hakkının tanınması gerektiği belirtilmiştir. Talep kabul edilmemiştir.

Letonya

77/93/AT sayılı bitki ve bitkisel ürünlere zarar verebilecek organizmaların Topluluğa girişinin önüne geçilmesine dair önlemlere ilişkin Direktif 92/76/AET sayı bazı bitki sağlığı riski taşıyan korunan bölgelerin tanınmasına ilişkin Direktif. Letonya'nın *Erwinia amylowora* ve *glodobora pallida* hastalıklarına karşı korunan bölge olarak kabul edilmesi ve 77/93/AT sayılı Direktifin 1,2 ve 3. ekleriyle 92/76/AT sayılı Direktifin ekine ilave edilmesi. Talep kabul edilmiştir.

Litvanya

93/85/AT sayılı patates halkası çürüklüğü hastalığının kontrolüne ilişkin Direktif. Patates halkası çürüklüğü hastalığının kontrolüne ilişkin direktifin uygulanması için 31 Aralık 2006 tarihine kadar süre tanınması talep edilmiştir. Litvanya'nın 93/85/AET sayılı tüzüğün 7(2) ve 7(3). Maddelerinin uygulanmasını 1 Ocak 2006 tarihine kadar erteleyebileceğine karar verilmiştir. Bu süre boyunca Litvanya'da üretilen patatesler diğer üye ülke topraklarına giremeyecektir.

Macaristan

77/93/AT sayılı bitki ve bitkisel ürünlere zarar verebilecek zararlı organizmaların Topluluğa girişinin önüne geçilmesine dair önlemlere ilişkin Direktif 92/76/AET sayılı bazı bitki sağlığı riski taşıyan korunan bölgelerin tanınmasına ilişkin Direktif. Macaristan'ın bütün topraklarının ilgili tüzüğün 2(1)(h) maddesi uyarınca korunan

bölge kabul edilmesi talep edilmiştir. Böylelikle *Erwinia stewartii* (*Zea mays* L. Tohumları) ve *Xylophylus* (bitki ve tohumlar dışındaki *Vitis* çeşitleri) isimli zararlı organizmaların 77/93/AT sayılı Direktifin 2. ekiyle 92/76/AET sayılı Direktifin ekine ilave ekilerek Macaristan'ın bunlara karşı korunması hedeflenmiştir. Macaristan'ın bu çerçevede korunan bölge ilan edilmesinin; AB mevzuatı ile tamamen uyumlu bitki sağlığı önlemlerini uygulayabilmesi anlamına geleceği ifade edilmiştir. Talep kabul edilmemiştir.

Malta

2000/29/AT sayılı bitki ve bitkisel ürünlere zararlı olabilecek organizmaların Topluluğa girmesine ve Topluluk içerisinde yayılmasına karşı alınması gereken önlemlere ilişkin Direktif. Malta adalarına, ilgili tüzüğün 2. maddesi kapsamında bazı zararlı organizmalara karşı korunan alan statüsü verilmesi talep edilmiştir. Söz konusu zararlı organizmalar; *Citrus tristeza virus*, Plum Pox Virus ve *Colorado Beetle* (Patates böceği) olarak sıralanmıştır. Malta talepte bulunan organizmalardan sadece *Citrus tristeza virusüne* karşı korunan bölge statüsü kazanmıştır.

Polonya

77/93/AET sayılı bitki ve bitkisel ürünlere zarar verebilecek organizmaların Topluluğa girişinin önüne geçilmesine dair önlemlere ilişkin Direktif. Aşağıdaki zararlı organizmaların ilgili direktifin 1. ekinin A kısmının 2. başlığa eklenmesi talep edilerek, Polonya'daki bitki türleri için zararlı olduğu kanıtlanmış bu organizmaların ülkeye girmesinin önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Böcekler; *anarsia linetella*, *cacoecimorpha pronubana*, *cydia molesta*, *dendrollimus sibiricus*, *epichoristodesacerbella*, *frankliniella occidentalis*, *quadraspidiotus perniciosus*, *trogoderma granarium* ve *yabani otlardan ambrosia spp.* Talep kabul edilmemiştir

İlgili direktifin 5. ekindeki listede sıralanan bitki sağlığı kontrollerine tabi ürünlerin tamamının Polonya için de geçerli olması talep edilmiştir. Liste aşağıda sıralananlar hariç olmak üzere bütün bitkileri, işlenmemiş bitkisel ürünleri, sterilize edilmemiş,

kurutulmamış ve ezilmemiş ürünleri ve bazı zararlı organizmalar içeren maddeleri kapsamaktadır:

- kavrulmuş kahve, çay, kıyılmış kakao,
- orijinal paketlerinde şifalı otlar,
- dondurulmuş meyve ve sebzeler,
- akvaryum bitkileri,
- kuru bitkiler,
- 10 kg. ağırlığındaki taze meyve ve sebzeler, kesme çiçekler ve dekoratif yeşillikler, saksı bitkileri ve çiçek soğanları

söz konusu talep kabul edilmemiştir.

Polonya topraklarının, ilgili tüzüğün IB, IIB ve VB.II eklerine ilave edilerek, aşağıdaki zararlı organizmalara karşı korunan bölge olarak tanımlanması talep edilmiştir;

- *curtaobacterium flaccumfaciens*
- *phytophthora fragariae*
- *ralstonia solanacearum*
- *xanthomonas fragaiare*

Belirtilen zararlı organizmalara karşı Polonya topraklarının korunan bölge olarak tanımlanması talebi kabul edilmemiştir.

69/464/AET sayılı patates siğili hastalığının kontrolüne ilişkin Direktif

Patates siğili hastalığına dayanıklı olmayan patates çeşitleri üretiminin Ocak 2013'e kadar sürdürülmesine izin verilmesi talep edilmiştir. Patates siğili hastalığı ile ilgili talepleri reddedilmiştir.

Slovakya

92/76/AET sayılı bazı bitki sağlığı riski taşıyan korunan bölgelerin tanınmasına ilişkin Direktif 77/93/AET sayılı bitki ve bitkisel ürünlere zarar verebilecek organizmaların Topluluğa girişinin önüne geçilmesine dair önlemlere ilişkin Direktif.

Bütün ülkenin ateş mantarı (*Erwinia amylovora*) ve soluk patates kist nematodu (*Globodera pallida*) hastalıklarına karşı korunan bölge statüsü kazanması talep edilmiştir. Bu hastalık isimlerinin 92/76/AET sayılı tüzüğün ekine ve 77/93/AET sayılı tüzüğün I.B, II.B III.B, IV.B eklerine ilave edilmesi talep edilmiştir. Talep edilen zararlı organizmalara ilişkin korunmuş bölge statüsü tanımlaması 2000/29/AT sayılı Direktif kapsamında kabul edilmiştir.

Slovenya

77/93/AET sayılı bitki ve bitkisel ürünlere zarar verebilecek organizmaların Topluluğa girişinin önüne geçilmesine dair önlemlere ilişkin Direktif. Slovenya'nın *Erwinia amylovora* bakterisi ile *Globodera rostochiensis* Wollenweber ve *Globodera pallida behrens* nematodlarına ilişkin olarak korunan ülke statüsü kazanması talep edilmiştir. 77/93/AET sayılı direktifi kapsamında talepte bulunan organizmalara ilişkin korunan ülke statüsü talebi kabul edilmemekle birlikte, *Erwinia amylovora*, *Globodera pallida* organizmalarına karşı 2000/29/AT sayılı Direktif kapsamında korunmuş bölge statüsü tanımlaması getirilmiştir.

Bitki Islahçı Hakları

Litvanya

2100/94/AB sayılı Topluluktaki bitki çeşidi haklarına ilişkin Tüzük (2506/95/AT sayılı değiştirilmiş Tüzük) 2100/94/AT sayılı tüzüğün 14(3).maddesinden istisna olarak, ilgili tüzüğün 14(1). Maddesi ile tanınmış bir bitki çeşidi kullanan çiftçilerin, Topluluktaki herhangi bir bitki çeşidinin hakkını tutan kişiye yapması gereken ödemeye ilgili şartlardan 31 Aralık 2010 tarihine kadar muaf tutulmasına karar

verilmiştir. Ancak bu çiftçilerin bu muafiyetten yararlanabilmesi için katılımdan önce söz konusu çeşidi 14(1). Madde ile belirlenmiş amaçlara yönelik olarak kullanmış olması gerektiği belirtilmiştir.

Polonya

2100/94/AT sayılı Topluluktaki bitki çeşidi haklarına ilişkin Tüzük. İlgili tüzüğün 116(2). Maddesi uyarınca, katılımın dört yıl öncesinden sonraki dönemde korumaya alınmış çeşitlerin bitki çeşit haklarından yararlanabilmesi talep edilmiştir. Ağaç ve üzüm bağları için katılımdan önce 6 yıl korunmuş olmak talep edilmiştir. 24 Kasım 1995 tarihli Tohum Kanunu kapsamında:

- Çeşit değerlendirme ve kayıt
- Çeşide özel bir hak
- Üretim, pazarlama, değerlendirme ve tohum materyalinin kontrolüne ilişkin hükümler bulunmaktadır.

Tüzüklerin içeriği: Tohum Kanunu koşullarının uygulanması hakkında Tarım ve Gıda Ekonomisi Tüzüğü. Bu Tüzük: Özel bir hak için uygulamanın yapılması için detaylı ihtiyaçlar ve birtakım hakkın verilmesi için resmi testler:

- Özel hakkın çekilmesi ve verilmesi
- Üretime hak kazanan çeşitlerin kayıtlarının tutulması
- 15 Nisan 1996'daki MAFE Tüzüğü;

Tohum sektöründe ödenen ücretler. Diğer şeyler arasında aşağıdaki ücret oranlarını içermektedir:

- Kayıt için çeşidin onaylanması ve/veya koruma
- Test için
- Koruma kitabına girmesi için
- Ücretlerin ödenmesi için tarihler

Polonya'nın mevzuatı ile AB Mevzuatı arasındaki farklılıklar

- Topluluk ıslahçı hakları tüm ekilebilir ürünleri içermektedir, bu nedenle daha geniştir.
- Polonya'da Tohum kanunu Bitki Islahçı Hakları ile MAFE'de listelenmiş 302 adet yetiştirilen ürün bulunmaktadır,
- Üye ülkelerde, çiftçiler tarafından tohum materyali olarak hasat edilmiş korunan ürünlerden elde edilen tohumların kullanılması, ıslahçıya herhangi bir telif hakkı ödemedi, sadece küçük çiftçilere ve 20 türe ait ürünlere verilmektedir.
- Polonya'da birtakım haklar özgürdür; geniş alanları kapsar ve tüm bitki türlerini kapsar
- Topluluk Bitki Islahçı Hakkı, hasat edilen materyalden üretilen ürünleri içermektedir. Polonya mevzuatında birtakım koşullar bulunmamaktadır.
- Islahçının çeşit için özel bir hakka ilişkin bilgi, en azından her 2 ayda bir yayınlanmalıdır; oysaki Polonya'da her 4 aylık bir takvimle yayınlanmaktadır.

Çek Cumhuriyeti

66/401/AET sayılı yem tohumlarının pazarlanmasına ilişkin direktif, 66/402/AET sayılı hububat tohumunun pazarlanmasına ilişkin direktif, 69/208/AET sayılı yağlı ve lifli bitkilerin tohumlarının pazarlanmasında gerekli olan yükümlülüklerin uygulandığı, tohum türlerinin sıralandığı tüzük 92/34/AET meyve gübresi ve meyve üretim amaçlı kullanılan bitkilerin pazarlanmasına ilişkin direktif. Çek Cumhuriyeti'nin ülkedeki tarımsal üretim koşullarına uygun olmayan tarla bitkileri, meyve ve sebzeler ilişkin kuralların uygulanmasından muaf tutulması talep edilmiştir.

Estonya

Bitki sağlığı alanında, sertifika almış tahlıl ve ot tohumlarında vahşı yulaf tohumu bulunmamasına ilişkin önlemlerin desteklenmesi talep edilmiştir.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

66/402/AET sayılı tahlıl tohumlarının üretim ve pazarlanmasına ilişkin Direktif. Mevcut koşullarda ilgili direktifleri tam uyumlu olmayan ve Tarım Bakanlığı tohum ve üretim merkezi tarafından yürütölen bu faaliyetin geçici bir süre daha devam etmesi talep edilmiştir. Özellikle; sertifikalı tohumlar yetersiz kaldığından üreticilere ticari tohum verilebilmesi ve kalite kurallarının tam olarak karşılanabilmesi için müsamaha gösterilmesi talep edilmiştir. 66/402/AET sayılı tahlıl tohumlarının üretim ve pazarlanmasına ilişkin direktifin ikinci ekine ilişkin olarak, Güney Kıbrıs'ta üretilen arpa tohumunun pazara sürölebilmesi için taşıması gereken analitik arılığa dair zorunlulukların katılımdan itibaren 5 yıl boyunca yürürlükte olmayabileceğine karar verilmiştir. Bu süre boyunca bu tür tohumlar diğer AB üyesi ölkelere pazarlanmayacaktır. 2002/53/AT sayılı Tarımsal Bitki Türleri Ortak Kataloğu'na ilişkin direktif ve 2002/55/AT sayılı Sebze Bitki Türleri Ortak Kataloğu'na ilişkin direktif. Bu iki direktifin G. Kıbrıs'ta uygulanmasının katılım tarihinden itibaren 5 yıl ertelenmesine karar verilmiştir.

Letonya

66/401/AET sayılı yem bitkisi tohumu türlerinin pazarlanma koşullarını belirleyen direktif, 66/402/AET sayılı tahlıl tohumlarının pazarlanmasında gerekli olan yükümlölüklerin uygulandığı, tohum türlerinin sıralandığı direktif 69/2087/AET sayılı yağlı ve lifli bitkilerin tohumlarının pazarlanmasında gerekli olan yükümlölüklerin uygulandığı tohum türlerinin sıralandığı Direktif. Sertifika verilmiş tohumların içeriğinde *avena fatua* bulunmaması talep edilmiştir. İlgili tüzöklörin ortaya koyduğu kuralların bazı ürün çeşitlerine uygulanmaması talep edilmiştir. 2002/53/AT sayılı ve 2002/55/AT sayılı direktiflerin Letonya'da uygulanmasının

katılım tarihinden itibaren 5 yıl ertelenmesine karar verilmiştir. Söz konusu tohumların bu dönem içinde diğer AB üyesi ülkelerde pazarlanması yasaklanmıştır.

Litvanya

2100/94/AT sayılı topluluktaki bitki çeşidi haklarına ilişkin Tüzük Çiftçi ve diğer arazi kullanıcılarının herhangi bir bitki çeşidinin sahibine yapacağı ödeme için tanına sürenin uzatılmasının 31 Aralık 2011 tarihine kadar ertelenmesi talep edilmiştir. Ancak bu çiftçilerin bu muafiyetten yararlanabilmesi için söz konusu çeşidi 14(1). Madde ile belirlenmiş amaçlara yönelik olarak kullanılmış olması gerektiği belirtilmiştir.

Macaristan

66/401/AET sayılı yem bitkisi tohumu türlerinin pazarlanma koşullarını belirleyen direktif, 66/402/AET sayılı tahıl tohumlarının pazarlanmasında gerekli olan yükümlülüklerin uygulandığı, tohum türlerinin sıralandığı direktif 69/2087/AET sayılı yağlı ve lifli bitkilerin tohumlarının pazarlanmasında gerekli olan yükümlülüklerin uygulandığı tohum türlerinin sıralandığı direktif, tohum türlerinin sıralandığı direktif 70/458/AET sayılı sebze tohumunun pazarlanmasına ilişkin direktif Macaristan'da yasaklanmış olan ot tohumu türlerinin *Cuscuta ssp.*, *Galium ssp.* ve *Datura stramonium* olduğu belirtilmiş ve ilgili direktiflerin ekinde belirtilmiş tohum çeşitlerine ilişkin Macaristan mevzuatındaki katılım öncesi kuralların Ocak 2008'e kadar devam etmesi aksi halde ithal edilecek tohumlar yoluyla gelecek otların belirtilen üç tohum türüne karşı verilmekte olan mücadeleyi sekteye uğratabileceği vurgulanmıştır.

Malta

2002/53/AT sayılı ve 2002/55/AT sayılı direktiflerin Letonya'da uygulanmasının katılım tarihinden itibaren 5 yıl ertelenmesine karar verilmiştir.

Slovenya

66/404/AET sayılı tohumluk orman ürünlerinin pazarlanmasına ilişkin Direktif 71/161/AET Toplulukta pazarlanan tohumluk orman ürünlerine dair dış kalite. Ormanlık tohumluklarının pazarlanmasına ilişkin standartların yakalanabilmesi için 31 Aralık 2008'e kadar geçiş süresi talep edilmiştir.2002/53/AT sayılı ve 2002/55/AT sayılı direktiflerin 2009 yılına kadar ertelenmesi talep edilmiştir, katılımdan sonraki 5 yıllık dönemde de Slovenya için de pazarlanabilmesi hedeflenmiştir.2100/94/AT sayılı Topluluktaki bitki çeşidi haklarına ilişkin TüzükBitki yetiştiricilerinin haklarına ilişkin olarak, 31 Aralık 2010 tarihine kadar bütün üreticilere istihkak ödemelerine dair muafiyetlerin devam etmesi için süre tanınması talep edilmiştir. İlgili direktifle küçük üreticilerin hâlihazırda bu alanda korunduğu, geçiş süresi boyunca büyük ölçekli Slovenya'lı üreticilerin de bu haktan yararlanması gerektiği belirtilmiştir. Slovenya topraklarının % 70'inin dezavantajlı bölgelerden oluştuğu ve bu alandaki bütün üreticilerin korunmaya ihtiyacı olduğu belirtilmiştir.

Tohum Fide Kalitesi

Çek Cumhuriyeti

Çek Cumhuriyetinin ülkedeki tarımsal üretim koşullarına uygun olmayan tarla bitkileri, meyve ve sebzelere ilişkin kuralların uygulanmasından muaf tutulmasını talep etmiştir. Örnek; pirinç, Bermuda çayırı, sula, fenugreek, yarfıstığı, pamuk, yalancı safran, zeytin, enginar, Antep fıstığı.

Estonya

Bitki sağlığı alanında, sertifika almış tahıl ve ot tohumlarında vahşi yulaf tohumu bulunmamasına ilişkin önlemlerin desteklenmesi talep edilmiştir.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

Mevcut koşullarda, ilgili direktiflere tam uyumlu olmayan ve Tarım Bakanlığı Tohum Üretim Merkezi tarafından yürütülen bu faaliyetin, geçici bir süre daha devam etmesi talep edilmiştir. Özellikle; sertifikalı tohumlar yetersiz kaldığından üreticilere ticari tohum verilebilmesi ve kalite kurallarının tam olarak karşılanabilmesi için müsamaha gösterilmesi talep edilmiştir. 66/402/AET sayılı tüzüğün 2. ekine ilişkin olarak, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nde üretilen arpa tohumunun (*hordeum vulgare* L.) pazara sürülebilmesi için taşıması gereken analitik aralığa dair zorunlulukların katılımdan itibaren 5 yıl boyunca yürürlükte olmayabileceğine karar verilmiştir. Bu süre boyunca bu tür tohumlar diğer AB üyesi ülkelerde pazarlanmayacaktır. 2002/53/AT sayılı Tarımsal Bitki Türleri Ortak Katalogu'na ilişkin Direktifin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nde uygulanmasının katılım tarihinden itibaren 5 yıl ertelenmesine karar verilmiştir. Böylelikle Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin kendi ulusal çeşit listesinde yer alan söz konusu Topluluk direktiflerindeki koşulları karşılamayan tohumların, katılımdan sonraki 5 yıllık dönemde de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi içinde pazarlanabilmesine karar verilmiştir. Ancak söz konusu tohumların bu dönem içinde diğer AB üyesi ülkelerde pazarlanması yasaklanmıştır.

Letonya

Birinci talebi, sertifika verilmiş tohumların içeriğinde *avena fatua* bulunmamasıdır. Letonya'nın ikinci talebi ise ilgili tüzüklerin ortaya koyduğu kuralların bazı ürün çeşitlerine uygulanmaması talep edilmiştir; *agrostis canina*, *bromus sitchensis*, *bromus catharticus*, *cydon dactylon*, *phalaris aquatica*, *poa nemoralis*, *trisetum flavescens*, *hedysarum coronarium*, *trifolium resupinatum*, *trigonellea feonum-graecum*, v,c,a *pannonica*, *oryza sativa*, *phalaris canariensis*, *sorghum bicolor*, *sorghum sudanense*, *arachis hypogaea*, *gossypium* 2002/53/AT sayılı Tarımsal Bitki Türleri Ortak Katalogu'na ilişkin Direktif ve 2002/55/AT sayılı Sebze Bitkileri Türleri Ortak Katalogu'na ilişkin Direktifin Letonya'da uygulanmasının katılım tarihinden itibaren 5 yıl ertelenmesine karar vermiştir. Böylelikle Letonya'nın kendi ulusal çeşit listesinde yer alan ancak söz konusu Topluluk direktiflerindeki koşulları

karşılamaayan tohumların, katılımından sonraki 5 yıllık dönemde de Letonya içinde pazarlanabilmesine olanak sağlanmıştır. Ancak söz konusu tohumların bu dönem içinde diğer AB üyesi ülkelerde pazarlanması yasaklanmıştır.

Macaristan

Macaristan'da yasaklanmış olan ot tohumu türlerinin *Cuscuta ssp.*, *Galium ssp.* Ve *Datura stramonium* belirtilmiş ve ilgili direktiflerin eklerinde belirtilmiş tohum çeşitlerine ilişkin Macaristan mevzuatındaki katılım öncesi kuralların Ocak 2008'e kadar devam ettirilmesi talep edilmiştir. Aksi halde ithal edilecek tohumlar yoluyla gelecek otların belirtilen üç ot tohum türüne karşı verilmekte olan mücadeleyi sektöre uğratabileceği vurgulanmıştır.

Malta

İlgili direktif kapsamındaki yem imalathanelerinin yeniden yapılandırılması için Ocak 2008'e kadar geçiş süresi talep edilmiştir. Söz konusu tesislerin katılımından en geç altı ay önce yeniden yapılandırmaya ilişkin planlarını sunmaları gerektiği aksi halde katılımı birlikte kapatılacakları belirtilmiştir. Küçük ölçekli işletmelerin ürünlerini yalnızca yerli pazara sunabilecekleri belirtilmiştir. 2002/53/AT sayılı Tarımsal Bitki Türleri Ortak Katalogu'na ilişkin Direktif ve 2002/55/AT sayılı Sebze Bitkileri Türleri Ortak Katalogu'na ilişkin Direktifin Malta'da uygulanmasının katılım tarihinden itibaren 5 yıl ertelenmesine karar verilmiştir. Böylelikle Malta'nın kendi ulusal çeşit listesinde yer alan ancak söz konusu Topluluk direktiflerindeki koşulları karşılamayan tohumların, katılımından sonraki 5 yıllık dönemde de Malta içinde pazarlanabilmesine karar verilmiştir. Ancak söz konusu tohumların bu dönem içinde diğer AB üyesi ülkelerde pazarlanması yasaklanmıştır.

Polonya

Patates için ortak piyasa düzeni oluşturulması talep edilmiştir. Böylelikle patates üretici birliklerinin desteklenmesi, patates üretimi ve işlenmesi faaliyetlerinin yenileştirilmesi, patates üreticilerinin eğitilmesi, tarımsal teknolojinin geliştirilmesi ve patatesin daha etkin yöntemlerle pazarlanması hedeflenmiştir. Polonya'nın

katılımıyla Birlik'teki patates üreticilerinin sayısının önemli oranda artacağı ve bunların belli bir süre boyunca rekabet şartlarını karşılayabilmeleri için korunmaları gerektiği vurgulanmıştır. Aksi halde ciddi sosyal ve ekonomik sorunların ortaya çıkacağı belirtilmiştir.1999/105/AT sayılı direktifin 28(3). Maddesinden istisna olarak, direktifin bütün koşullarını yerine getirmeyen fakat 1 Ocak 2004'ten önce elde edilmiş olan maddelerin stokları tükenene kadar pazarlanmasına izin verilmiştir. Komisyon'un katılım tarihi itibarıyla alacağı kararla, 68/193/AET sayılı direktifin 17. maddesiyle belirlenmiş prosedür kullanılarak, Polonya'nın bu direktifi uygulamaktan tamamen ya da kısmen muaf tutulacağı belirtilmiştir.

Slovakya

Pirinç, yarfıstığı, pamuk, zeytin ve Antep fıstığı gibi ekolojik nedenlerle Slovakya'da yetiştirilmeyen ürünlere ilişkin tohum ve tohumluklara dair müktesebatın Slovakya tarafından aktarılmamasına izin verilmesi talep edilmiştir.

Slovenya

Ormanlık tohumlukların menşé bölgelerinin listesinin hazırlanması için 31 Aralık 2006'ya kadar geçiş süresi talep edilmiştir. Orman tohumluklarının pazarlanmasına ilişkin standartların yakalanabilmesi için 31 Aralık 2008'e kadar geçiş süresi talep edilmiştir.2002/53/AT sayılı Tarımsal Bitki Türleri Ortak Katalogu'na ilişkin direktif ve 2002/55/AT sayılı Sebze Bitkileri Türleri Ortak Katalogu'na ilişkin direktifin uygulanmamasının 2009 yılına kadar ertelenmesi talep edilmiştir. Böylelikle Slovenya'nın kendi ulusal çeşit listesinde yer alan ancak söz konusu direktiflerdeki koşulları karşılamayan tohum ve gübrelerin, katılımdan sonraki 5 yıllık dönemde de Slovenya içinde pazarlanabilmesi hedeflenmiştir.

BÖLÜM 3- TÜRKİYE BİTKİ SAĞLIĞI REJİMİ

Farklı ekolojik bölgelere ve çok zengin bir bitki çeşidine sahip olan ülkemizde, ekonomik öneme sahip çok sayıda kültür bitkisi yetiştirilmektedir. Bu kültür bitkilerinde ekonomik düzeyde zarar oluşturan oldukça fazla sayıda hastalık, zararlı ve yabancıot türü bulunmaktadır. Tarımsal faaliyet içerisinde, ürünlerin üretim veya depolanması sırasında onlara zarar veren zararlılar, hastalık etmenleri, yabancıotlar ve diğer canlıların meydana getireceği zararı önlemek veya azaltmak amacı ile onların popülasyonlarını ekonomik zarar seviyesinin altına düşürebilmek için ziraî mücadele yöntemleri uygulanmaktadır.

Ülkemizde Bitki Sağlığı Politikaları, Bakanlığımızın çalışma konuları altına girmektedir ve Bakanlık içerisinde ki koordinasyonu Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü (KKGGM) sağlamaktadır.

3.1 Zararlı Organizmalar

Bitki Koruma ya da Ziraî Mücadele diye tanımladığımız işlemler bütünü içinde birçok yöntem kullanılmaktadır. Bunlar; kültürel önlemler, fiziksel ve mekanik mücadele, karantina önlemleri, biyolojik, biyoteknolojik, kimyasal mücadele ve entegre mücadeledir.

Ülkemizde ekonomik düzeyde önem arz eden hastalık, zararlı ve yabancı ot konularında kullanılabilecek mücadele yöntemleri, Tarım ve Köyişleri Bakanlığına bağlı Ziraî Mücadele Araştırma Enstitüleri tarafından hazırlanan Ziraî Mücadele Teknik Talimatlarında yer almaktadır. Ayrıca, 1995 yılından beri bu enstitülerin koordinatörlüğünde sürdürülen ve Ülkemiz tarımı ve ekonomisi için önem arz eden 16 ürün (Turunçgil, Elma, Bağ, Pamuk, Patates, Nohut, Zeytin, Şeftali, Kiraz, Örtü altında yetiştirilen sebzeler, Fındık, Mercimek, Buğday, Antepfıstığı ve Kayısı) dâhil olmak üzere toplam 26 konuda Entegre Mücadele programları oluşturulmuş ve 11 konunun teknik talimatı hazırlanarak uygulamaya geçilmiştir. Diğer konuların teknik talimat hazırlıkları devam etmektedir.

Entegre mücadele çalışmaları, Türkiye’de yetiştirilen kültür bitkilerindeki hastalık, zararlı ve yabancı otların mücadelesinde ekonomi, insan sağlığı, çevre ve biyolojik çeşitliliğin korunması esas alınarak, sürdürülebilir tarım amaçlarına uygun mücadele programlarının ve projelerinin hazırlanmasını, aksatılmadan yürütülmesini ve yaygınlaştırılmasını sağlama faaliyetlerini kapsar. Ülkemizde 11 konuda hazırlanan Entegre Mücadele Teknik Talimatları uygulanan kültür bitkilerinde toleransların altında pestisit kalıntısı bulunmakta veya hiç kalıntı bulunmamaktadır. Ülkemizde entegre mücadele uygulanan ürünlerde pestisit kullanımının yüzde 48 oranında azaldığı belirlenmiştir. Dolayısı ile gıda güvenliği bakımından da entegre mücadele büyük bir öneme sahiptir.

Türkiye Zararlı Organizmalar Bitki Sağlığı Rejimi 1957 yılında yürürlüğe giren “6968 sayılı Ziraî Mücadele ve Ziraî Karantina Kanunu” ile düzenlenmektedir. Ancak bu kanunu revize eden, henüz taslak aşamasında ve yürürlüğe girmek üzere olan AB mevzuatı ile uyumlu “Bitki Sağlığı Kanunu” temel mevzuat olarak çalışmalara dayanak oluşturacaktır.

Bakanlığımızca Yürütülen Uyum Çalışmaları

Bitki Sağlığı ve Bitki Karantinası konusunda güncelleme, kanun taslağı hazırlığı ve TAİEX çalışmaları hep birlikte yürütülerek taslak kontrolü tamamlanmıştır. Buna bağlı olarak da Ziraî Mücadele ve Ziraî Karantina Kanunu ile ilgili revizyonlar tamamlanmış, bitki pasaportu ve kayıt için maddeler eklenmiş, İthal permisi iptal edilmiş, tanımlar AB ile uyumlaştırılmış ve güncellenmesi gerçekleştirilmiş olup “Bitki Sağlığı Kanunu” olarak yürürlüğe girmek üzeredir.

Ziraî Karantina Yönetmeliği ile ilgili olarak; 68 adet zararlı organizma çıkarılmış, Liste dışı zararlı organizmalar hakkındaki madde yeniden düzenlenmiş, Zararlı risk analiz ekibi kurulmuş, Bitki sağlık sertifikasına tabi ürünler listesi ilave edilmiş, İnspektör el kitabı hazırlanarak tüm inspektörlere dağıtılmış ve engelleme bildirimine yer verilmiştir.

Bakanlık her yıl hazırlanan srvey raporlarının KKGM tarafından incelenmesi sonucunda srveyi gerçekleştirilecek zararlı organizmalar listesini belirler. Bu listeler Zira Araştırma Enstitüsü ve Zira Karantina Birimleri işbirliği sonucunda belirlenir. Aşağıdaki hastalık ve zararlı kontrolüne yönelik srvey programları düzenlenmiştir:

- Patates halka rklğ hastalığı kontrol nlemleri
- *Ralstonia solanacearum* kontrol nlemleri
- Patates siğili kontrol nlemleri
- Patates kist nematodları kontrol nlemleri

Ralstonia solanacearum hastalığı ve diğer hastalıklar için, patateslerle ilgili olarak özellikle siğil hastalığına yönelik inspektrler çalışmaktadırlar. Ayrıca Patates halka rklğ hastalığı için de aynı testler yapılmaktadır. Yani izleme çalışmaları başlatılmıştır. Gerekli olması halinde inspektrler Araştırma Enstitlerince görsel muayene ve zararlı organizma semptomlarına ilişkin eğitilirler. Listelenen zararlı organizmalarla ilgili olarak; Eşleştirme projesi kapsamında 2 alıştay düzenlenerek ve Zararlı Risk Analizi Süreci başlatılarak Zararlı Risk Analizi olmaksızın AB ve EPPO listelerindekinden 108 adet fazla olan zararlı organizmalardan:

- 69 tanesi kaldırıldı
- 25 tanesi için tam Zararlı Risk Analizi gerçekleştirildi
- 14 tanesi için bilgi gerekmekte olup
- EPPO Zararlı Risk Analizi Araçları Paneline Katılım Sağlandı.

İthalat denetimleri Karantina servisine başvuru, belge kontrolü, kimlik kontrolü, bitki sağlığı denetimi (görsel muayene, labaratuvar testi), engellemenin bildirim muafiyetler (bilimsel ve deneme amaçlı zararlı organizma ithali) şeklinde gerçekleştirilen prosedür inspektr el kitabında detaylandırılmaktadır.

İthalat İzni Konusunda ise özellikle çoğaltım materyalleri için Kanun'da belirtildiği üzere yeni "Bitki Sağlığı Kanunu" yayınlanana kadar İthalat İzni gerekmektedir. Sadece fide – fidan üretimi ve çoğaltım materyalleri için ithalat izni mevcuttur.

Bitki Pasaport Sisteminin kurulmasına yönelik çalışmalarımız ana mevzuatın yürürlüğe girmesinden sonra yayınlanacak ikincil mevzuat ile kayıt ve teftiş sistemi geliştirilecektir. Sistem 81 ilde başlatılacak olup her ilde Bitki Koruma Servisleri mevcuttur. Bu bağlamda idari kapasite açısından sorun yaşanması beklenmemektedir. Bu işi yürütecek ilgili inspektörlere sahibiz.

İhracat kontrolüne ilişkin mevzuat bulunmamakta olup ithalatçı ülkenin gerekliliklerine göre işlemektedir. Ticari amaçlı üretim materyali yetiştiren üreticiler kayda tabi tutulurlar.

Bitki Sağlığı Zararlı Organizmalar konusundaki AB Müktesebatı ile uyumlu olarak aşağıdaki Tebliğler düzenlenmiştir:

- Patates Kanseri Hastalığının Kontrolüne İlişkin 8 Aralık 1969 tarih ve 69/464/AET sayılı Konsey Direktifi doğrultusunda, Patates Kanseri (*Synchytrium endobioticum* (Shilberszky) Percival)'in Mücadelesi Hakkındaki Tebliğ düzenlenmiştir ve söz konusu AB Direktifle uyumludur.
- Patates Kist Nematodunun Kontrolüne İlişkin 8 Aralık 1969 tarih ve 69/465/AET sayılı Konsey Direktifi doğrultusunda, Patates Kist Nematodları (*Globodera rostochiensis* Wollenweber, *Globodera pallida* Stone)'nın Mücadelesi Hakkında Tebliğ düzenlenmiştir ve söz konusu Direktifle uyumludur.
- Patates halka çürüklüğünün kontrolü hakkında 4 Ekim 1993 tarih ve 93/85/AET sayılı Konsey Direktifi doğrultusunda, Patates Halka Çürüklüğü (*Clavibacter michiganensis* subsp. *Sepedonicus*) Hastalığının Mücadelesi Hakkında Tebliğ düzenlenmiştir ve söz konusu Direktifle uyumludur.
- *Ralstonia solanacearum* (Smith) Yabuuchi et al.' in kontrolü hakkında 20 Temmuz 1998 tarih ve 98/57/AT sayılı Konsey Direktifi doğrultusunda, *Ralstonia solanacearum* (Smith) Yabuuchi et al.'nin Mücadelesi Hakkında Tebliğ düzenlenmiştir ve söz konusu Direktifle uyumludur.

Ayrıca, Üçüncü ülkelerden yapılan bir sevkiyatın kesilmesinin ya da zararlı bir organizmanın bildirilmesi için bir usul belirleyen ve muhtemel bir bitki sağlığı ile ilgili tehlikeyi haberdar eden 21 Ocak 1994 tarih ve 94/3/AT sayılı Komisyon Direktifi'ne uyum sağlanması amacıyla Ziraat Karantina Yönetmeliğine bir bölüm eklenmiştir.

Bitki Sağlığı Zararlı Organizmalar mevzuat uyumuna ilişkin olarak Bakanlığımızca 2006–2007 yıllarında gerçekleşmesi öngörülen yasal düzenlemeler şunlardır:

Bitki ve bitkisel ürünlere zararlı olan organizmaların Topluluğa girişlerine ve Topluluk içinde yayılımına karşı koruma önlemlerine ilişkin 8 Mayıs 2000 tarih ve 2000/29/AT sayılı Konsey Direktifi ile Bitki veya bitkisel ürünlere zararlı organizmaların Topluluğa girişine ve Topluluk sınırları içerisinde yayılmasına karşı alınacak koruyucu önlemleri belirleyen 2000/29/AT sayılı Direktifte değişiklik yapan 28 Kasım 2002 tarih ve 2002/89/AT sayılı Konsey Direktifi hükümlerinin ulusal mevzuata aktarılması hususunda 6968 Sayılı Ziraat Mücadele ve Ziraat Karantina Kanunu'nun yerini almak üzere yeni bir Bitki Sağlığı Kanunu taslağı hazırlanmıştır ve bu taslağın kabulüyle birlikte söz konusu mevzuat alanında ulusal mevzuatımız uyumlu hale gelecektir.

Bitki ve bitkisel ürünlere zararlı olan organizmaların Topluluğa girişlerine ve Topluluk içinde yayılımına karşı koruma önlemlerine ilişkin 8 Mayıs 2000 tarih ve 2000/29/AT sayılı Konsey Direktifi doğrultusundaki Ziraat Karantina Uygulama Yönetmelikleri taslağı hazır durumda olup, yeni Bitki Sağlığı Kanunu taslağının yasalaşması beklenmektedir.

Bitki üreticileri ve ithalatçıları ile bitkisel ürünler veya başka maddelerin tabii oldukları yükümlülükleri ve bunların kaydedilmeleri için ayrıntıları tespit eden 3 Kasım 1992 tarih ve 92/90/AET sayılı Komisyon Direktifi'nin ulusal mevzuata aktarılması konusunda Bitki Üreticilerin Kayıt Altına Alınmasına İlişkin Yönetmelik, Bitki Sağlığı Kanun taslağının yasalaşmasından kısa bir süre sonra hazır hale getirilebilecektir.

Üreticiler ya da bu tür bitkilerin üretim alanlarında bulunan depolar ve sevk merkezlerinin resmi bir kayıt listesinde verileceği, 77/93/AET sayılı Konsey Direktifi'nin EK-V, A Kısmında liste halinde verilmemiş bazı bitkileri belirleyen 24 Haziran 1993 tarih ve 93/50/AET sayılı Komisyon Direktifi'nin ulusal mevzuata aktarılmasına ilişkin Patates ve Turunçgil Üreticilerinin, Depolar ve Sevk Merkezlerinin Kayıt Altına Alınması İle İlgili Yönetmelik, Bitki Sağlığı Kanun taslağının yasalaşmasından kısa bir süre sonra hazır hale getirilebilecektir.

77/93/AET sayılı Konsey Direktifinin I ila V. Eklerinde liste halinde verilen bazı zararlı organizmalar, bitkiler, bitkisel ürünler ve başka maddelerin, deneme veya bilimsel amaçlarla ve çeşitli türlere ilişkin çalışmalar için Topluluğa sokulabileceği veya bazı korunan alanlarında dolaşabileceği koşulları belirleyen 26 Temmuz 1995 tarih ve 95/44/AET sayılı Komisyon Direktifi doğrultusunda düzenlenecek olan Zararlı Organizmaların Bilimsel ve Deneme Amaçlı Kullanılabilmelerine İlişkin Yönetmelik, Bitki Sağlığı Kanun taslağının yasalaşmasından kısa bir süre sonra hazır hale getirilebilecektir.

Üçüncü ülkelerden gelen bitki, bitkisel ürün veya başka maddelerin varış noktası dışındaki Topluluk Bitki Sağlığı kontrollerinin sınır kontrol noktalarında yapılmasına ilişkin asgari koşulları belirleyen 15 Nisan 1998 tarih ve 98/22/AT sayılı Komisyon Direktifi hükümleri doğrultusunda Zirai Karantina Sınır Kontrol Noktalarının Sahip Olması Gereken Asgari Koşullara İlişkin Yönetmelik, Bitki Sağlığı Kanun taslağının yasalaşmasından kısa bir süre sonra hazır hale getirilebilecektir.

Belirli Bitkilerin, Bitkisel Ürünlerin veya başka maddelerin Topluluk içinde hareketleri için kullanılacak Bitki Pasaportları için bir standardizasyon derecesi ile bu tür Bitki Pasaportlarının yayımlanmasına ilişkin ayrıntılı usulleri ve bunların değiştirilmesi için koşullar ve ayrıntılı usulleri belirleyen 3 Aralık 1992 tarih ve 92/105/AET sayılı Komisyon Direktifi hükümleri doğrultusunda hazırlanacak olan Bazı Bitki ve Bitkisel Ürünlerin Dolaşımında Kullanılacak Bitki Pasaportu Hakkındaki Yönetmelik, Bitki Sağlığı Kanun taslağının yasalaşmasından kısa bir süre sonra hazır hale getirilebilecektir.

Topluluk'taki korunmuş bölgelerin tanınmasına yönelik olarak sürdürülen araştırmalar için ayrıntılı kuralları belirleyen 30 Temmuz 1992 tarih ve 92/70/AET sayılı Komisyon Direktifi, Topluluk'taki korunmuş bölgelerin tanınmasına yönelik olarak sürdürülen araştırmalar için ayrıntılı kuralları belirleyen 30 Temmuz 1992 tarih ve 93/51/AET sayılı Komisyon Direktifi ve Topluluk içinde özel bitki sağlığı risklerine maruz koruma altındaki alanların tanınmasına ve 92/76/AET Tüzüğü'nün yürürlükten kaldırılmasına ilişkin 8 Mayıs 2001 tarih ve 2001/32/AT sayılı Komisyon Direktifi doğrultusundaki ikincil ulusal mevzuatın hazırlığına, Bitki Sağlığı Kanunu'nun halen taslak halinde olmasından dolayı henüz başlanamamıştır.

Bitki Sağlığı Kanun taslağının yasalasıyla Zararlı Organizmalar konusundaki temel AB Mevzuatına uyum gerçekleştirilmiş olacaktır ve sonrasında hazırlanacak ikincil mevzuata hukuki zemin oluşturulacaktır. İkincil mevzuatın hazırlanması ile de bu alandaki AB mevzuatı ile tam bir uyum sağlanacaktır. Ülkemiz Bitki Sağlığı mevzuatının, sürekli bir reform süreci içerisinde olan AB Bitki Sağlığı Müktesebatı ile uyum içerisinde kalmasını teminen, söz konusu Müktesebatın güncel bir şekilde izlenerek, mevzuatımızın gerekli değişiklikler konusunda uyumlaştırılması gerekmektedir.

Aşağıda yer alan AB Müktesebatının ülkemiz mevzuatıyla uyumlaştırılması ülkemizin üyeliği sonrası gerçekleşecektir:

- Bitki Sağlığı Daimi Komitesini Kuran 23 Kasım 1976 tarih ve 76/894/AET sayılı Konsey Kararı,
- Üye Devletlere bazı zararlı organizmaların Topluluğa girişi ve burada yayılmasına karşı tedbirler alması konusunda yetki veren 2000/325/AT ve 86/250/AET sayılı Komisyon Kararları,
- Bazı ülkelere yönelik olarak belirli zararlı organizmaların yayılmasına karşı ek önlem alınması konusunda Üye Devletlere önlem alma yetkisi veren 1999/355/AT, 98/109/AT ve 96/301/AT sayılı Komisyon Kararları,

- Bazı ülkelerin belirli zararlı organizmalardan ari olduğunun tanınmasına ilişkin 2001/575/AT, 98/83/AT, 97/5/AT ve 91/261/AET sayılı Komisyon Kararları,
- San Jose Scale'in ve Carnation Leaf-Rollers'ın kontrolü hakkında 69/466/AET ve 74/647/AET sayılı Konsey Direktifleri,
- Üye Devletlere, bazı üçüncü ülkeler menşeli ürünler ile bazı bitkisel ürünler konusunda 2000/29/AT sayılı Konsey Direktifi'nin bazı hükümlerinden derogasyon veya bazı istisnalar getirme yetkisi veren 2000/700/AT, 93/360/AET, 89/252/AET ve 88/223/AET sayılı Komisyon Kararları,
- Fransa'nın deniz aşırı bölgeleri, Azor Adaları ve Madeira'da bitkilere ya da bitkisel ürünlere zararlı organizmaların kontrolüne ilişkin programlarda Topluluğun finansmanına uygun önlemlerin tanımları hakkında 93/522/AET sayılı Komisyon Kararı ile değişik yıllarda bu tür yerlerdeki programlara Topluluğun katkısına ilişkin 98/690/AT, 97/868/AT, 97/867/AT, 96/632/AT, 96/491/AT, 95/382/AT ve 94/679/AT sayılı Komisyon Kararları,
- Bitki sağlığı kontrolü konusunda Topuluk mali katkısı tahsisatlarına ilişkin hükümlerin uygulanması için detaylı kuralları belirleyen 1040/2002/AT sayılı Komisyon Tüzüğü ile bazı ülkelerin yaptıkları harcamaların karşılanmasına yönelik 2000/35/AT, 2000/34/AT, 2000/36/AT, 2000/37/AT ve 2000/38/AT sayılı Komisyon Kararları,
- Üye Devletlere, ABD menşeli Thuja L. Kerestesi ile ilgili olarak 77/93/AET sayılı Konsey Direktifi'nin belirli hükümlerinden derogasyon yetkisi veren 29 Mayıs 1993 tarihli 93/359/AET sayılı Komisyon Kararı,
- Üye Devletlere, Kanada menşeli tavllanmış iğne yapraklı ağaç kerestesi ile ilgili 77/93/AET sayılı Konsey Direktifi'nin belirli hükümlerinden derogasyon yetkisi veren ve tavllanmış keresteye uygulanacak gösterge sisteminin ayrıntılarını belirleyen 2 Haziran 1993 tarih ve 93/365/AET sayılı Komisyon Kararı,
- Üye Devletlere, Kanada menşeli fırınlanmış iğne yapraklı ağaç kerestesi ile 77/93/AET sayılı Konsey Direktifi'nin belirli hükümlerinden derogasyon yetkisi veren ve fırınlanmış keresteye uygulanacak gösterge sisteminin

ayrıntılarını belirleyen 22 Haziran 1993 tarih ve 93/422/AET sayılı Komisyon Kararı,

- Üye Devletlere, ABD menşeli fırınlanmış iğne yapraklı ağaç kerestesi ile ilgili 77/93/AET sayılı Konsey Direktifi'nin belirli hükümlerinden derogasyon yetkisi veren ve fırınlanmış keresteye uygulanacak gösterge sisteminin ayrıntılarını belirleyen 22 Haziran 1993 tarih ve 93/423/AET sayılı Komisyon Kararı.

3.2 Bitki Koruma Ürünleri

Bitkisel ürünlerin üretiminde ve depolama aşamasında onların besin değerini bozan ve onları tahrip ederek kalite ve ürün kaybına neden olan hastalık, zararlı ve yabancı otlara karşı mücadele ve korunma amacıyla kullanılan her türlü kimyasal maddeye bitki koruma ürünü adı verilmektedir.

Bitki koruma ürünlerinin insan, çevre ve doğal denge üzerine olumsuz etkileri doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki şekilde olabilir. İnsanlar, uygulama anında pestiside maruz kalıp temas veya solunum yoluyla doğrudan veya kalıntı içeren besin ya da ilaçlarla bulaşık yemlerle beslenmiş hayvanların et, süt ve yumurta gibi ürünlerini tüketmeleri neticesinde dolaylı olarak almaktadır. Bu maruz kalmalarla, akut ve kronik zehirlenmeler ortaya çıkabilmektedir. Kronik zehirlenmeler sonucu, yaşamın ileriki dönemlerinde geriye dönüşü olmayan hastalıklar, anomali doğumlar, ani ölümler meydana gelebilmektedir. Bu durum diğer canlılar için de söz konusudur. Yoğun ve/veya yanlış pestisit uygulamaları doğal dengeyi bozmakta ve toprak, su ve hava kirliliğine neden olmaktadır.

Tarım ilacı üretimini ve satışını etkileyen önemli etmenlerden biride iklim koşullarıdır. Hastalık ve zararlıların ortaya çıkışını etkileyen iklim koşulları tarımsal verimi de etkilemekte ve her iki etmen sektörün üretim ve satışını belirlemektedir. Türkiye'de yetiştirilen ürünlerin vejetasyon dönemleri ve iklimin belli hastalık ve zararlıların ortaya çıkıp gelişmesini sağladığı yılın belli mevsimlerinde bölgesel olarak yoğunlaşması nedeniyle sektör genelinde kurulu kapasiteler yüksektir.

Türkiye’ de tarım ilaçları sanayi 1951 yıllarında kurulmaya başlanmıştır.1957 yılında yayınlanan 6968 sayılı “Zirai Mücadele ve Zirai karantina Kanunu” ve 1958 ve 1999 yıllarında uygulamaya konulan ilgili tüzük ve yönetmeliklerle ülkemizde kullanılacak yerli ve ithal ilaç kalitelerinin uluslararası standartta olma zorunluluğu getirilmiştir.

Yurdumuzda hastalık, zararlı ve yabancıotlara karşı daha çok kimyasal mücadele uygulanmaktadır. 2005 yılı ilk yarısı itibariyle Bakanlıkça ruhsat verilen bitki koruma ürünü sayısı 3.221 civarında olup, preparat olarak yılda ortalama 30–32 bin ton (10-13 bin ton aktif madde içeriğiyle) tarım ilacı kullanılmaktadır. Bunun parasal değeri yaklaşık 150 milyon ABD Doları olup, etkili maddelerin yaklaşık yüzde 80’i ithal edilmektedir. Ülkemizde hektara ortalama 598 gr aktif madde kullanılmaktadır. Bu değer gelişmiş ülkelere göre oldukça düşüktür. Hollanda’da 13,8, Yunanistan’da 13,5, İtalya’da 9,3, İrlanda’da 8,0 Kg/ha aktif madde kullanılmaktadır. Ancak, ülkemizin bazı bölgeleri ile bazı ürünlerde gereğinden fazla ve bilinçsiz olarak ilaç kullanımı olduğu da bilinmektedir. Dolayısıyla hatalı ilaç kullanımının insan sağlığı, hayvanlar, çevre ve doğal yaşam üzerine pek çok olumsuz etkileri ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde Bitki Koruma Ürünleri (tarım ilaçları) konusunda faaliyet gösteren ruhsat sahibi toplam 334 ruhsat sahibi firma bulunmaktadır (Bu firmalardan 124 tanesi aktif olarak çalışmaktadır).

Sonuç olarak; ruhsat sahibi gözükken 209 firmanın 197’ si yerli firmalarımıza ait olup, geriye kalan 12’ si yabancı sermayeli uluslararası firmalara aittir. Ülkemiz ve Avrupa Birliği ülkeleri açısından bitki koruma ürünleri ticaretine göz attığımız zaman AB 15 içerisinde 2003 -2004 yılları arasında 2,000,000,000 \$ dolarlık bir artış göstermiştir. 2003 yılında 5,148,345,000 \$ olan pestisit ithalatı 2004 yılında 10 Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkesinin topluluğa katılımıyla 7,144,401,000 \$ değerine ulaşmış, 2003 yılında 6,934,579,000 \$ olan pestisit ihracatı 2004 yılında 8,800,270,000 \$

seviyesine ulaşmıştır. Aynı dönemler için ülkemiz ithalat rakamı 107,54,000 \$’dan 138,808,000 \$’a, ihracat değeri de 22,493,000 \$’dan 22,694,000 \$’a yükselmiştir.

Tablo 7. Mevcut Tarım İlaçları Kurulu Üretim Kapasitesi (TİSİT Raporu 2003)

HALEN MEVCUT TARIM İLAÇLARI KURULU ÜRETİM KAPASİTESİ		
TOPLAM KAPASİTE TON/YIL (Göztaşı ,Kükürt ve BGD hariç)	548579 ton/yıl	540 244 ton’u yerli sermayeli firmalara aittir. (% 98) 18335 ton’u yabancı sermayeli firmalara aittir. (%2)
TEKNİK MADDE ÜRETİM KAPASİTESİ TOPLAM KAPASİTE TON/YIL	26460 ton/yıl	Tamamı yerli sermayeye aittir.
GÖZTAŞI VE KÜKÜRT YILLIK KURULU ÜRETİM KAPASİTESİ	Göztaşı 42252 ton/yıl Kükürt 68100 ton/yıl	Tamamı yerli sermayedir.
BGD TOPLAM FORMULASYON ÜRETİM KAPASİTESİ	76071 ton/yıl	Kapasite 30 yerli firmaya aittir.

Bakanlığımızca Yürütülen Uyum Çalışmaları

AB Bitki Sağlığı Politikası içerisinde yer alan “**Bitki Koruma**” konusuna ilişkin olan başlık altında “Bitki Koruma Ürünlerinin Ruhsatlandırılması” ile “Maksimum Kalıntı Limitleri”ne ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.

Bitki Koruma alt başlıklarından birisi olan kalıntılar konusuna ilişkin olarak, Bakanlığımız AB ile uyumlu olarak “Pestisit kalıntı limitleri ile ilgili olarak; Türk Gıda Kodeksi-Gıdalarda Maksimum Bitki Koruma Ürünleri Kalıntı Limitleri Tebliği” içerisinde AB Kalıntı limitleri ile uyumlu olan Maksimum Kalıntı Limitlerini belirleyerek 11 Ocak 2005 tarihli ve 25697 sayılı Resmi Gazetede yayımlamıştır. Bu Tebliğin hazırlanması sırasında AB’nin ilgili 76/895/AET,

86/362/AET, 86/363/AET ve 90/642/AET Direktifleri ve bunların 2002 yılına kadar olan değişikliklerini içeren direktifler ile Codex Alimentarius ve ülkemiz mevzuatı hükümlerine göre ruhsatlandırılmış bitki koruma ürünlerinin limitleri dikkate alınarak yapılmıştır. Ülkemizde Maksimum Kalıntı limitlerinin takibi yurt genelinde 10 adet (Ankara - 2 adet, İzmir, İstanbul, Mersin, Hatay, Bursa, Samsun, Denizli, Antalya) kalıntı analiz Laboratuvarınca yürütülmektedir.

Kalıntı Limitlerinin belirlenmesine ilişkin çalışmalar ve düzenlemeler AB içerisinde Bitki koruma başlığı altında yer alıyor olmasına karşın ülkemizde bu konu Gıda Güvenliği konuları ile ilgili çalışma grupları kapsamında ele alınmaktadır.

Her ne kadar, kalıntı limitlerinin belirlenmesi çalışmaları Bitki Sağlığı başlıklarında çalışan grupların görüşleri alınarak yapılmakta olsa da; tarımsal ürünler üzerindeki kalıntı problemlerinin esas kaynağı olan bitki koruma ürünlerine yönelik düzenlemelerin hazırlandığı, uygulama esaslarının belirlendiği “Bitki Koruma” konuları içerisinde ele alınmıyor olması; hem bilimsel ve teknik açıdan, hem de çalışmaların hızlandırılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanamaması konularında sıkıntı yaratabileceği düşünülmektedir. Çünkü unutulmamalıdır ki kalıntı problemi etkili maddenin niteliği kadar Uygulama şekli, uygulamada kullanılan alet ekipman düzeyi, uygulama zamanı, ekolojik faktörler(sıcaklık, yağış, nem vb.), uygulama hasat arası bekleme süresine uyum ve bunun gibi birçok faktöre bağlı olarak değişebilmektedir.

Ulusal kalıntı izleme programlarında kaydedilen gelişmelere rağmen, analitik altyapının yenilenmesi ve AB mevzuatlarınca talep edilen aktif maddelerin tamamının yıllık planlarda dâhil edilmesi konularında çalışmalar devam etmelidir.

Öte yandan, diğer bir konu başlığı Bitki Koruma Ürünlerinin ruhsatlandırılması kapsamında, AB'nin iki temel direktifinin yer aldığını görmekteyiz. Bunlar;

- 79/117/AET sayılı Belirli Aktif Maddeleri İçeren Bitki Koruma Ürünlerinin Kullanımını ve Piyasaya Arzını Yasaklayan Konsey Direktifi

- 91/414/AET sayılı Bitki Koruma Ürünlerinin Piyasaya Arzına ilişkin Konsey Direktifi

Yukarıda adı geçen AB mevzuatlarından 79/117/AET sayılı “Belirli Aktif Maddeleri İçeren Bitki Koruma Ürünlerinin Kullanımını ve Piyasaya Arzını Yasaklayan Konsey Direktifi”ne karşılık olarak ülkemizde aynı isimle 16 adet etkili maddenin piyasaya arzını ve kullanımını yasaklayan, söz konusu AB mevzuatı ile tam uyumlu bir tebliğ Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yine aynı başlık altında ele alınan diğer bir mevzuat ise **91/414/AET** sayılı “**Bitki Koruma Ürünlerinin Piyasaya Arzı**”na ilişkin Konsey Direktifine karşılık olarak şu an ülkemizde halen yürürlükte olan “**6968 Sayılı Zirai Karantina ve Zirai Mücadele Kanunu**”na ilaveten;

- Zirai Mücadelede Kullanılan Pestisit ve Benzeri Maddelerin Ruhsatlandırılması Hakkında Yönetmelik
- Zirai Mücadele İlaçlarının Toptan ve Perakende Satılması ve Depolanması Hakkında Yönetmelik
- Zirai Mücadele Alet Ve Ekipmanları Hakkında Yönetmelik
- Zirai Mücadele İlaçları Etiket Yönetmeliği
- Zirai Mücadele İlaçları Kontrol Yönetmeliği
- Zirai Mücadele İlaçları Prospektüs Yönergesi
- Zirai Mücadele İlaçlarının Toksikolojik Sınıflandırılmasına Ait Yönerge
- Bitki Koruma Ürünlerinde Kalite Kontrol Analizlerini Yapacak Laboratuvarlar Hakkında Yönetmelik

bulunmaktadır.

AB müktesebatına uyum kapsamında ulusal program içerisinde 79/117/AET sayılı mevzuat haricinde diğer bir taahhüdümüz ise 91/414/AET sayılı Konsey Direktifi ile bu direktifi değiştiren Konsey Direktifleri ve belirli etkili maddelerin söz konusu direktifin ek 1’i içerisine dâhil edilmesi ve ya ek 1 içerisinde çıkarılmasına ilişkin Konsey Kararlarına uyumlu mevzuatın yayımlanmasıdır. UP içerisinde bu konuya ilişkin toplam 75 adet mevzuat bulunmaktadır. Bunlardan 6 tanesinin

uyumlaştırılmasına gerek görülmemiştir, geriye kalanlarının uyumlaştırılmasına ilişkin çalışmalar 91/414/AET sayılı direktifle uyumlu yönetmeliklerin yasalaşması sonrası tamamlanabilecektir. Yine UP içerisinde yer alan öncelikli olmayan mevzuatlardan 74/556/AET ve 74/557/AET sayılı direktifler Bakanlığımız ile Sağlık Bakanlığının ortak yetkisindedir.

“6968 Sayılı Ziraî Karantina ve Ziraî Mücadele Kanunu”nu kaldırarak AB’nin **91/414/AET** ve **2000/29/AT** (*Bitki ve bitkisel ürünlere zararlı organizmaların Topluluğa girişine ve Toplulukta yayılmasına karşı alınacak koruma önlemlere ilişkin 8 Mayıs 2000 tarihli Konsey Direktifi*) sayılı Konsey Direktiflerinin Ulusal Mevzuatımıza aktarımı kapsamında bir **“Çerçeve Kanun”** özelliğinde ki **“Bitki Sağlığı Kanunu Taslağı”** Başbakanlığa gönderilmek üzere Hukuk Müşavirliğimize gönderilmiştir. Bu taslak kanun ziraî mücadele ve karantina konularının ülkemizde düzenlenebilmesi açısından hazırlanmış bir çerçeve kanun niteliğindedir. Bu yapısı nedeniyle AB’nin iki ayrı başlık altında ele aldığı ziraî karantina (zararlı organizmalar) ve ziraî mücadele (bitki koruma) konularına ilişkin genel düzenlemeleri içerisinde bulundurmaktadır. AB’nin benzer bir çerçeve kanunu bulunmadığından AB ile uyumluluk durumu sadece her iki ilgili konuya ilişkin ikincil mevzuatın AB ile tam uyumlu olarak yayımlanmasından sonra söz konusu olabilecektir.

Yukarıda sözü geçen Bitki Sağlığı Kanunu’nun yasalaşmasını takiben Ulusal Programda AB’nin “Bitki Koruma Ürünlerinin Ruhsatlandırılması ve Pazara Sunulmasına İlişkin Direktif”i olan 91/414/AET sayılı Konsey Direktifi ile uyumlu Ulusal Mevzuatımız yayımlanabilecektir. Bu mevzuata ilişkin yönetmelik taslağı hazırlıkları yapılmakta olup, direktifin eklerinde yapılan değişiklikler, yeni eklenen ve çıkarılan etkili maddeler düzenli olarak takip edilerek, yönetmelik taslağının güncel durumda tutulması sağlanmaktadır. Çerçeve özelliğinde ki, Bitki Sağlığı Kanunu yayınlandıktan çok kısa bir süre içerisinde ruhsatlandırma ve piyasaya arzı ilişkin AB ile tam uyumlu yönetmelik Başbakanlığa sunulmaya hazır duruma gelecektir.

AB Komisyonu 1992 yılında itibaren çok iddialı bir iş programı yürütmektedir. Komisyon topluluk çapında, AB’de kullanılan BKÜ’ler içerisinde mevcut olan tüm etkili maddeler için bir tekrar gözden geçirme bir programı oluşturmuştur. Bilimsel değerlendirme temeline dayalı olan bu tekrar gözden geçirme sürecinde, Ruhsat başvurusunda bulunan kişi ilgili aktif maddenin, insan sağlığı, çevre, ekotoksikolojik ve gıda zincirindeki kalıntılar bağlamında güvenli olarak kullanılabileceğini kanıtlaması gerekmektedir. Bu program 2008 yılı itibariyle tamamlanacağı öngörülmektedir.

Şu an söz konusu Konsey Direktifinin (91/414/AET) “**Bitki Koruma Ürünlerinde kullanılması için ruhsatlandırılan aktif madde**” başlıklı Ek 1’i içerisinde yaklaşık 140 adet etkili madde yer almaktadır.

Türkiye’de ise, ruhsatlı aktif maddeler listesinde yer alan 405 aktif maddenin %96’sı AB’de ruhsatlıdır. Halen ruhsatlandırılmak amacıyla ilk kez müracaatta bulunulan aktif maddeler için, mevzuatımıza göre ruhsatlandırılma ölçütlerinden birisi de AB’nde ruhsatlı olma zorunluluğudur. Bu durum, uyum konusunda bir sıkıntının yaşanmayacağını göstermektedir.

Yukarıda sözü geçen 91/414/AET sayılı Konsey Direktifi uyumlaştırma açısından zor bir yönetmelik olmaması ile birlikte, sektörü çok yakından ilgilendiren bir düzenleme olacağından politik zorluklar ile karşılaşılabilir. Bu nedenle sektörün mevzuat çalışmaları sırasında çekincelerini aktif olarak dinlemek ve sürece katkı sağlamaları arzusunda olduğumuzun net olarak belirtilmesinin çalışmaları kolaylaştırıcı etkisi olacağını düşünmekteyiz. Benzeri bir işbirliğinin öneminden ECPA’nın (Avrupa Bitki Koruma Organizasyonu) 2001 yılında yayınladıkları “**Katılımcı Ülkelerde 91/414/AET Sayılı AB BKÜ Ruhsat Direktifinin aktarılması konusuna ilişkin Tutum Belgesi**”nde bu konun önemini şu şekilde belirtmektedir:

“Bitki koruma Endüstrisi ve onların örgütleri, 91/414/AET’nin pragmatik, zamanlı ve düzgün aktarılmasının sağlanmasında Aday Ülkenin Yetkili Otoritesinin ortağı olarak tanınabilmek için gayret göstermelidirler.”

Ruhsatlandırma mevzuatlarının uyumu ve etkili maddelerin tekrar ruhsatlandırılması amacıyla tekrar gözden geçirme çalışmaları sürecine yönelik katılım öncesi çalışma önerilerini şu şekilde sıralamaktadır:

“Genel olarak, katılım öncesinde ulusal kurallar uygulanır, ancak ECPA birkaç noktaya özel olarak dikkat çekmek istemektedir ki bunlar uyumlaştırma çabaları için gereklidir.”

A. Yeni etkili maddeler için önerilen işlem yönergeleri

1. Evrak formatları, veri gereklilikleri, risk analiz ve değerlendirmeleri 91/414/AET'ye göre yapılmalıdır. Yeni gerekliliklerin, protokollerin, değerlendirme metodolojilerinin ve mevcut olan ile uyumlu olmayan yazılımın oluşturulması veya aday ülkelerde AB'ye benzer olanların geliştirilmesi amaca zararı dokunan eylemlerdir ve kaçınılması gerekir.
2. Kalıntı çalışmaları aynı coğrafik bölge içerisinde, AB çalışma belgesi 7525/VI/95-rev. 5'e (karşılaştırma, dış değer bulma, grup toleransı ve MKL'lerin oluşturulması için veri gereksinimleri kılavuzları) göre kabul edilmelidir.
3. Biyolojik denemeler için kalıntılara benzer bir kavram oluşturulmalıdır. Veri, uluslararası tanınan protokollerle, örn. EPPO'nun yayınladıkları gibi, uyumlu ve “İyi Deneysel Uygulamalar Statüsü” amaçlı olacak şekilde oluşturulmalıdır.

B. Hâlihazırda mevcut etkili maddeler için önerilen işlem yönergeleri

1. Tekrar ruhsatlandırma Programları
Ulusal tekrar gözden geçirme programları için farklı öncelikler ve zaman çizelgeleri, yetkili otoriteyi ve firmaları vb. kaçınılmaz bir şekilde, yapılan işte duplikasyon, fazlalık ve yüksek total maliyet oluşmasına götürecektir. Bu bağlamda şunu öneriyoruz:
 - a. Yeni bir ulusal tekrar gözden geçirme programının başlatılması engellenmelidir.

- b. Yürütülmekte olan ulusal tekrar gözden geçirme programları, birbirleri ile uyumlaştırılmalı ve yürümekte olan AB tekrar gözden geçirme programı ile senkronize edilmelidir.

Veri Koruma: Verilerin korunmasına ilişkin hükümlerin (91/414/AET madde 13), kanun içerisinde ve pratikte yapılandırılmalı, ayrıca “Verilerin Korunması”na yönelik çıkacak Komisyon Yönergelerindeki tavsiyeler takip edilmelidir. ECPA raporunda ayrıca, katılımcı ülkelerin katılım öncesi ve katılım sırasında mevcut etkili maddeler veya yeni etkili maddelerin katılım öncesinde ve katılımı birlikte ruhsatlandırılmalarına ilişkin senaryolar sunmaktadır.

Bakanlığımızın, 2007–2009 yılları arasında AB Bitki Sağlığı Politikalarına uyum çalışmaları kapsamında yürütmeyi öngördüğü projeler “Maksimum Kalıntı Limitleri ve Kontrolü” ile “Sınır Kontrol Sistemleri” olarak görülmektedir.

3.3 Bitki Islahçı Hakları

Türkiye’de yeni bitki çeşitlerine ilişkin olarak yapılan düzenlemeler 15 Ocak tarihli 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına ilişkin kanuna göre yapılmaktadır. Bu kanunun uygulama şeklini gösteren Yeni Bitki Çeşitlerine dair Islahçı Haklarının Korunmasına Dair Yönetmelik ise 12 Ağustos 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yeni bitki çeşidinin tescil işlemleri Tarım ve Köyişleri Bakanlığına bağlı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

Yeni bitki çeşidi için sağlanan korumadan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları veya T.C. sınırları içerisinde ikametgâhı olan veya işmerkezi bulunan gerçek veya tüzel kişiler veya UPOV sözleşmesi hükümleri dâhilinde başvuru hakkına sahip kişiler yararlanır.

UPOV; Yeni Bitki Çeşitlerinin korunması Ulusal Birliğidir. Söz konusu birliğe katılım Avrupa Birliğine uyum projesi kapsamında ülkemizin yükümlülüklerinden biri olduğundan, üyelik müracaatımız 21 Ekim 2004 tarihinde yapılmıştır. UPOV

Genel Sekreterliğinden olumlu değerlendirme gelmiştir ve şu anda TBMM nezdinde imza işlemlerinin sonuçlanması beklenmektedir.

Yeni Bitki çeşitlerine ait ıslahçı haklarının koruma süresi tescilden itibaren 25 yıldır. Bu süre ağaçlar, asmalar ve patatesler için 30 yıldır. Koruma süresinin sona ermesi takvim yılı sonu itibarıyla hesaplanır.

Islahçı hakkı verilerek korunan bir çeşidin ismi onun umumi ismi haline gelir. Başvuru sırasında çeşit için önerilen bir isim veya ıslahçının kullandığı geçici bir isim belirtilir. UPOV sözleşmesine taraf bir ülkede tescil edilmiş çeşit için bir isim kullanılmakta ise ıslahçı hakkı başvuruları bu isimle yapılır ve çeşit bu isimle tescil edilir.

Çeşit tescilinin amacı; Genetik farklılıkların ve gelişmelerin kayıt altına alınması, ülkemizde ve dünyada yayılmasını ve çiftçinin kullanmasını sağlamaktır. Ayrıca, bitkilerin çoğaltılmasında kullanılan yumru, kök, soğan, fide, fidan ve fidan üretim materyalleri gibi vegetatif aksam ile tohum çöğür gibi generatif aksamın, yetiştirilip kontrol ve sertifikasyon işlemlerine tabi tutulabilmesi için, bitki çeşitlerinin tescil edilmesi veya üretim izni verilmesi esastır.

Bakanlık ihraç amaçlı (OECD) üretimlere ait tohumluk beyannamelerinin kabul edilmesi ve onaylanması işlemleri Tohumluk Tescil ve Sertifikasyon Merkezi Müdürlüğüne (TTSM) devredilmiştir.

OECD Sertifika almak isteyen tohumluk üreticileri aşağıdaki şartları sağlamak zorundadır;

- Tohumluk üreticisi olmalı
- Çeşit OECD üyesi bir ülkede Tescilli Olmalı
- OECD listesinde yer almalı veya OECD üyesi bir ülkede Tescilli olduğu Belgelenmelidir.
- Zamanında Usulüne Uygun Beyannamesi verilmiş olmalı
- Zamanında Tarla Kontrolü Yapılmış olmalı
- Belgelendirme aşaması

- Laboratuvar analizleri sonucunda herhangi bir Tohumluk Sınıfını Kazanmış Olmalıdır

ISTA sertifikası talep eden kişi ya da kuruluşlar aşağıdaki şartları sağlamalıdır.

- TTSM Müdürlüğüne bir dilekçe ile başvurulur,
- Numune alma talep Formu Doldurularak TTSM Müdürlüğüne ulaştırılır.

Bakanlığımızca Yürütülen Uyum Çalışmaları

Bitki Çeşidi Haklarıyla ilgili olarak Ulusal Programda 4 adet mevzuat bulunmaktadır. Topluluk bitki varyete hakları üzerine 27 Temmuz 1994 tarihli 2100/94/AT sayılı temel mevzuata ilişkin olarak ‘Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin kanun (5042 sayılı Kanun 15 Ocak 2004 tarih ve 25347 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir) çıkarılmış olup AB mevzuatlarına tam uyumludur. 5042 sayılı kanun kapsamında toplam 7 adet yönetmelik çıkarılması öngörülmesine rağmen, hukuki açıdan kolaylık sağlaması düşüncesiyle uygulamaya yönelik yönetmelikler. ‘Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına Dair Yönetmelik’ adı altında çıkarılan yönetmelikle birleştirilerek, 3 adet yönetmelik çıkarılmıştır. Bunlar; ‘Çiftçi İstisnası Uygulama Esasları Yönetmeliği’, ‘Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına Dair Yönetmelik’ ve ‘Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Görevlilerin Islahçı Hakkından Yararlanmasına İlişkin Yönetmeliktir. ‘Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Görevlilerin Islahçı Hakkından Yararlanmasına İlişkin Yönetmelik AB uyum çerçevesinde çıkarılmamıştır. Türkiye’nin özel ihtiyaçlarına yönelik çıkarılmıştır. 12 Ağustos 2004’te çıkarılan ‘Çiftçi İstisnası Uygulama Esasları Yönetmeliği’ teknik anlamda tamamen uyumluyken, ‘Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına Dair Yönetmelik’, teknik anlamda AB’nin minimum şartlarını karşılamakla beraber, kurumsal yapı ve organizasyon yönüyle uyumsuzluk göstermektedir.

Türkiye 2004 yılında UPOV’a taraf bir ülke olarak ilan edilmiştir ve Bitki Islahçı Haklarıyla ilgili mevzuatlarını UPOV sözleşmesine uyumlu bir şekilde

hazırlamaktadır. Türk mevzuatları UPOV sözleşmesi temelinde hazırlandığı için AB mevzuatlarına uyumludur.

Bitki Islahçı Haklarının korunmasına ilişkin 5042 sayılı kanunun amacı bitki çeşitlerinin geliştirilmesi ve Bitki Islahçı Haklarının korunmasıdır. Bu uygulamadaki yönetmelikler, aynı zamanda DTÖ ve UPOV kararlarına da uygundur. 2470/96/AT sayılı Konsey Tüzüğüne ilişkin hükümler 5042 sayılı Kanuna yansıtılmıştır. 1239/95/AT sayılı Komisyon Tüzüğü, 5042 sayılı Kanun içerisinde mevcuttur ve Yasa kapsamında uyum sağlanmıştır. 1768/95/AT sayılı Komisyon Tüzüğüne ilişkin olarak ta Çiftçi İstisnası Uygulama Esasları Yönetmeliği çıkarılmıştır.

3.4 Tohum Fide Kalitesi

Ülkemizde halen tohumlukların tescili, kontrolü, sertifikasyonu ve üretimi, satışı, dağıtımı, ithali, ihracı ve tohumculukla ilgili diğer faaliyetler; 31.10.2006 tarih ve 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu ile yürütülmektedir. Bu Kanun sektördeki gelişmelere cevap verebilecek ve aynı zamanda ilgili AB mevzuatlarına uyum çerçevesinde her ürün grubuna özel (dikey düzenleme) tohum ve fide çoğaltım materyaline ilişkin mevzuat hazırlanmasına imkân tanıyabilecek bir kanundur. Kanun ile tohumluk ve tohumculukla ilgili tanımlar yenilenmiş, ülkemiz gen kaynaklarının kayıt altına alınmasına imkân tanınmış, tohumluk üretim alanları ve bölgeleri belirlenmiş, gerçek ve tüzel kişilerin ruhsatlandırılması ve tazminat taleplerine ilişkin düzenlemeler gerçekleştirilmiş ve en önemlisi, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu statüsünde alt birlikler ve Türkiye Tohumcular Birliği'nin kurulmasına ilişkin yasal zemin hazırlanmıştır.

Ulusal Program dâhilinde “Ziraî Bitki Türlerinin Ortak Kataloguna dair 13 Haziran 2002 tarihli ve 2002/53/AT sayılı Konsey Direktifi” ile “Ziraî Çeşitlerin İncelenmesi İçin Minimum Şartlar ve Karakteristikleri belirleyen 14 Nisan 1972 tarihli ve 72/180/AET sayılı Komisyon Direktifine” uyum kapsamında hazırlanan kanun; çerçeve yasa niteliğinde olup, yasa kapsamında 12 adet yönetmeliğin hazırlanması öngörülmüştür. Kanun, söz konusu Tüzüklere birebir uyumlu olmamakla birlikte asıl

uyumun gerçekleştirileceği yönetmeliklerin hazırlanmasına zemin oluşturmaktadır. Bu yönetmelikler şunlardır:

1. Patates Tescil, Sertifikasyon ve Pazarlaması
2. Süs Bitkileri Tescil Sertifikasyon ve Pazarlaması
3. Meyve Tescil, Sertifikasyon ve Pazarlaması
4. Milli Çeşit Listesi
5. Tarla Bitkileri Tescil Sertifikasyon ve Pazarlaması
6. Çayır Mera Yem Bitkileri ve Yeşil Alan Çim Bitkileri Tescil Sertifikasyon ve Pazarlaması
7. Pancar Tescil Sertifikasyon ve Pazarlaması
8. Sebze Tescil Sertifikasyon ve Pazarlaması
9. Asma Tescil Sertifikasyon ve Pazarlaması
10. Tohumluk Üretim Alanlarının Belirlenmesi
11. Desteklemeler
12. Yetki Devri

Çilek fide ve çoğaltım materyaline yönelik bir düzenleme, Meyve Tescil, Sertifikasyon ve Pazarlamasına dair yönetmelik taslağı kapsamında yer almıştır. Tohumluk Üretim Alanlarının Belirlenmesi, Desteklemeler ve Yetki Devri hariç, ilgili AB mevzuatlarına uyum çerçevesinde hazırlanan diğer yönetmelik taslakları görüşlere sunulmuştur. Hazırlanan yasa ve yönetmelik taslaklarıyla ülkemizde tohumculuk yapısının yeniden düzenlenmesine olanak sağlamakla birlikte özel sektörün tohumluk üretimindeki payının artırılması hedeflenmiş, kamu kurumunun üretici konumundan ziyade denetim ve kontrol görevini üstlenmesi hedeflenmiştir.

Ülkemizde tohumluk üretimi kamu ve özel sektör tarafından gerçekleştirilmektedir. Kamu kuruluşları genellikle buğday, arpa ve yem bitkileri gibi kendine döllen bitkilerin tohumluklarının üretimine ağırlık verirken, özel tohumculuk kuruluşları; mısır, ayçiçeği ve sebzelerin melez çeşitlerinin tohumlukları ile patates ve çimlerin sertifikalı tohumluklarının üretimini gerçekleştirmektedir. Kamu kuruluşlarına ait işletmelerin olanaklarının özel tohumculuk kuruluşları ile ortak kullanımı

benimsenmiş, özellikle TİGEM'e ait arazilerin özel sektöre ait melez tohumluk üretimi için kullanıma açılması yoluna gidilmiştir.

Ülkemizde sertifikalı tohumluk kullanımını arzulanan düzeyin oldukça gerisindedir. Bu durum, büyük oranda üreticilerin alım gücü yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. 1982 yılından itibaren izlenen politikalar doğrultusunda özel tohumculuk kuruluşlarının sayısında önemli artışlar olmuştur. 2004 yılı verilerine göre 31 tane kamuya ait tohumculuk kuruluşu varken, özel tohumculuk kuruluşlarının sayısı 93 tanedir. Aynı yıl verilerine göre 13 tane yabancı şirket tohumculuk alanında faaliyet göstermektedir. Şu anda 120 tane olan özel sektör tohumculuk kuruluşlarının 78 tanesinin araştırma yetkisi mevcuttur.

Ülkemiz referans merkezi olarak görev yapan ISTA'ya 1963 yılında üye olmuş, çeşit, tescil ve sertifikasyon işlemlerinde uluslararası kuralları uygulamaya başlamış, ISTA ve OECD sertifikası düzenleme yetkisi almıştır.

Tohumluk Kontrol ve Sertifikasyon Merkezi Müdürlüğü verilerine göre 2005 yılı Türkiye genelinde belgelendirilen tohumluk miktarları, kamu kurumları ve özel sektöre göre belgelendirilen tohumluk miktarları ile türlere göre belgelendirilen tohumluk miktarları ekte sunulmuştur. Eklerin incelenmesinden de anlaşılacağı üzere; 2005 yılında Türkiye genelinde belgelendirilen toplam tohumluk miktarı 355.442.959 kg olup, en fazla belgelendirilen ürün gruplarını 212.620.331 kg ile buğday, 73.931.650 kg ile patates ve 23.336.836 kg ile arpa oluşturmaktadır.

2005 Yılında Türkiye Genelinde Kamu Kurumlarına Ait Belgelendirilen Tohumluk Miktarı 183.204,6 (kg) özel sektöre ait belgelendirilen tohumluk miktarı 128.546,1 (kg) olarak gerçekleşmiştir. Başta da belirtildiği gibi buğday, arpa, çeltik, nohut, korunga, tütün ve fiğde tescil edilen çeşitlerin büyük bir kısmı kamu kuruluşları tarafından geliştirilirken, melez mısır, melez ayçiçeği, patates, fasulye, şeker pancarında tescil edilen çeşitlerin önemli bir kısmı özel kuruluşlara aittir. Ülkemizde özel sektörün hızlı gelişimi tescil edilen çeşitlerin sayısının sürekli artmasında etkili olmaktadır.

Ülkemizde TÜGEM tarafından yıllık tohumluk üretim programları hazırlanmaktadır. Bu çerçevede her yıl, kamu ve özel tohumluk kuruluşları üniversite temsilcileri ve Bakanlığın ilgili birimlerinin ortak katılımı ile gerçekleştirilen toplantılarda bir sonraki yılın tohumluk üretim programları hazırlanır. En geniş ekim alanına sahip olan ve sertifikalı tohumluk üretiminin ilk olarak yapıldığı buğday, arpada üretilen tohumlukların gereksinim duyulan miktarın altında kaldığı ancak melez mısır, melez ayçiçeği tohumlarında arzulanan düzeylere ulaşıldığı söylenebilir. Yemelik tane baklagillerde tohumluk üretimlerinde bir takım sorunlar mevcuttur.

Tohumluk üretiminde standart çeşitlere ait tohumluklar ağırlıklı olup, melez tohumluk miktarı ise son derece düşüktür. Özel tohumculuk şirketleri pazarladıkları melez sebze tohumluklarının çok büyük bir bölümünü dış alım ile sağlamaktadır.

Tohumluk üretimi ve dağıtım sistemi TÜGEM koordinatörlüğünde kamu ve özel sektör aracılığıyla üreticilere dağıtılmaktadır. Özel tohumculuk kuruluşları dağıtım hizmetlerini bayilik aracılığıyla gerçekleştirirken, kamuya ait tohumculuk kuruluşları, tohumluk dağıtımını Bakanlıkça görevlendirilen dağıtıcı kuruluşlar aracılığıyla yürütmektedir. Buğday ve arpa tohumluğu dağıtımını ise daha kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır.

Son yıllarda özel tohumculuk kuruluşları kendi geliştirdikleri çeşitlerin yanı sıra araştırma enstitülerinin ıslah ettiği melez ve standart çeşitleri de üretip pazarlamaya başlamışlardır.

Meyve ve asma fidan üretimi önemli ölçüde özel kuruluşlar eliyle yürütülmektedir. Günümüzde kamuya ait fidan üretimi, birkaç üretme istasyonu, araştırma enstitüleri, İl Müdürlüğü ve TİGEM tarafından kısıtlı miktarda yapılmaktadır. Sertifikalı fidan üretimiyle ilgili olarak özellikle asma fidanlarında sertifikalı fidan üretim miktarı yetersizdir.

Türkiye’de esas sorumlu organ farklı birimler aracılığıyla tohumculuk sektörüne hizmet eden Tarım Köyişleri Bakanlığı’dır: Koruma Kontrol Genel Müdürlüğü’nün Kayıt, kontrol ve sertifikasyon, tohum kalitesinden sorumlu birimleri aşağıda yer almaktadır:

- a) - Kayıt;
- Lisans Bölümü
- Kayıt ve Sertifikasyon Birimi.
- b) Tohum Tescil ve Tohum Sertifikasyon Merkezi (TTSMM);
- c) Cayirova Tohum Sertifikasyon ve Test Müdürlüğü;
- d) Beydere Tohum Sertifikasyon ve Test Müdürlüğü;
- e) Tohum Sertifikasyonu Uğraşan İl Kontrol Laboratuvarları (Antalya, Mersin, Samsun, Diyarbakır);
- f) Tarım İl Müdürlükleri (Bitki Koruma ve Kontrol Birimleri).

TÜGEM, tohum sektörünün belirlenmesi, geliştirilmesi, politikaların uygulanması ve teşviklerden sorumludur; malların serbest dolaşımına yönelik AB kurallarıyla uyumlaştırmaya ihtiyaç duyan tohum ithalat ve ihracat izinlerini yayınlayarak ulusal temelde sertifikalı tohum üretim programlarının hazırlanması faaliyetlerini yürütür. Sektördeki aktif hissedarların sayısı oldukça yüksek olduğundan, koordinasyon problemlerinin meydana gelmesi muhtemeldir. Orman çoğaltım materyali ile ilgili asıl yetki Çevre ve Orman Bakanlığı’ndadır. Fakat; Tohumculuk projesi kapsamında orman çoğaltım materyali alanında işbirliğini kapsayan bir protokol imzalanmıştır..

2006 Katılım Öncesi Mali İşbirliğinin ikinci paketinde teklif edilen “Türkiye’de Tohumculuk Sektörünün Geliştirilmesi ve AB ile Aynı Seviyeye Getirilmesi” projesi; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı; çeşit kaydı, tohum sertifikasyonu, bitki ıslahçı haklarının uygulanması ve uzantı servisleri üzerine özel bir vurguyla, tohum sektöründeki uygulamaları ve AB kurallarını takip edecek yeterli idari kapasiteye ve teknik altyapıya sahip olmasını amaçlamaktadır. Proje ile aşağıdaki sonuçlara ulaşılması hedeflenmektedir.

1. Tohum sağlığı, tohum kalitesi, tohum ticaretine ilişkin dikey mevzuat uyumlaştırılacak ve etkili bir şekilde uygulanacaktır ve bitki ışlahçı haklarına ilişkin mevzuat etkili bir şekilde uygulanacaktır.
2. AB tohumculuk sektörüne dair uygulama ve kuralları aktarmak amacıyla, Tarım Köyişleri Bakanlığı'nın ve birimlerinin kurumsal kapasitesi güçlendirilecektir.
3. Piyasa kontrolünü yetkin kılan kayıt faaliyetlerine yönelik bir veri tabanı sistemi idari ve teknik yapılar kurulacaktır.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türk mevzuatının bitki sağlığı ile ilgili bölümleri önemli ölçüde Topluluk mevzuatı ile uyumludur. Bu konuda yapılması gereken çalışmalar esas itibariyle tespit edilmiş olup, bunların mevzuata dâhil edilmesi gerekmektedir. Bitki sağlığı alanında, AB ve Türkiye arasındaki farklılığın mevzuattan çok uygulamadan kaynaklandığı dikkati çekmektedir. Bu itibarla, uygulamaya yönelik gerekli tedbirlerin alınması da gerekmektedir. Ayrıca, bitki sağlığı ile iştigal eden kurum ve kuruluşların başta laboratuvar olmak üzere alt yapıları geliştirilmelidir.

AB mevzuatları ile uyum kapsamında çıkarılması ön görülen düzenlemeler sektörü yakından ilgilendireceğinden, birçok sorunla karşılaşılması söz konusu olacaktır. Bu problemlere bir çözüm yolu bulunabilmesi aşışından işbirliği çok önemlidir. Ortaya çıkabileceği öngörülen problemler;

- Türkiye'de üretilen BKÜ'lerine ait üretim yerlerinin durumu,
- BKÜ'lerine ait ruhsat başvuru dosyalarının değerlendirilmesi ve şeffaflığın sağlanması ile analizlerde alt yapı durumu,
- BKÜ'lerinin ruhsatlandırılmasında yapılanmanın ve (DNA-Designated National Authority, Yetkili Ulusal Otorite) sistemin yetersizliği,
- Türkiye'ye uzak doğu ülkelerinden yapılan BKÜ ithalatının durumu,
- Piyasada bulunan ve ithal edilen BKÜ'leri safsızlıklarının kontrolüne (Impurity Control Test) yönelik yetersizlik.

- Emsalden Ruhsatlandırmadır.

Yukarıda yer alan ortaya çıkması muhtemel sorunlara ilişkin olarak bitki koruma ürünleri sektöründe ülkemizde faaliyet gösteren iki üretici örgütü **TİSİT** ve **ZİMİD**'in konuya ilişkin görüşleri incelendiğinde ortaya konan problem noktalarının aynı olduğu ancak, her ikisinin de problemleri farklı açılardan değerlendirdiği görülmüştür.

ZİMİD, söz konusu problemleri net olarak ortaya koyarak, AB'de ki ve Türkiye'de ki durumu ayrı ayrı değerlendirerek,

AB'de;

- AR-GE çalışmalarına çok önem verildiği ve Çevre, insan ve hayvan sağlığının korunması açısından AB standartlarını gözetilen bir firmadaki yapılan tüm detaylı AR-GE çalışmalarının yıllık masraflarının yaklaşık 2 milyar Euro olduğunu
- 91/414/AET çerçevesinde Ek1'e alınması için başvurusu yapılan mevcut (eski) bir aktif maddenin değerlendirilme süreci 7 yıl olup yaklaşık 12 milyon Euro tutarında bir harcama gerektirdiğini.
- Tekrar gözden geçirme sürecinde üç aşamada belirlenen 664 mevcut aktif maddeden 400 kadarı bu değerlendirmeler sonucunda kullanımdan kaldırılacağı ve bazı aktif maddeler de pazar değerlerinin düşük, yeniden ruhsatlama maliyetlerinin yüksek oluşu nedeniyle geri çekileceğini böylelikle AB'nde 250–300 kadar aktif madde karşılığı tarım ilaçlarının satışına izin verileceğini.
- AB'nde fikri mülkiyet hakları çerçevesinde bitki koruma ürünleri için tanınan (veri) koruma süresi mevcut aktif maddeler için 5 yıl, yeni aktif maddeler için 10 yıl olduğunu belirtilmiştir.

Ülkemizde;

- Ülkemizde de çok fazla sayıda ruhsatlı tarım ilacı (yaklaşık 3500) ve bunlara karşılık gelen aktif madde (487) bulunduğu,
- Ülkemizde emsale göre ruhsatlama son derece kolay olup, orijinal ilaç ile eşdeğerlik ölçümü tam olarak yapılamadığı ve bunun sonucu olarak özellikle Uzak Doğu'dan temin edilen, kalitesi (saflığı) şüpheli olup içerdikleri

gayrisafi maddeler nedeniyle insana, çevreye, ürüne verdiği / verebileceği zararlar bilinen çok sayıda ilacın emsale göre ruhsat alabildiğini,

- Ar-Ge sonucu büyük harcamalar yaparak yeni ilaçları geliştiren firmaların bu masraflarına karşılık jenerik firmaların hemen hemen hiç Ar-Ge masrafı yapmamakta oldukları bunun haksız rekabete yol açtığı,
- Ülkemizde tarım ilaçları ile ilgili tek koruma unsuru patent süresi olarak karşımıza çıkmakta olduğu, patent başvurularının genellikle aktif maddenin keşfi ile birlikte yapılması nedeniyle 20 yıllık patent süresinin yaklaşık 10 yıllık süresinin Ar-Ge döneminde geçmekte ve ilacın ruhsat alarak satışa sunulana kadar 10 yıl kadar bir patent ömrü kalmadığı belirtilmiştir. Ülkemizde ruhsat başvurusu için gerekli sürenin 2-3 yıl kadar olduğu dikkate alındığında koruma süresinin 7-8 yıla kadar düştüğü görüldüğü belirtilmektedir. Bu sürenin sonunda da rahatlıkla emsalden ruhsatlandırma yapılabildiği belirtilmektedir. Bu durumun önün geçilebilmesi için bitki koruma ürünlerine yönelik ek koruma belgesinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yapılması gerektiği belirtilmektedir.

Diğer yandan **TİSİT**'in aynı problemlere karşısında ortaya koyduğu görüşte ise ülkemizdeki mevcut düzenlemelerin korunmasının şu an için ulusal sektörümüz açısından önemli olduğunun altı çizilerek, AB ile uyum kapsamında mevzuat üzerinde yapılacak yeni düzenlemelerin ruhsatlandırma sırasında istenen bilgi ve belgeler nedeni ile dosya hazırlığının çok pahalıya mal olduğu ve zaman aldığı belirtilmiştir. Bu durumun sektörümüzü olumsuz yönde etkileyeceği ve müracaat için yatırılan paraların çok yüksek olması nedeniyle ve sonuçta sektörden faydalanan çiftçilerin cebinden çıkacağı için maliyetlerinin önemli ölçüde artacağı böylelikle tüketici fiyatlarında da artış görüleceğine değinilmektedir. Ayrıca bu gelişmeler ışığında AB'de tarımsal ilaç sektöründe faaliyette bulunan dev dünya şirketleri ile rekabettin asla mümkün olamayacağı belirtilmiştir. Bu koşullar altında sektörün tamamen yok olacağı ve bu sektörde çalışmakta olan yerli üreticilerimiz fabrikalarını çalıştıramayacakları ve kapamak zorunda kalacakları, çalışanların işine son verileceği ve çiftçilerimiz ilaçları daha pahalıya almak zorunda kalacaklarına değinilmiştir. Ayrıca birçok salgın durumunda ilacın yeterli miktarlarda ve

zamanında temin edilememesi halinde çok büyük sorunlar yaşanacağı belirtilmektedir.

Aynı raporda, 1993 yılında başlatılan tekrar ruhsatlandırma programı çerçevesinde bugüne kadar, tespit edilen toplam 1136 adet teknik maddeden incelemeler sonucunda 984 teknik maddeye indirildiği ve şimdiye kadar ancak 100 civarında teknik maddenin Ek 1'e dâhil edildiği belirtilmiştir. Halen 380 civarında teknik maddenin araştırması devam etmekte olup, bir kısım teknik maddenin sahihsiz olmaları nedeniyle ruhsat dosyalarının hazırlanamadığı belirtilmektedir. Bu durumda kullanılabilir teknik madde sayısı önemli derecede azalacağı söylenerek, Kuzey Avrupa Ülkelerinin bitki koruma problemlerinin az olduğu ancak polikültür üretim yapılan ve çok çeşitli bitki koruma sorunları olan Güney Avrupa Ülkeleri ile Türkiye'de birçok konuda etkili ilaç kalmaması nedeniyle büyük sorunlarla karşılaşabileceği belirtilmektedir.

Patent süresi biten ürünlerin rekabete açılması sonucu ilaç fiyatlarının ortalama 5–30 kat arasında düştüğünden bahsederek, çiftçilerimizin daha ucuza ilaç tedarik ettiği, uygulamadan tasarruf ve ülke ekonomisine de önemli katkı sağlandığını belirtmişlerdir.

Sektörün bugünkü yapısı göz önüne alındığında, AB ile müzakereler süresinde 91/414/AET sayılı mevzuata uyum sağlanması açısından 10 – 15 yıllık bir geçiş süresi talebinde bulunulmasının ülkemiz açısından çok önemli olduğu belirtilmiştir.

Sonuç olarak, her iki örgütünde (**TİSİT** ve **ZİMİD**) görüşlerinin son derece ilgi çekici ve kendi sektörleri açısından gerçek yansımalar olduğu göz önüne bulundurulduğunda, ilgili AB mevzuatının uyumlaştırılmasında yukarıda bahsi geçen problemler haricinde önemli politik sorunlar ile de karşılaşılacağı gözükmektedir.

AB içerisinde BKÜ'lere verilen patentin uzatılması amacı ile düzenlenmesi öngörülen ek koruma belgesine ilişkin düzenlemeler 1610/96/AT sayılı ve 23 Temmuz 1996 tarihli Bitki Koruma Ürünlerine Ek Koruma Belgesi Düzenlenmesine

ilişkin Konsey ve Parlamento Tüzüğü altında yapılmaktadır. Patent süresi dolan ürünler için, ki bu ürünler 91/414/AET sayılı AB mevzuatında öngörülen ruhsat prosedürüne uygun olarak ruhsat almış olmalıdırlar, genellikle ruhsat başvurusu yapılan tarih ile ruhsat alarak piyasa arz edildiği ilk tarih arasında kaybedilen süre kadar ek koruma belgesi düzenlenerek kompanse edilir. Söz konusu mevzuat 8 Şubat 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu gün Avrupa'da 8000'den fazla beşeri ilaç ve bitki koruma ürününe ek koruma belgesi düzenlenmiştir. Ek koruma belgesi maksimum 5 yıl geçerliliğe sahiptir ve bir defaya mahsus düzenlenir. Bir ürüne verilen patentin süresi ek koruma belgesi dâhil 15 yılı geçemez. Ek koruma belgeleri patentler ile aynı özelliklere ve haklara sahiptir. Ek koruma belgesi için yapılan başvurular sırasında ücret talep edilebilmektedir.

Bakanlığımız, Başbakanlık Devlet planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Türk Patent Enstitüsü'nün katılımlarıyla bkü'ler için ek koruma belgesi düzenlenmesine yönelik olarak etki analizi çalışmaları başlatılmıştır.

Bitki koruma ürünleri konusuna ilişkin etki analizi yapılması gereken en öncelikli mevzuatların başında 91/414/AET sayılı direktif yer almaktadır. Sektör için hayati önem taşıyan bu mevzuata ilişkin etki analiz çalışmaları en kısa süre içerisinde başlatılmalıdır. Bu nedenle DPT'de gerçekleşen toplantılar sırasında ek koruma belgesi düzenlenmesine ilişkin etki analizi çalışmaları kapsamına, söz konusu mevzuatı da dolaylı olarak etkileyecek, 91/414/AET sayılı mevzuata ilişkin etki değerlendirme çalışmalarının da eklenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Türkiye Ulusal Programda yer alan taahhütler çerçevesinde belirtilen öncelikler doğrultusunda ilgili mevzuatları uyumlaştırma ve bu mevzuatların uygulanmasına ilişkin idari kapasitesini güçlendirme yoluyla AB Bitki Sağlığı müktesebatına uyumunu gerçekleştirmek durumundadır.

Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği çerçevesinde uyum sağlaması gereken müktesebatı gözden geçirerek, bitki sağlığı alanında uygulamada sosyo - ekonomik açıdan sorun

yaratabilecek konulara ilişkin geçiş dönemleri taleplerini belirlemesi gerekmektedir. Bu taleplerini uygun, güçlü gerekçelerle desteklemesi beklenmektedir.

Uyumu gerçekleştirilen mevzuatların uygulanmasına ilişkin kurumsal yapılanmanın güçlendirilmesi amacıyla laboratuvar kapasitelerinin ve kalitesinin yükseltilmesi çalışmalarına devam edilmesi gerekmektedir. Özellikle karantina numune alma, analiz teknikleri risk analiz ekibi ile güçlendirilmelidir.

Uygun teknik çalışmalarla mevcut durum çerçevesinde ilgili hastalıklar bakımından pozisyon belgelerinde etkin, güçlü gerekçelerle desteklenen geçiş dönemleri talep edilmesi gerekmektedir.

AB'ye son olarak üye olan 10 ülkenin Katılım Antlaşması'nda, ülkelerinde belirli hastalık ve zararlılara karşı korunmuş bölge talepleri yer almıştır. Ülkemizin de bu konudaki teknik çalışmalarla mevcut durumu belirleyip, belirli hastalık ve zararlılar yönünden Korunmuş Bölge taleplerini gerekçelendirmesi gerekecektir.

Üretimde geriye dönük olarak izlenebilirliğin sağlanması için çiftçi kayıt sistemi yeniden gözden geçirilmeli ve üreticinin de her türlü üretimle ilgili kayıtları tutması ve gerektiğinde bunları ibraz edebilmesi sağlanmalıdır.

Ulusal Program dâhilinde “Ziraî Bitki Türlerinin Ortak Kataloguna dair 13 Haziran 2002 tarihli ve 2002/53/AT sayılı Konsey Direktifi” ile “Ziraî Çeşitlerin İncelenmesi İçin Minimum Şartlar ve Karakteristikleri belirleyen 14 Nisan 1972 tarihli ve 72/180/AET sayılı Komisyon Direktifine” uyum kapsamında hazırlanan tasarı, söz konusu direktiflerle uyumlu değildir. Hazırlanacak ikincil mevzuatlarla uyum sağlanması beklenmektedir. Süs Bitkileri ve Milli Çeşit Listesine dair hazırlanan taslak yönetmelikler ilgili temel AB mevzuatlarıyla hemen hemen örtüşürken, hazırlanan diğer taslak yönetmeliklerin ilgili temel AB mevzuatlarına kısmen uyumlu olduğu gözlenmiştir. Hazırlanan yönetmelik taslakları çerçevesinde ilave bir takım talimat ve tedbirlerin hazırlanmasına ihtiyaç duyulacaktır.

Bitkisel üretimde en yüksek paya sahip olan ve özellikle buğday, arpa gibi kamu sektöründe üretimi gerçekleştirilen tohumluklar ile yemeklik dane bitkilerde çeşit sorunu olmamasına rağmen yeni çeşitlerin yeterince tanıtılamaması ve talep yetersizliği nedeniyle sertifikalı tohumluk kullanımı oldukça düşük düzeydedir. Buna karşın son 10–15 yılda mısır, ayçiçeği ve sebzelerin melez çeşitlerinin tohumlukları ile patates ve çimlerin sertifikalı tohumluklarının üretimi önemli ölçüde artmıştır. Ülkemizde sertifikalı tohumluk kullanımı oranı artırılmalıdır.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimince, özellikle; sertifikalı tohumlar yetersiz kaldığından üreticilere ticari tohum verilebilmesi ve kalite kurallarının tam olarak karşılanabilmesi için müsamaha gösterilmesi talep edilmiştir. Ülkemiz koşulları göz önüne alınarak benzer bir talebin özellikle çayır, mer'a ve sebze için, pozisyon belgesinde yer alması düşünülebilir.

Kaliteli tohumlukların çiftçilere ulaştırılmasında yetersizlikler söz konusudur. Çeşit geliştirme, tohumluk üretimi ve hazırlanmasının başarılı bir şekilde yapıldığı buğday, arpa, çeltik, pamuk ve şekerpancarı gibi bitkilere ait tohumlukların bir kısmının dış alım yoluyla karşılanması hem yurtiçi tohumluk üretimini engellemekte hem de tohumculuk sektörünü olumsuz yönde etkilemektedir.

Tohumlukları sertifikalandırmak için laboratuvar imkânları kısıtlıdır. 2006 Mali İşbirliği kapsamında ikinci pakette yer alan Tohumculuk Projesi kapsamında bu sorunun çözülmesi ön görülmektedir. Ayrıca hali hazırda bu konuda çalışan mevcut birimlerin teknik eleman, bilgi ve laboratuvar alet-ekipmanı açısından güçlendirilmesi gereklidir. Tohum projesi kapsamında TTSM (Ankara), Beydere (Manisa) ve Çayırova (Kocaeli) laboratuvarlarının teknik altyapısının güçlendirilmesi öngörülmektedir.

Ülkemizdeki kontrol ve denetim sistemi yetersiz olup, bazı tohumlar açıkta ve kaçak satılmaktadır. Özellikle korsan olarak nitelendirilebilecek tohumların her yerde satılabilmesi bu alanda önemli yatırım ve istihdam oluşturan firmaları mağdur edebilmektedir. Ayrıca kalitesi belli olmayan bu tohumlardan çiftçilerde zarar

görebilmektedir. Bu alanda yeni Tohumculuk Kanunu ve hazırlanan yönetmelik taslakları ile önemli bir ilerleme kaydedilmesi beklenmektedir.

İlgili AB mevzuatlarına uyum çerçevesinde hazırlanan yönetmelik taslaklarında bir takım kontrol ve sertifikasyonla ilgili yetkiler akredite edilmiş kuruluşlara da sağlanmıştır. Ancak bu kuruluşların pratikte işlevsel hale gelmesi için gerekli alt yapının oluşturulması ve akredite kuruluş kriterlerinin net bir şekilde tanımlanması gereklidir.

AB ülkeleri; ön-temel, temel ve sertifikalı tohum olmak üzere 3 kategori içinde tohumlar sınıflandırmaktadır. Ülkemizde ön temel karşılığı, elit; temel karşılığı, orijinal ve sertifikalı tohum karşılığı yine sertifikalı tohum sınıfı mevcuttur. Ancak ülkemizde temel ve sertifikalı tohum arasında yer alan anaç kategorisi de sınıflandırmaya dâhil edilmiştir.

Tohum ve Fide Kalitesi alanında çalışan işletmelerin pek çoğu kayıt altına alınmamıştır. İşletmelerin birçoğunun sistemde gözükmemesi nedeniyle kota sisteminin mevcut olan Avrupa Birliği ile fiili müzakereler esnasında kotalarımızın olduğundan çok daha az gözükmeme tehlikesi mevcuttur. Bu ciddi sıkıntının giderilebilmesi için tohumluk üretim işletmelerinin belli bir düzen içinde bir an önce kayıt altına alınması önem taşımaktadır. Üretimde geriye dönük olarak izlenebilirliğin sağlanması için çiftçi kayıt sistemi yeniden gözden geçirilmeli ve üreticinin de her türlü üretimle ilgili kayıtları tutması ve gerektiğinde bunları ibraz edebilmesi sağlanmalıdır. Tohum projesi kapsamında tohum çeşitleri, ıslahçılar ve çiftçilerin tescili için oluşturulacak veri tabanı ile bu tür sorunların önüne geçilmesi beklenmektedir.

Ülkemizde en fazla kayıt dışı tohumun kullanıldığı grup çayır, mer'a bitkileridir. Bu anlamda çayır, mer'a bitkilerinin tescil ve sertifikasyonu ile denetimlerin sıklığı önemlidir. Türkiye birçok bitkinin özellikle sertifikasyon sisteminin mevcut olduğu tıbbi ve ıtırly bitkilerin gen kaynağı durumundadır.

Bitkisel üretimde, çoğaltma materyalinin (tohum, fide, fidan vb.) sağlıklı olmasının ön koşul olması nedeniyle, sertifikalı üretim materyali kullanılması zorunlu hale getirilmelidir. Üretimde geriye dönük olarak izlenebilirliğin sağlanması için çiftçi kayıt sistemi yeniden gözden geçirilmeli ve üreticinin de her türlü üretimle ilgili kayıtları tutması ve gerektiğinde bunları ibraz edebilmesi sağlanmalıdır.

Ülkemizde halen sertifikalı ticaret yetersizliği var olduğundan, çeşidi belli olmayan çoğaltım materyallerinin sadece raporla AB ülkeleri tarafından satışı tehlikesi karşımıza çıkabilir. Yem bitkilerinde çeşit sıkıntısı fazla değildir, ancak sertifikalı tohumluk üretimi ve sertifikalı tohumluk kullanımı düşüktür. Mera yem bitkilerinde çeşit ve tohumluk sıkıntısı vardır. Pamukta çeşit sıkıntısı görülmemesine rağmen delinte ve sertifikalı tohumluk kullanım oranı düşüktür. Tohumluklarda dışa bağımlılık söz konusudur. Özellikle pamukta, hem çeşit hem de tohumluk bazında dışa bağımlılık mevcuttur. Üretimdeki çeşitlerin hepsi dış kaynaklıdır ve ülke içi sertifikalı tohumluk üretiminin tamamı özel sektörce yapılmaktadır. Benzer şekilde sebze üretimindeki çeşitlerin çoğu ve tohumluk üretimleri dış kaynaklıdır. Sebze hibrit çeşit ve tohumluk kullanım oranı yaygındır.

Tohumculuk özel sektörü gelişmekle birlikte sermaye ve altyapı bakımından halen yetersizdir. AR-GE faaliyetlerine ayrılan pay artırılmalı ve yerli tohumculuk kuruluşlarının uluslararası kuruluşlarla rekabet edebilmesi için desteklenmesi gereklidir. Çiftçi bilincinin artırılması, eğitim ve tanıtım çalışmalarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Tohum Projesi ile birlikte bu sorunun aşılması öngörülmektedir.

Özellikle hibrit tarla bitkileri, mısır, ayçiçeği vs. tohumluklarının üretimde izolasyon temininde güçlükler yaşanmaktadır. Arazilerin parçalı ve üretimin plansız ve kontrolsüz olması bu sıkıntıları oldukça arttırmaktadır. Bu bağlamda organize tohumluk üretim bölgelerinin belirlenmesi önem taşımaktadır. Bu yolda Bakanlığımızın bazı yasal alt yapı geliştirme girişimleri vardır. Açıkça önemli bir teşvik unsuru olduğu görülen desteklemelerin, stratejik ürünlerde sertifikalı tohumluk kullanımının yaygınlaştırılmasında bir tedbir olarak kullanılmasına devam edilmesi

önem arz etmektedir. Kademeli tohumluk kademeleri arasında belirgin fiyat farkı olmalıdır. Çeşit geliştirme ve kademeli tohumluk üretimi teşvik ve destekleri AR-GE kapsamında kabul edildiklerinden IMF ve AB tarafından kabul edilebilmektedirler. Fiyatların belirlenmesinde yeni ve liberal bir sisteme geçilmelidir.

Özellikle buğdayda çeşit sayısının gereğinden fazla da olması tohumluk üretim ve dağıtımında önemli sorunlara neden olmakta üretim programlarının yapılmasını zorlaştırmaktadır. Özel sektörün tohumluk üretimine daha fazla girmesi özendirilmelidir.

AB mevzuatında yer alan birkaç bitki türü (sarı şalgam otu, kanarya otu) konusunda bazı düzenlemeler yapılabilir ayrıca 2100/94/AB sayılı tüzükte yer alan çiftçi istisnası düzenlemeleri konusunda AB'nin istediği istisnalara uyumlu şekilde mevzuatta değişiklikler yapılmalıdır. AB mevzuatına uyum açısından herhangi bir sorun görülmemektedir. Üyelik sürecinde Bitki Islahçı Haklarına yönelik olarak UPOV'un taahhütleri çerçevesinde birtakım değişiklikler söz konusu olacaktır ve bunlara yönelik olarak gerekli çalışmalar yürütülecektir.

Türkiye'nin AB'ye üyeliği durumunda uyum sağlaması gereken mevzuatları inceleyerek, Bitki Sağlığı başlığında uygulamada sıkıntı yaratabilecek konulara ilişkin geçiş dönemi taleplerini belirlemesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Anonim, 2001. AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, Ankara.
- Anonim, 2003. AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, Ankara.
- Anonim, 2004. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar genel Müdürlüğü, B.02.0KKG.0.10/101-694/2570 sayılı Resmi yazı
- Anonim, 2005. 2005 Yılı Faaliyet Raporu, Tohum Tescil ve Sertifikasyon Merkez Müdürlüğü, Ankara.
- Anonim, 2005. Avrupa Birliği İle Katılım Müzakereleri, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları No:184: İstanbul.
- Anonim, 2005. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi. Tarım Haftası 2005 Kongre 3-7 Ocak 2005.1. Cilt. Milli Kütüphane Ankara.
- Anonim, 2006. Devlet Planlama Teşkilatı 9. Kalkınma Planı (2007-2013); Gıda Güvenliği, Bitki ve Hayvan Sağlığı Özel İhtisas Komisyonu: Ankara.
- Anonymous, 1914. International Phytopatology Conference, International Agriculture Insitute, pp.237-241, Rome.
- Anonymous, 1929. International Plant Protection Coneference, International Agriculture Insitute, pp.189-201, Rome.
- Anonymous, 1969. Council Directive 69/465/EEC of 8 December 1969 on control of Potato Cyst Eelworm.
- Anonymous, 1969. Proceedings of Council of FAO, FAO, Rome.
- Anonymous, 1969. Council Directive 69/464/EEC of 8 December 1969 on control of Potato Wart Disease.
- Anonymous, 1976. Council Directive of 76/895/EEC 23 November 1976 relating to the fixing of maximum levels for pesticide residues in and on fruit and vegetables.
- Anonymous, 1986. Council Directive 86/363/EEC 24 July 1986 on the fixing of maximum levels for pesticide residues in and on foodstuffs of animal origin.
- Anonymous, 1986. Council Directive of 86/362/EEC 24 July 1986 on the fixing of maximum levels for pesticide residues in and on cereals .
- Anonymous, 1990. Council Directive 90/642/EEC 27 November 1990 on the fixing of maximum levels for pesticide residues in and on certain products of plant origin, including fruit and vegetables.
- Anonymous, 1991. Council Directive 91/414/EEC of 15 July 1991 concerning the placing of plant protection products on the market.
- Anonymous, 1992. Commission Directive 92/70/EEC of 30 July 1992 laying down detailed rules for surveys to be carried out for purposes of the recognition of protected zones in the Community.
- Anonymous, 1992. Commission Directive 92/90/EEC of 3 November 1992 establishing obligations to which producers and importers of plants, plant products or other objects are subject and establishing details for their registration.
- Anonymous, 1993. Commission Directive 93/50/EEC of 24 June 1993 specifying certain plants not listed in Annex V, part A to Council Directive 77/93/EEC, the producers of which, or the warehouses, dispatching centres in the production zones of such plants, shall be listed in an official register.

- Anonymous, 1993. Commission Directive 93/51/EEC of 24 June 1993 establishing rules for movements of certain plants, plant products or other objects through a protected zone, and for movements of such plants, plant products or other objects originating in and moving within such a protected zone.
- Anonymous, 1993. Commission Directive 93/51/EEC of 24 June 1993 establishing rules for movements of certain plants, plant products or other objects through a protected zone, and for movements of such plants, plant products or other objects originating in and moving within such a protected zone.
- Anonymous, 1995. Commission Directive 95/44/EC of 26 July 1995 establishing the conditions under which certain harmful organisms, plants, plant products and other objects listed in Annexes I to V to Council Directive 77/93/EEC may be introduced into or moved within the Community or certain protected zones thereof, for trial or scientific purposes and for work on varietal selections.
- Anonymous, 1995. Commission Regulation (EC) No 1238/95 of 31 May 1995 establishing implementing rules for the application of Council Regulation (EC) No 2100/94 as regards the fees payable to the Community Plant Variety Office.
- Anonymous, 1995. Commission Regulation (EC) No 1239/95 of 31 May 1995 establishing implementing rules for the application of Council Regulation (EC) No 2100/94 as regards proceedings before the Community Plant Variety Office.
- Anonymous, 1995. Commission Regulation (EC) No 1768/95 of 24 July 1995 implementing rules on the agricultural exemption provided for in Article 14 (3) of Council Regulation (EC) No 2100/94 on Community plant variety rights.
- Anonymous, 1995. Principles of Plant Quarantine as Related to International Trade, FAO, Rome.
- Anonymous, 1996a. Principles of Plant Quarantine as Related to International Trade, FAO, Rome.
- Anonymous, 1996b. Guidelines for Pest Risk Analysis, International Standards for Phytosanitary Measures No.2, FAO, Rome.
- Anonymous, 1996c. Import Regulations, International Standards for Phytosanitary Measures No.3, FAO, Rome.
- Anonymous, 1996d. Pest Surveillance, International Standards for Phytosanitary Measures No.4, FAO, Rome.
- Anonymous, 1997. Commission Directive 97/46/EC of 25 July 1997 amending Directive 95/44/EC establishing the conditions under which certain harmful organisms, plants, plant products and other objects listed in Annexes I to V to Council Directive 77/93/EEC may be introduced into or moved within the Community or certain protected zones thereof, for trial or scientific purposes and for work on varietal selections.
- Anonymous, 1997a. Guidelines for Surveillance, International Standards for Phytosanitary Measures No.6, FAO, Rome.
- Anonymous, 1997b. Export Certification System, International Standards for Phytosanitary Measures No.7, FAO, Rome.
- Anonymous, 1998. Commission Decision of 2 February 1998 authorising Member States temporarily to take emergency measures against the dissemination of Thrips palmi Karny as regards Thailand.

- Anonymous, 1998a. Determination of Pest Status in an Area, International Standards for Phytosanitary Measures No.8, FAO, Rome.
- Anonymous, 1998b. Guidelines for Pest Eradication Programmes, International Standards for Phytosanitary Measures No.9, FAO, Rome.
- Anonymous, 1999a. International Plant Protection Convention, FAO, Rome.
- Anonymous, 1999a. International Plant Protection Convention, FAO, Rome.
- Anonymous, 1999b. Requirements for the Establishment of Pest Free Sites, International Standards for Phytosanitary Measures No.10, FAO, Rome.
- Anonymous, 2000. Commission Regulation (EC) No 930/2000 of 4 May 2000 establishing implementing rules as to the suitability of the denominations of varieties of agricultural plant species and vegetable species.
- Anonymous, 2000. Council Directive 2000/29/EC of 8 May 2000 on protective measures against the introduction into the Community of organisms harmful to plants or plant products and against their spread within the Community.
- Anonymous, 2000. European Commission, "White Paper on Food Safety", COM (1999) 719 Final, Brussels.
- Anonymous, 2001. Commission Directive 2001/32/EC of 8 May 2001 recognising protected zones exposed to particular plant health risks in the Community and repealing Directive 92/76/EEC.
- Anonymous, 2001. Explanatory summary of 2001 report - "Commission report shows stable level of pesticide residues in food in the EU".
- Anonymous, 2001a. Pest Risk Analysis for Quarantine Pests, International Standards for Phytosanitary Measures No.11, FAO, Rome.
- Anonymous, 2001b. Guidelines for Phytosanitary Certificates, International Standards for Phytosanitary Measures No.12, FAO, Rome.
- Anonymous, 2001c. Guidelines for Notification of Non-compliance and Emergency Action, International Standards for Phytosanitary Measures No.13, FAO, Rome.
- Anonymous, 2002. Council Directive 2002/53/EC of 13 June 2002 on the common catalogue of varieties of agricultural plant species.
- Anonymous, 2002. Council Directive 2002/55/EC of 13 June 2002 on the marketing of vegetable seed.
- Anonymous, 2002. European Commission, "Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession", SEC(2002)1412, Brussels.
- Anonymous, 2002a. Glossary of Phytosanitary Terms, International Standards for Phytosanitary Measures No.5, FAO, Rome.
- Anonymous, 2002b. The Use of Integrated Measures in a Systems Approach for Pest Risk Management, International Standards for Phytosanitary Measures No.14, FAO, Rome.
- Anonymous, 2002c. Regulated Non-quarantine Pests, International Standards for Phytosanitary Measures No.16, FAO, Rome.
- Anonymous, 2002d. Pest Reporting, International Standards for Phytosanitary Measures No.17, FAO, Rome.
- Anonymous, 2003. Commission Directive 2003/90/EC of 6 October 2003 setting out implementing measures for the purposes of Article 7 of Council Directive 2002/53/EC as regards the characteristics to be covered as a minimum by the examination and the minimum conditions for examining certain varieties of agricultural plant species.

- Anonymous, 2003. Commission Directive 2003/91/EC of 6 October 2003 setting out implementing measures for the purposes of Article 7 of Council Directive 2002/55/EC as regards the characteristics to be covered as a minimum by the examination and the minimum conditions for examining certain varieties of vegetable species.
- Anonymous, 2003. European Commission, "Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession" SEC(2003)1412, Brussels.
- Anonymous, 2003. European Commission, "Continuing Enlargement - Strategy Paper and Report of the European Commission on the progress towards accession by Bulgaria, Romania and Turkey", Brussels.
- Anonymous, 2004. Commission Decision 2004/297/EC of 29 March 2004 authorising the Czech Republic, Estonia, Lithuania, Hungary, Poland and Slovakia to postpone the application of certain provisions of Council Directives 2002/53/EC and 2002/55/EC with regard to the marketing of seeds of certain varieties.
- Anonymous, 2004. Commission Decision 2004/842/EC of 1 December 2004 concerning implementing rules whereby Member States may authorise the placing on the market of seed belonging to varieties for which an application for entry in the national catalogue of varieties of agricultural plant species or vegetable species has been submitted.
- Anonymous, 2004. Consultation : "IPM CONSULTATION "THE FUTURE OF PESTICIDES IN EUROPE" Interactive Policy Making (IPM) online consultation on the Proposal concerning Amendments made to the Council Directive 91/414/EEC of 15 July 1991 concerning the Placing of Plant Protection Products on the Market.
- Anonymous, 2004. European Commission, DG Enlargement, "Enlargement of the European Union - Guide to the Negotiations", Brussels.
- Anonymous, 2004. European Commission, Issues Arising From Turkey's Membership Perspective, SEC (2004) 1202, Brussels.
- Anonymous, 2004. İKV Müzakere Rehberi – "Avrupa Birliği ile Katılım Müzakereleri Rehberi"
- Anonymous, 2004. European Commission, "Recommendation of the European Commission on Turkey's progress towards accession", COM (2004) 656 Final, Brussels.
- Anonymous, 2005. Council of the European Union, "Negotiating Framework for Turkey", 2823/1/05, Brussels.
- Anonymous, 2006. Commission Decision 2006/10/EC of 10 January 2006 concerning the provisional prohibition in Greece of the marketing of seeds of maize hybrids with the genetic modification MON 810 inscribed in the common catalogue of varieties of agricultural plant species, pursuant to Directive 2002/53/EC.
- Anonymous, 2006. Commission Directive 2006/56/EC of 12 June 2006 amending the Annexes to Council Directive 93/85/EEC on the control of potato ring rot.
- Anonymous, 2006. Commission Directive 2006/56/EC of 12 June 2006 amending the Annexes to Council Directive 93/85/EEC on the control of potato ring rot
- Anonymous, 2006. Council Regulation (EC) No 2100/94 of 27 July 1994 on Community plant variety rights.

- Anonymous, 2006. Commission Directive 2006/63/CE of 14 July 2006 amending Annexes II to VII to Council Directive 98/57/EC on the control of *Ralstonia solanacearum* (Smith) Yabuuchi et al.
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, “Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi Çalışma Alanı”, 2007. Web Sitesi. <http://www.euturkey.org.tr/abportal/>, Erişim Tarihi: 22.08.2005.
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007. Web sitesi. <http://www.abgs.gov.tr/indextr.html>. Erişim Tarihi: 05.05.2007
- Bourke, P.M.A. 1964. Emergence of Potato Blight, 1843-46, Nature 203.
- Butler, E. J. , Jones, S. G. 1949. Plant pathology, MacMillan and Co, London.
- Chock, A.K. 1979. Scientific Basis for Administrative Control of Plant Diseases and Pests, Blackwell Scientific Publications, pp.1-11, Oxford.
- CPVO, 2007. Web Sitesi. <http://www.cpvo.europa.eu/index800.php> (17/05/2007). Erişim Tarihi: 23.03.2007.
- Diamond, J. 1998. Guns, Germs and Steel. Vintage Random House, pp.221-228, London.
- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Harmful Organisms”, 2007. Web site. http://europa.eu.int/comm/food/plant/organisms/emergency/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.
- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Harmful Organisms”, 2007. Web site. http://europa.eu.int/comm/food/plant/organisms/intracommunity/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.
- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Harmful Organisms”, 2007. Web site. http://europa.eu.int/comm/food/plant/organisms/import/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.
- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Harmful Organisms”, 2007. Web site. http://europa.eu.int/comm/food/plant/organisms/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.
- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Harmful Organisms”, 2007. Web site. http://europa.eu.int/comm/food/plant/organisms/other/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.
- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Harmful Organisms”, 2007. Web site. http://europa.eu.int/comm/food/plant/organisms/protected/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.
- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Plant Health”, 2007. Web site. http://europa.eu.int/comm/food/plant/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.
- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Plant Protection”, 2007. Web site. http://europa.eu.int/comm/food/plant/protection/evaluation/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.

- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Plant Protection”, 2007. Web site.
http://europa.eu.int/comm/food/plant/protection/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.
- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Plant Protection”, 2007. Web site.
http://europa.eu.int/comm/food/plant/protection/pesticides/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.
- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Property Rights”, 2007. Web site.
http://europa.eu.int/comm/food/plant/propetyrights/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.
- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Property Rights”, 2007. Web site.
http://europa.eu.int/comm/food/plant/propetyrights/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.
- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Seed and PropagatingMaterial”, 2007. Web site.
http://europa.eu.int/comm/food/plant/propagation/agriculture/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.
- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Seed and PropagatingMaterial”, 2007. Web site.
http://europa.eu.int/comm/food/plant/propagation/catalogues/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.
- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Seed and PropagatingMaterial”, 2007. Web site.
http://europa.eu.int/comm/food/plant/propagation/forestry/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.
- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Seed and PropagatingMaterial”, 2007. Web site.
http://europa.eu.int/comm/food/plant/propagation/fruit/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.
- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Seed and PropagatingMaterial”, 2007. Web site.
http://europa.eu.int/comm/food/plant/propagation/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.
- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Seed and PropagatingMaterial”, 2007. Web site.
http://europa.eu.int/comm/food/plant/propagation/ornementals/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.
- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Seed and PropagatingMaterial”, 2007. Web site.
http://europa.eu.int/comm/food/plant/propagation/vegetables/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.
- European Commission, DG Health and Consumer Protection, “Seed and PropagatingMaterial”, 2007. Web site.
http://europa.eu.int/comm/food/plant/propagation/vine/index_en.htm, Erişim Tarihi: 17/05/2007.

- Fry, W.E., Goodwin, S.B., Dyer, A.T., Matuszak, J.M., Drenth, A., Tooley, P.W. 1993. Historical and Recent Migrations of *Phytophthora Infestans*, *Plant Disease* 77, 653-661.
- Fulling, E.H. 1942. Plant Life and Law of Man III, Barberry Eradication, *Journal of the New York Botanical Garden* 43, New York.
- Fulling, E.H. 1943. Plant Life and Law of Man IV, Barberry Currant and Gooseberry and Cedar Control, *Botanical Review* 9, New York.
- Hobhouse, H. 1992. *Seeds of Change, Five Plants that Transformed Mankind*, Papermac, London.
- Hopper, B.E. 1995. *Compendium of Phytosanitary Terms*, North American Plant Protection Organization, Ontario.
- Koeman, J.H and Zadoks, J.C. 1999. *History and Future of Plant Protection Policy*, Wageningen Press, Wageningen.
- Large, E.C. 1940. *The Advance of Fungi*, Jonathan Cape, London.
- Ling, L. 1953. International Plant Protection Convention, *FAO Plant Protection Bulletin* 1, 65-68.
- MacKenzie, D. 2001. All Fall Down, *New Scientist*, 172, 34-37.
- Rogers, A.G. 1914. International Phytopathological Conference, *Annals of Applied Biology* 1, 113-117.
- Smith, I.M. 1979. *RPPO Works*, Blackwell Scientific Publications, pp.13-22, Oxford.
- Spielman, L.J., Drenth, A., Fry, W.E. 1991. A Second World Wide migration and populaton of Pests, *Plant Pathology* 40, 422-430.
- Tohum Tescil ve Sertifikasyon Merkezi Resmi İnternet Sitesi www.ttsm.gov.tr.
- UNEP, 1992. *Convention on Biological Diversity* 22 May 1992, UNEP, Nairobi, Kenya.
- UNEP, 2000. *Cartagena Protocol on Biosafety to the Convention on Biological Diversity* 29 January 2000, UNEP, Montreal, Canada.
- UNEP, 2002. *Alien Species Report to the Convention on Biological Diversity* 7-19 April 2002, Hague, Netherland.
- Ussinger, R.L. 1964. The Role Of Linnaeus in Entomology, *Annual Review of Entomology* 9, 1-16.
- Ziraat Mühendisleri Odası, 2007. Web sitesi. <http://www.zmo.org.tr/etkinlikler/6tk05/040temelgenctan.pdf>.
Erişim Tarihi: 05.04.2007